

DET STORE

OG ANDRE
FORTELLINGER

HVERDAGSKRIM
RA OSLO RÅDHUS

PENSJONISTRANET

v ERLING FOLKVORD

Denne boka er utgitt av Rød Valgallianses bystyregruppe i Oslo Bystyregruppa har eget kontor i Oslo Rådhus (rom 838). Kontoret er betjent alle ukedager fra klokka 09.00 - 16.00. Tlf.: 41 00 90 linje 8620. Etter klokka 16.00 er det mulig å ringe 41 01 58 for å legge igjen beskjed på automatisk telefonsvarer på linje 8620. Rød Valgallianse har to representanter i Oslo bystyre. Det er Liv Finstad og Erling Folkvord.

KLASSEKAMPEN

BLI ABONNENT

☐ 1 år	kr.1060	Lørdagsavisa:	
☐ 1/2 år	kr.540	☐ 1 år: kr.280	☐ 1/2 år: kr. 140
☐ kvartal	kr.275	Klassekampen, Salgsavdelinga.	

Boks 83 Bryn, 0611 Oslo 6

Kryss av for ønsket abonnement

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr./sted: _____ Telefon: _____

Erling Folkvord:

DET STORE PENSJONISTRANET OG ANDRE FORTELLINGER

Hverdagskrim fra Oslo Rådhus

Boken er utgitt av Oslo Rød Valgallianse.

Omslaget er laget av Petter Nordahl.

FORORD

Denne boka kan leses og brukes på forskjellig vis. Del 1 er et forsøk på å vise at Oslo kommunes ledende politikere opptrer på *en* måte når de har å gjøre med viktige personer og viktige firmaer innen byens bedre borgerskap. Mens del 2 viser at de samme politikerne opptrer på en helt *annen* måte når de handler saker som er viktige for vanlige Oslofolks hverdag.

Del 3 er skrevet som 16 påstander om Oslos herskere. Håpet er at mange vil studere påstandene, se kritisk på dem og hjelpe til med å videreutvikle forståelsen av Oslo kommunes særegne herskerskikt.

Det vil være hyggelig hvis boka også kan tjene som en opplysningsbok, eller kanskje en slags håndbok for de mange, i og utafor RVs rekke, som synes det er nødvendig å avskaffe hele det uopplyste eneveldet som nå hersker i Oslo Rådhus.

Boka er skapt gjennom et mangfoldig gruppearbeid. På en måte er den ei sammenfatning av erfaringer fra det arbeidet Rød Valgallianses bystyregruppe driver. Det er imidlertid også mange andre bidragsytere utafor bystyregruppa og langt utafor RVs tilhengere. Hvis alle de som har bidratt, ble samlet under ett tak, ville nok mange av dem forundres, ikke over at de møttes med over at de skulle møtes i en slik sammenheng.

Det at den i det hele tatt er blitt produsert så raskt, er resultat av manges iherdige innsats. Likevel er det slik at det som faktisk er kommet på trykk, den form og fasong opplysningene til slutt har fått, det er undertegnede selvsagt ansvarlig for.

Alle kommentarer og tips om hvordan vi bør arbeide videre med saker som er beskrevet her, mottas med takk.

Oslo 29. mai 1987
Erling Folkvord

INNHOLDSLISTE

Til minne om Albert Stoltenberg

DEL I

- 1.0 Innledning
- 1.1 En gammel historie: Mustad & Søn - 28 år med gratis strøm
- 1.2 Svindelforsøk i Aurland
- 1.3 Triangelptomta - en milliongave til T-baneentreprenøren
- 1.4 Da Albert Nordengen overprøvde Kommunerevisjonen
- 1.5 Sentrum T-banestasjon - pengeslukets forhistorie
- 1.6 Hans Svelland og Selmer-Furuholmen: Renslige forretninger og lyssky politikk
- 1.7 Lydige hunder
- 1.8 40-årsdag i Den gamle Logebygning
- 1.9 Privatisering og protokollforfalskning
- 1.10 Byrådets kampanje for Intrum-Justitia A/S
- 1.11 Nils Sørensen Riise - forretningsmann med utrolig flaks
- 1.12 Dobbeltspill om millionkontrakt til byrådssekretærens samboer

DEL II

- 2.0 Innledning
- 2.1 Når kommunen har dårlig råd, enes H og SV om å øke folks boutgifter
- 2.2 Økt eiendomsskatt - for de eiendomsløse
- 2.3 Funksjonshemmede unger har råd - kommunen har ikke
- 2.4 De ny koloniherrere på Oslos østkant
- 2.5 Den skjulte skattlegginga - 1 000 kroner pr. husstand i 1987
- 2.6 6-timersdag på sykehjem - en ekstravaganse vi ikke har råd til
- 2.7 Simpelt tjueri i Rådhuset. Minstepensjonister fratatt husholdningspenger
- 2.8 Det uverdige spillet med eldreomsorgspengene
- 2.9 Da Thorvald Stoltenberg «frigjorde midler» fra småbarnsfamilienes husholdningsbudsjetter
- 2.10 Ekstraskatt på arbeidsreiser - det er nesten alle for
- 2.11 Rettssikkerhet for sosialklienter - politisk farlig og alt for dyrt

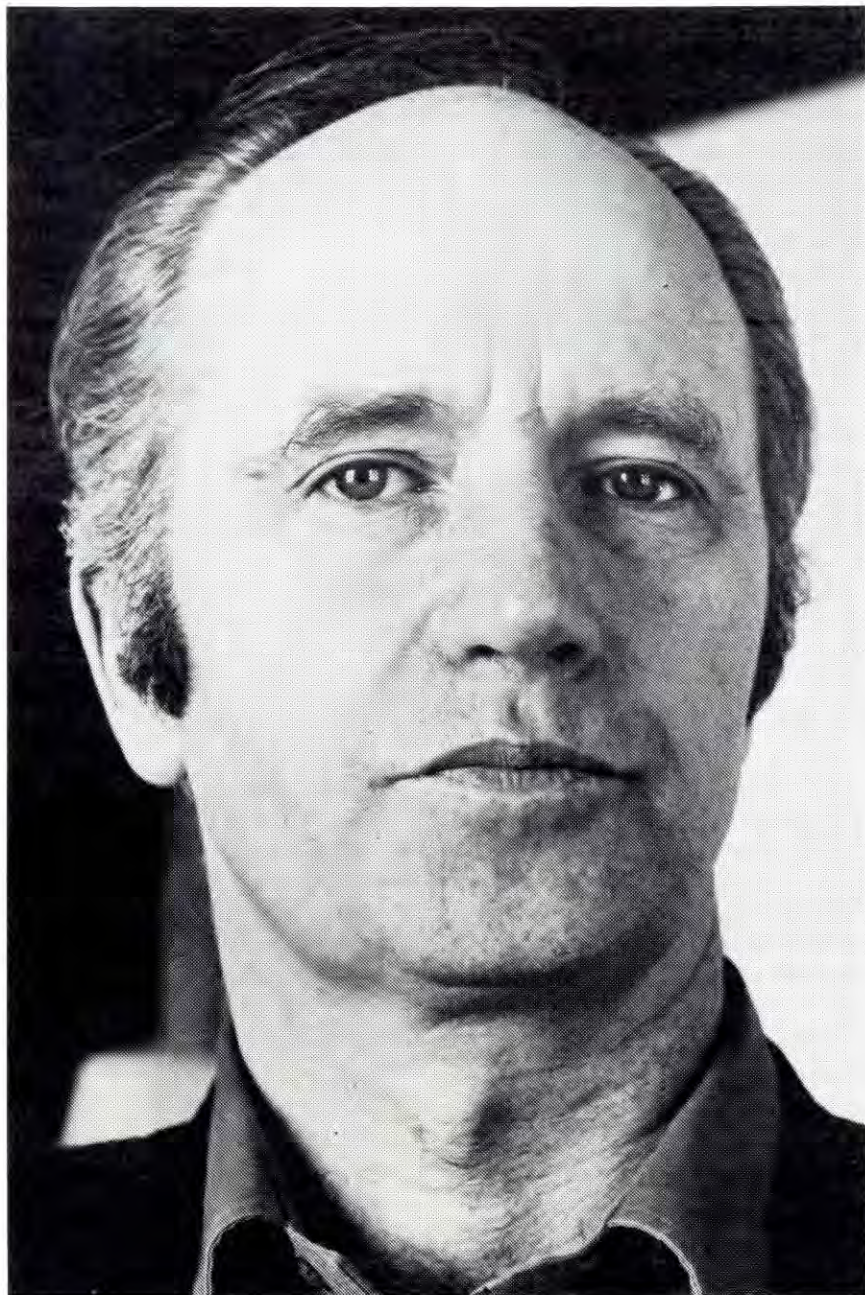
DEL III

- 3.1 Oslos herskere ?
- 3.2 Det sosiale fellesskapet

- 3.3 Staten dikterer
- 3.4 Skattekåtheta -Rådhuspolitikernes dypeste drift?
- 3.5 Under italiensk innflytelse?
- 3.6 Hemmelighetskremmeri
- 3.7 Nekte folk å avgjøre sine egne saker
- 3.8 Å splitte for å kunne herske
- 3.9 Partipisken
- 3.10 Pulverisering av ansvar
- 3.11 Latterligjøring og trenering
- 3.12 Dobbeltspill - når det er nødvendig
- 3.13 Møte kritikk med troskyldighet
- 3.14 De små usannhetene
- 3.15 Korrupsjonsliknende forbindelser
- 3.16 Vi tilkaller politiet

I desember 1985 stemte Høyres gruppe på Thorvald Stoltenberg (AP) ved varaordførervalget i Oslo. Nesten hele AP-gruppa stemte til gjengjeld på Albert Nordengen(H) ved ordførervalget. - En stemme ble avgitt for Albert Stoltenberg.(Foto Kjersti Botnedal)

(Foto:Klassekampen)

TIL MINNE OM ALBERT STOLTENBERG

Begrepet Albert Stoltenberg ble skapt av en «opposisjonell» i den store lederens eget parti i bystyrets desembermøte i 1985. Høyre og Arbeiderpartiet hadde inngått en avtale om å stemme på hverandres kandidater ved valg av ordfører og varaordfører for de to kommende år. Slik ble Høyre-ordfører Nordengen valgt med støtte fra Arbeiderpartiet! Og varaordfører Thorvald Stoltenberg fikk helhjerta stemmetilslutning fra Høyres gruppe.

Men det var *en* i dette nye store partiet som opponerte. «Albert Stoltenberg» sto det med nøyaktig håndskrift på en av stemmesedlene ved ordførervalget. Dette var jo ureglementert. Det ble omvalg nye stemmesedler utdelt. Den «opposisjonelle» holdt imidlertid på sitt. «Albert Stoltenberg» fikk sin ene stemme også i andre valgomgang.

Egentlig er Albert Stoltenberg skapt gradvis. Smått om senn har ledelsen i Høyres bystyregruppe smelta sammen med ledelsen i Arbeiderpartiets bystyregruppe når det gjelder *politiske standpunkter i de store hovedsakene*. Men ved avtalen om gjensidig å støtte hverandres kandidater ved ordfører- og varaordførervalget, var sammensmeltinga nådd et nytt nivå. Et så dramatisk nytt nivå at enheten sprakk til og med i selve ordførervalget:

Albert Stoltenberg var skapt.

AP-delen av Albert Stoltenberg er nå blitt landets utenriksminister. Mannen som ved kommunevalget i 1983 ble markedsført med plakater og helsides annonser påskrevet parolen om at «Oslo trenger en styrmann-ikke en gallionsfigur», har, etter noen år som assisterende gallionsfigur definitivt mønstra av fra den kommunale skuta. Arvefølgen er uklar. APs ordførerkandidat Tove Heggen Larsen ble ettertrykkelig underkjent som utfordrer til vervet som byrådsleder, da partiledelsen etter nominasjonsmøtet var holdt, fatta vedtak om at Rune Gerhardsen skulle trekkes inn fra sidelinja og plasseres øverst på partiets kommunevalgliste. En mer kategorisk tilsidesetting av alle de som arbeider i ledelsen for Arbeiderpartiets bystyregruppe skal en lete lenge etter. Tove Heggen Larsen har da også-forståelig nok - kvittert for dette med å søke en administrativ stilling som kulturdirektør i Oslo kommune. Får hun den jobben, kan hun ikke være ordførerkandidat heller. Men ingen av disse personpregete stridighetene om hvem som skal stå i første rekke på kommandobrua, endrer ved den politiske prosessen som skapte *begrepet Albert Stoltenberg*. Ved sin drøyt treårige gjesteopptreden i kommunalpolitikken - riktignok med mange og lange utenlandsfravær - har Thorvald Stoltenberg vært politisk pådriver for en viktig samlingsprosess mellom A og H.

Rød Valgallianse er av den oppfatning at Albert Stoltenbergs navn bør sikres en varig plass i Oslo bys historie. Da Fjellinja - ett av Høyres og APs største fellesprosjekter - ble vedtatt i bystyret 21. januar 1987 fremmet RV derfor følgende forslag: **Navnet skal være Albert Stoltenbergs vei.** Bystyret forutsetter at Albert Stoltenbergs navn knyttes til den nye veitraseen for E-18. Endelig navneformulering avgjøres når en ser hvor langt anleggsarbeidene drives og hva resultatet er best egnet som. Mulige alternativer: Albert Stoltenbergs vei, museum, parkeringshus, akvarium eller kort og enkelt: Albert Stoltenberg-hullet.

Begrunnelse: Fjellinje-prosjektet har vært av uvurderlig betydning for å knytte APs og Høyres bystyregupper nærmere sammen, i et slags skjebnefellesskap. For ettertida vil Fjellinjesaka trolig bli stående som en av de viktigste handlingene som satte fart på prosessen fram mot den store partisammenslutninga. Fordi Fjellinja på denne måten får stor politisk betydning - selv om den samferdselspolitisk er svært dårlig - må dette være utslagsgivende ved navnsetting.

Reaksjonene i bystyresalen viste at mange syntes det var et godt forslag. Bystyret vedtok da også at dette RV-forslaget skal «følge saken» fram til navnespørsmålet skal endelig behandles.

DEL I

1.0 INNLEDNING

Fredag 15. mai var et badekar i Oslos ærverdige gamle Losjebygning på Grev Wedels plass omgjort til champagne-kjøler. Kl. 19.00 ble den røde løperen rulla ut. En storslagen fest for de utvalgte gjestene kunne begynne. Det var herrene (eller «gutta» som det kjekt sto i innbydelsen) Dag Andersen og Per Skaug som feiret hverandres 40-årsdager. Så langt en ordinær fest.

Men de to hadde mer enn 40-årsdager å feire. Dag Andersen, tidligere politisk sekretær for Hans Svelland, er daglig leder av IN'BY, som er et slags privatstyrt alternativ til de kommunale planleggingsorganene i kommunen. Per Skaug er daglig leder i entreprenørfirmaet Nielsen & Nielsen A/S. Dette firmaet har oppnådd en utrolig «leieavtale» med Oslo kommune. For kr. 0,- får Nielsen & Nielsen leie Den gamle Losjebygning minus fest-salen - i 50 år, og firmaet kan leie ut videre for egen regning og etter egen lyst. Eneste vilkåret er at Nielsen & Nielsen bekoster istandsetting av bygninga.

Hvem som var kommunens forhandler da denne avtalen ble oppnådd ? Jo, selvfølgelig var det Dag Andersen. Oslo formannskap hadde med vanlig bredt flertall betrodd denne oppgaven til Dag Andersen og hans IN'BY.

Så det var mye mer enn to førtiårsdager som kunne feires denne vårkvelden ved Grev Wedels plass. Den ene jubilentens firma hadde jo fått en fast inntektskilde helt fram til daglige leders 90-års-dag.

Noen synes kanskje det er viktig hvem som betalte både 20 000 kroners-regninga fra Vinmonopolet og de andre kostnadene ved arrangementet. Ble de betalt av det kommunalt finansierte IN'BY eller Nielsen & Nielsen eller de to i fellesskap ? Eller var det slik at bursdagsbarna betalte alt av egen lomme ?

Vi synes ikke disse spørsmålene betyr så mye. Poenget er at denne festen og denne kontrakten symboliserer hvordan forholdet er mellom herskerskiktet i Oslo rådhus, deres medhjelpere i foretak av IN'BY-typen og de alminnelige kapitalistene i hovedstaden. De hjelper hverandre. De føler et dypt interessefellesskap. Innenfor den kapitalistiske samfunnsorden er det slik det er. Det blir aldeles feilslått å legge hovedvekt på en moralsk kritikk av alle de milliongaver bykassa hvert år tappes for. Det er umoralsk ut fra vanlige folks oppfatninger, ja vel, men Albert Nordengen, Tove Heggen Larsen, Per Høybråten, Peter N. Myhre og alle de andre deler ikke ut sine milliongaver fordi de har en dårlig moral. Hovedårsaken er at de er borgerlige politikere som ikke kan tenke seg noe alternativ til den kapitalistiske samfunnsordenen som de etter beste evne administrerer. Kommunal hjelpevirksomhet overfor utvalgte kapitalister er da en helt naturlig del av en politikers forpliktelser.

1.1 EN GAMMEL HISTORIE:

MUSTAD & SØN A/S - 28 ÅR MED GRATIS STRØM

Etter de siste måneders avisskriverier om «Oslo-skandaler», «byrådsskandalene» osv., vil vi gjerne understreke at tvilsomme forbindelser mellom Oslo kommunes ledelse og deler av byens beste borgerskap ikke er noe som har oppstått i og med såkalt nytt styringssystem i februar 1986.

Klasseforholdene ble ikke forandra fordi om det uopplyste Svellandske enevelde ble innført. Mange vennskapsbånd var forlengst knyttet - de er ikke blitt oppløst.

Til dels dreier det seg ikke en gang om vennskapsforhold. Det bare er slik at kommunens ledelse betrakter det som en selvfølge å hjelpe sine klassefrender. På samme måte som du ville syns det var selvsagt å låne en blakk arbeidskamerat en hundrings et par dager før lønning.

Vi nøyer oss med ett av de «gamle» eksemplene. Her er beretninga om hvordan Mustad og Sønn fikk gratis strømleveranser i 28 år.

Oldefar Mustad kjøpte Kjelsaas Brug i 1880-åra. Mens industrialiseringa skjøt fart var råderetten over vannkrafta viktig for de som skulle gjøre seg enda rikere ved hjelp av arbeidskrafta til Oslos raskt økende arbeiderklasse.

Men tidene skifta. Kapitalismen og teknologien utvikla seg. Vannkraft ble avlegs. Og Mustad solgte fall-rettighetene som tilhørte Kjelsaas Brug til Oslo kommune i 1947. Til gjengjeld skulle bruket få gratis erstatningskraft. Men det fikk ikke Mustad glede av særlig lenge. Han flytta virksomheta si til Tøyen allerede fem år seinere. Og dermed skulle saka være avslutta, ihvertfall når det gjaldt gratis strømlevering.

Men Mustad mente det annerledes. Selv om gratisstrøm-avtalen entydig var knytta til Kjelsaas Brug - dette er stadfesta ved dom i Oslo byrett - så snakka Mustad med Teknisk rådmann i 1952 og ble enig om at gratisleveransene skulle fortsette. Og det gjorde de i 16 år, helt til Mustad flytta fabrikken til nåværende lokaler på Lilleaker i 1968. Da ble det et avbrekk.

Men 12 år senere, i juni 1980, var det en våken person på Mustads økonomiavdeling som grep inn. Det ble gjort en henvendelse til Oslo Lysverker med krav om erstatning fordi gratisleveransene var blitt avbrutt i 1968 !! Og noen uker senere kom svaret: En vakker sjekk fra Oslo Lysverker til O. Mustad & Søn A/S pålydende 217 175, 18 kroner.

Dermed var bedriftseierne i Lilleakervn. 4 fornøyd. Det er sånt som virkelig forbedrer konkurranseevnen.

Denne saken er en av de mange som ble «unntatt offentlighet» da det i 1984/85 omsider ble nødvendig å foreta en slags opprydding. RVs bystyregruppe valgte den gangen å offentliggjøre det hele. De andre partiene var åpenbart tilfreds med en ordning i all stillhet.

PS. Gavesjekken - eller erstatninga - i 1980 skapte av en eller annen grunn såpass vibrasjoner i det kommunale toppsjikt at gratisleveransene ble stoppa. 28 år fikk være nok. Men gavesjekken så kommunen aldri mere til. Etterpå har Mustad & Søn gått «rettens vei» for å prøve å få dom på at avtalen om erstatningskraft til fordums Kjelsaas Brug skulle gis evigvarende gyldighet, uansett hvor Mustads produksjonsbedrifter måtte befinne seg. *Den* varianten ble imidlertid for drøy, selv for norske domstoler.

1.2 SVINDELFORSØK I AURLAND

Oslo formannskap er tålmodig med entreprenører. I alle fall med enkelte av dem. Man tier når det trengs. Dokumenter behandles fortrolig og unntas fra offentlighet.

Tidlig på 1980-tallet påviste Lysverkenes administrasjon at Ingeniør Thor Furuholmen A/S hadde forsøkt å «tiltvinge seg en stor og uberettiget fortjeneste» ved hjelp av falske bilag og trippelførte timelister. Administrasjonen mista tilliten til firmaet og stolte ikke på at det organiserte anleggsarbeidet på en effektiv måte. Administrasjonen ville flere ganger gå til rettsak mot entreprenøren som ble tatt på fersk gjerning i rene svindelforsøk. Men politikerne overprøvde administrasjonen. Her skulle det forhandles fram et forlik, nesten for enhver pris.

Forliket - som lysverkstyret og formannskapet vedtok - ga Furuholmen mer enn 60 millioner kroner i ekstrabetaling ut over den opprinnelige anbudssummen.

Dette høyst diskutabile formannskapsvedtaket ble gjort enstemmig i mars 1983 - bare få dager etter at Sentrum T-banestasjon var blitt stengt for all trafikk på grunn av lekkasjer. Denne T-banestasjonen er som kjent et annet Furuholmenprosjekt.

Sett fra skattebetalernes synsvinkel burde de to Furuholmenskandalenes sammenfall i tid ha ført til en skjerpa holdning fra den kommunale ledelsen. Dessverre opptrådte formannskapets medlemmer stikk motsatt. I T-banesaken hadde kommunale toppfigurer selv så mange svin på skogen, at de helst ikke ville ha noen som helst blest om mislykkede kommunale forretninger med Furuholmen, som forøvrig allerede på dette tidspunktet var oppkjøpt av Bergenskapitalisten Erik Sande.

Ingeniør Thor Furuholmen (siden desember 1982 eid av Erik Sande og i dag en del av Selmer-Furuholmen) har siden 1969 vært utførende entreprenør for Oslo Lysverkers kraftutbygging i Aurland. Furuholmen vant anbudskonkurransen om siste byggetrinn, med et bud som lå 125 mill. kr. lavere enn det nest beste. Oslo formannskap vedtok Furuholmens bud «over bordet». Det var ikke tid til verken å sende ut saksdokumenter på forhånd eller å lese dem. Dokumenthaugen ble omdelt til formannskapets medlemmer i møtet.

Furuholmen fant imidlertid ut at de hadde gått vel lavt. Fortjenesten ble mindre enn ønskelig. Firmaet krevde for det første 114 mill. kr. i ekstrabetalning ut over anbudssummen. Dernest krevde Furuholmen at to store damanlegg skulle betales som regningsarbeider i stedet for å følge anbudets og kontraktens bestemmelser. For ordens skyld gjør vi oppmerksom på at prisøkninger på grunn av pris- og lønnsstigning kommer i tillegg til de krav som er nevnt her.

En stund så det ut til å gå riktig dårlig med Furuholmens krav. Kommuneadvokaten omtaler saken slik:

«Furuholmens anbud lå 125 mill. lavere enn nest billigste anbyder. Byggherren måtte derfor forvente et sterkt press fra entreprenøren med sikte på tillegg, noe som også slo til.

Det oppsto tidlig et klart motsetningsforhold mellom Oslo Lysverkers administrasjon, som sto for forhandlingene, og entreprenøren. Byggekomiteen, som var identisk med Oslo Lysverkers styre, ble holdt orientert om forhandlingenes gang. Administrasjonen var flere ganger mest stemt for rettssak, men ble av komiteen pålagt å forhandle videre.»

Det var altså politikerne i Oslo Lysverkers styre som ville ha forhandling og minnelig oppgjør.

Aller verst så det ut i forhandlingene om det andre kravet, det som gjaldt de to dammene der Furuholmen ville ha hele oppdraget betalt som regningsarbeider. Her ble det påvist grovt fusk fra entreprenørens side. Lysverkets direktør skriver i brev til kommuneadvokaten 25.11.81:

«Det som er funnet, avslører imidlertid med tilstrekkelig tydelighet at det fremlagte materiale ikke er egnet som underlag for oppgjør. Listene lar seg heller ikke korrigere eller rette opp, fordi de så fundamentalt rokker ved tilliten til entreprenørens disposisjoner på alle områder.

Således har man en sterk mistanke om at entreprenøren ikke har anstrengt seg for å utføre arbeidet så rasjonelt og rimelig som mulig.»

Lysverkdirektør Finstad holdt heller ikke fakta tilbake da han orienterte politikerne i Lysverkstyret for siste gang, like før jul i 1982:

«OL (Oslo lysverker, forf. anm.) innrømmer at det er oppstått en del uforutsette forhold, men disse kan ikke være av større omfang enn at man som så mange ganger tidligere, kan forhandle om tilleggsgodtgjørelse. OL har dessuten hevdet:

-Det foreligger ingen hjemmel i kontrakten for entreprenørens krav

om en annen oppgjørsform enn den som kontrakten forutsetter.

-Den ene part i et slikt kontraktsforhold kan ikke ensidig si opp kontrakten.

-De satser som er angitt i kontrakten for regningsarbeider er forutsatt brukt på tilleggsarbeider av mindre omfang der enighet om pris ikke oppnås. Fortjenesteandelen på disse satser overstiger langt den det er regnet med i kontraktens enhetspriser. Entreprenøren vil dersom hans krav etterkommes, tiltvinge seg en stor og uberettiget fortjeneste.

-Etter gjennomgåelse av timelister og annet underlag som er ment brukt ved et regningsarbeidsoppgjør, er det oppdaget dobbel- og trippelføring av timelister, dobbel og tildels trippelføring av prisreguleringer for varer, fiktive bilag for utgifter firmaet beviselig ikke har hatt m.v. i et slikt omfang at bilagene ikke er brukbare som underlag for oppgjør, selv om disse lister blir korrigert for de påviste feil. Listenes kvalitet svekker generelt tilliten til firmaet, ikke bare når det gjelder riktigheten av de fremlagte bilag, men også når det gjelder tiltroen til at firmaet har ledet arbeidene effektivt og rasjonelt, slik at kostnadene blir lavest mulig.»

Når det gjelder det første kravet - om 114 mill. kr. ekstra -kom Oslo Lysverker til enighet med Furuholmen. «Forliket» gikk ut på at Lysverkene skulle betale 57 mill. kr. eller ca. halvparten av Furuholmens ekstrakrav.

Tross alle Furuholmens feil og forsøk på ren svindel, ønska ikke Oslo kommunes ledelse noen rettssak. Gjennom forhandlinger ble Furuholmens andre krav for de to omstridte dammene redusert med 27 millioner kr.

2. mars 1983 ble saken endelig avgjort av Oslo formannskap. «Forliket» med Furuholmen ble godkjent i begge sakene. Alle saksdokumenter var unntatt offentlighet. Oslo formannskap ønsket ingen offentlighet rundt Furuholmens svindelforsøk med trippelførte regninger.

Da saken ble kjent, sommeren 1985, prøvde daværende varaordfører Hans Svelland å snakke seg vekk fra det hele med å hevde at forliket med Furuholmen ikke var vedtatt av formannskapet. Formannskapet var bare «orientert», hevda han. At det sto noe helt annet i formannskapets protokoll, skyldtes ifølge Svelland en «feilprotokollering». Til denne dag er det imidlertid ingen som har bedt om å få korrigert noen feil i formannskapsprotokollen. Den ser fortsatt slik ut:

UTSKRIFT FRA OSLO FORMANNSKAPS PROTOKOLL MØTE 2. MARS 1983

Saksnr. 417

(14786.)

Oppgjør med ingeniør Thor Furuholmen A/S for omdiskuterte krav (off.l. pgf.

6,3)

Vedlagt følger adm.direktørs redegjørelse av 2.2.83.

Formannskapet har behandlet saken i møte 02.03.83, sak 417.

Adm. direktørs innstilling ble vedtatt.»

Vedtaket var enstemmig, fra SV til Fr.p.

Kjerna i saken går imidlertid dypere enn en krangel om korrekt protokollering i formannskapet. Det er sentrale politikere både i AP og Høyre som sitter i Lysverkstyret i Oslo. Oslo Lysverker er Oslo kommunes uten sammenligning mest verdifulle bedrift. Forretningsbladet «Farmand» oppsummerte saken på sin måte 24. august 1985. Bladet gjengir Klassekampens artikkel med overskrift «Toppene kjente svindel-forsøk» og kommenterer:

«Slike ekstrabetalinger er den nesten klassiske måte å omgå korrupsjonsvernet på - det som består i anbudsordningen i offentlig virksomhet. Hvis Klassekampen kan dokumentere at denne ekstrabetalingen er blitt krevet på grunnlag av falske bilag og regninger, er det ubegripelig at den er blitt invilget.¹

Spørsmålet blir: Hvem har ansvaret? Om ikke de ansvarlige kommunalansatte og politikere gransker seg selv ved å legge alle kort - ekte og falske - på bordet, bør saken saumfares av andre. Riksadvokaten sporet nylig til jakt på økonomiske forbrytelser, her er en jaktmark på kommunalt område.»

Etterskrift til ettertanke

I mars 1983 var formannskapets møter stengt for Rød Valgallianse. En RV-representant i formannskapet den gangen ville vært nok til å sikre at Furuholmens svindelforsøk i Aurland var blitt kjent samtidig med at Sentrum T-banestasjon ble stengt. Kanskje det kunne gitt ei noe anna utvikling av begge sakene?

Fra 1984 har RV en vararepresentant i formannskapet med møterett, men ikke forslagsrett. RV trenger noen tusen stemmer ekstra ved høstens valg for å få fast plass i Oslo Formannskap. Kanskje det ville være en klok «investering» for noenhver?

1. Det er dokumentert at ekstrabetaling ble *krevd* på grunnlag av falske bilag. Iflg. kommuneadvokaten er det «fikitive bilag i en relativt stor størrelsesorden». Men denne del av ekstrakravet ble ikke *utbetalt*.

På triangeltomta - like ved Oslo Sentralbanestasjon begynner Selmer-Furuholemens 13 etasjer høye «Oslo-City» å ta form.(Foto:Paal Audenstad)

1.3 TRIANGELTOMTA - MILLIONGAVE TIL T-BANEENTREPRE- NØREN

Et drøyt år etter at formannskapet vedtok å avslutte Furuholmens svindel-forsøk i Aurland med forlik, ba Selmer-Furuholmen om en ny håndsrekning fra Oslo kommune. I mai 1984 meddelte entreprenørgiganten i et brev til kommunen at man ønsket å kjøpe den såkalte Triangeltomta mellom Oslo Sentralstasjon og Stenersgata.

For at det hele skulle skje i tilsynelatende ordna former, ble tomta like etter avertert til salgs. Det som videre skjedde, er en klassisk historie om kommunalpolitisk hjelpsomhet mot en bestemt entreprenør. Sakas fakta tyder på at beslutninga var tatt før det første dokumentet var skrevet. Alle kommunale faginstanser og deres saklige argumenter ble feid til side.

At omfanget av Furuholmens byggeskandale ved Sentrum T-banestasjon nå var vel kjent for toppolitikerne bidro på ingen måte til å dempe deres hjelpsomhet overfor den byggelystne tomtekjøperen. Tetningsarbeidene ved Sentrum stasjon var som kjent satt bort til ingeniør F. Selmer A/S-forlengst en del av samme konsern.

Bystyrets enstemmige vedtak 16. august samme år om at alle dokumenter i T-banesaka skulle fram på bordet og at bystyret skulle behandle ansvarsforholdene for byggeskandalen som egen sak, fikk heller ingen betydning.

En håndfull politikere fra AP og Høyre hadde bestemt seg: Det er Selmer-Furuholmen med hovedaksjonærene Erik Sande og Kredittkassen vi skal hjelp denne gangen.

21. mai 1984 leverte entreprenørfirmaet Selmer sitt bud på den fristende Triangeltomta på Vaterland. Triangeltomta avgrenses av Stenersgata, Lybekkergata, Biskop Gunnerus gate og Nygata. Etter at Selmers bud var innlevert gikk det bare to uker før Oslo kommune annonserte tomta til salgs. Saksbehandlingas rekkefølge er altså litt original helt fra starten av.

Det kom flere bud. Etter grundig saksbehandling ble to anbydere stående igjen: Selmer og Selvågbygg A/S. Kommunens samlede administrasjon - dvs. eiendomssjefen, boligrådmannen og finansrådmannen - anbefalte salg til Selvågbygg. Årsaken var enkel: Selvågbygg var villig til å betale høyeste pris.

Dette ble sterkt mislikt av lederne i Høyres og Arbeiderpartiets bystyre-grupper. Finansutvalget behandlet saken 1. oktober 1984 og ga Finansrådmannen pålegg om å starte salgsforhandlinger med Selmer «under henvisning til de uttalelser som fremkom under møtet». (Sitat fra Finansutvalsprotokol-len.)

Det ble altså ikke gitt noen skriftlig begrunnelse for å foretrekke Selmer. Men det går klart fram av protokollen at det var snakk om et felles standpunkt fra Arbeiderpartiet og Høyre. Det er m.a.o. Albert Stoltenberg som er i aktivitet, selv om det på dette tidspunkt fortsatt var Hans

Svelland som var varaordfører.

Etter at Rød Valgallianse retta offentlig søkelys på denne tomtehandelen, ble saka gjennomgått av kommunerevisjonen og kommuneadvokaten. Begge er mildt sagt kritiske. Vi tar med noen av konklusjonene:

«Kommunerevisjonen er enig med kommuneadvokaten i at salgsvilkårene burde vært bedre presisert da tomten 8. juni ble avertert til salgs.» Revisjonen er «av den mening at det ville vært mer korrekt av hensyn til byderne om man hadde forhandlet videre med begge interessenter.» Kommunerevisjonen påpeker også at Finansrådmannen etter pålegget fra AP og Høyres topp-politikere 1. oktober 1984 «må ha følt seg bundet til bare å forhandle med Selmer». «Revisjonen ser heller ikke bort fra at man også kunne kommet fram til et enda gunstigere bud på tomten.» (Alle sitater fra revisjonsrapport av 30.10.85.)

Sommeren og høsten 1984 var forholdet mellom Oslo Kommune og Selmer mer enn spesielt. Som kjent var firmaene Selmer og Furuholmen begge forlenget oppkjøpt av bergenskapitalisten Erik Sande. Furuholmens svindelforsøk i Aurland var kjent for de innvidde. Tetningsarbeidene etter Furuholmens skandaleprosjekt Sentrum T-banestasjon var overlatt til Selmer, men bystyret hadde 16. august 1984, etter forslag fra RV, vedtatt at alle dokumenter i T-banesaken skulle legges på bordet, og at ansvarsforholdene senere skulle behandles av bystyret.

Dette alene skulle jo tilsi en viss kommunal skepsis og tilbakeholdenhet overfor Selmer-Furuholmen.

Men det stikk motsatte var altså tilfelle. Bystyret solgte Triangeltomta til Selmer, noe som var på tvers av alle faglige og økonomiske råd. I august 1985 kunne Rød Valgallianse og Klassekampen offentliggjøre opplysninger om at varaordfører Hans Svelland - som var aktiv deltaker i alle beslutninger om salget av Triangeltomta - i flere år hadde drevet private forretninger med samme entreprenørkonsern.

Disse avsløringene ga forunderlige reaksjoner. På samme dag ga tre nøkkelpersoner tre forskjellige forklaringer på hvorfor Triangeltomta ble solgt til Selmer.

Tove Heggen Larsen (AP) påsto til Østlandssendinga at Selmers bud var det høyeste.

Hans Svelland (H) påsto til Aftenpostens radioavis at det ikke var noen forskjell på budene.

Ordfører Albert Nordengen var diffus når det gjaldt sakens fakta - noe som forøvrigt var klokt - men kom med offentlig kritikk av RV fordi RV gjorde «forsøk på å så tvil om Selmergruppens interesser».

I alle fall ble medieoppmerksomheten rundt disse forholdene så plagsom at

Oslo Kommunes toppolitikere i kjent stil, bærende med milliongaver til entreprenørgiganten. (Tegning M)

det ble bestemt at både Kommuneadvokaten og Kommunerevisjonen skulle granske Svellands forbindelser med entreprenørgiganten.

Svellands forretninger med Selmer var knyttet til Ustaoset Høyfjellshotell som Hans Svelland siden 1972 eide sammen med sin bror Even Svelland. På 80-tallet er Selmer engasjert til å forestå store byggearbeider tilknyttet hotellet.

Kommunerevisjonen skriver:

«Når det gjelder varaordfører Hans Svellands forhold, viser jeg til kommuneadvokatens redegjørelse hvor det konkluderes med at Svelland ikke var inhabil i saken om Triangeltomten. Han sier imidlertid at det på grunn av de spesielle forhold som forelå i saken, kanskje ville vært i kommunens og Svellands interesse at de faktiske forhold var blitt redegjort for.»

Norsk lov har svært svake inhabilitetsregler. Kommunerevisjonen er enig i at Svelland ikke var inhabil etter en strengt juridisk vurdering, men føyer til:

«Det er imidlertid på det rene at det iallfall ved byggetrinn II på Ustaoset foreligger et visst økonomisk interessefellesskap mellom Selmer og Svelland. Det heter i utbyggingskontraktens paragraf 8 (datert 13. mai 1985):

«Eventuell salgsgevinst etter at bygge-, finans-, og salgskostnader er dekket, skal fordeles likt mellom partene. ... Eventuelt tap skal fordeles mellom partene slik at grunneieren dekker tap opp til de første kr. 1.500.000, hvorefter eventuelt overskytende bæres av utbyggeren selv.»

Også kommuneadvokaten konkluderte med at det eksisterte et økonomisk interessefellesskap mellom på den ene side Hans og Even Svelland og på den andre side Ing. F. Selmer A/S. Kommunerevisjonen konkluderte slik:

«Selv om Svelland har klart å holde forholdet til Selmer i de nevnte saker fra hverandre - hvilket kommunerevisjonen ikke har noen grunn til å tvile på - finner kommunerevisjonen allikevel at det kan stilles spørsmål om det var heldig at Svelland engasjerte seg i behandlingen av Triangeltomten.

Et vesentlig punkt i revisjonens vurdering har vært at kommunens behandling av tomtesaken i tid faller sammen med utbyggingen på Ustaoset.

Kommuneadvokaten konkluderer som nevnt med at Svelland ikke var inhabil etter en strengt juridisk vurdering. Allikevel er kommunerevisjonen kommet til at man her må ha beveget seg nær en situasjon hvor inhabilitet inntreffer. Var Svelland i tvil, burde han - som også kommuneadvokaten er inne på - både i kommunens og egen interesse

- ha gjort oppmerksom på forholdet til Selmergruppen, jfr. forvaltningslovens paragraf 8.»

Men Hans Svelland var aldri i tvil. I et brev til kommuneadvokaten 16. september 1985 beviste han at han ikke en gang vet hva inhabilitet etter norsk lov er for noe. Til kommuneadvokaten skriver han innledningsvis:

«Ad undertegnedes eierforhold - Ustaoset

Sammen med min bror kjøpte vi Ustaoset Høyfjellshotell i 1972. Fra 1979 opphørte driften i egen regi. Driften ble satt bort og hotellet leid ut til et eget driftsselskap, Ustaoset Høyfjellshotel A/S.

Min personlige interesse er således knyttet til en 50 % eierandel av eiendommen og til den utleie som finner sted.»

At han selv var styremedlem også i Ustaoset Høyfjellshotell A/S, nevner han ikke. Dette er bekreftet ved firmaattest fra Hallingdal Handelsregister så sent som 5.2.86. Hans Svelland trådte ut av styret i slutten av januar 1986.

Om eventuell inhabilitet skriver Svelland:

«Jeg tør videre hevde at kontraktsforhold med parter som også har forretningssamkvem med kommunale bedrifter, etater og myndigheter ikke kan utløse inhabilitets grunnlag.

Dette vil generelt kunne omfatte finansiering, entreprenør, andre bedriftsavtaler, kjøp og salg av varer og tjenester o.l.

Spørsmålet er således udelukkende om det foreligger disposisjoner og kontraktsforhold som er så spesielle og så favoriserende at de ikke hviler på et forretningsmessig grunnlag, men har karakter av «gave», eller av å være ensidig bebyrdende og på den måte representere et grunnlag for å reise spørsmålet om særegne forhold foreligger.»

Både kommuneadvokaten og kommunerevisor påpeker at dette er feil forståelse av lovens inhabilitetsregler. Kommuneadvokaten sier at:

«det er etter denne bestemmelse ikke avgjørende om forhandlingene med Selmer har skjedd åpent og renslig eller om resultatet har vært gunstig eller ikke. Det sentrale er om forretningsforholdet med Selmer er *egnet til å svekke tilliten* til varaordføreren ved behandling av forvaltningssaker der det treffes en avgjørelse og hvor Selmer er innblandet.»

Kommunerevisjonen var helt ut enig i dette. Og tilføyde dessuten at Hans Svelland hadde hatt lønn som kommunalråd i mange år og at det i reglementet for denne godtgjørelsen er forutsatt at kommunalråden «i sin funksjonstid ikke bør ha annet arbeid enn det som er den direkte følge av kommunalrådsvervet».

Helt til slutt tilføyde Revisjonsdirektøren nokså tørt, at hvis det hadde

vært snakk om slike forhold som Svelland beskrev i sitatet ovenfor, dvs. «gave» e.l., da «var det ikke lenger et spørsmål om inhabilitet, men om alvorligere forhold i forvaltningen».

Sagt i klartekst: Kommunerevisoren beklager at varaordfører Hans Svelland så sent som høsten 1985 ikke visste forskjell på inhabilitet etter forvaltningsloven og rene bestikkelser...

Ser man dette under ett, kom kommuneadvokat og kommunerevisor med sterk kritikk av både kommunens tomtesalgssaks overfor Selmer og av varaordfører Hans Svelland. Men denne kritikken ble aldri lagt fram for bystyret.

I desember 1985 behandla bystyret en ny tomtesalgssak, der det på nytt var enighet mellom AP og H om å selge til en annen enn høystbydende.

I bystyredebatte la RV stor vekt på den kritikken som var fremma fra Kommunerevisjonen i Triangeltoomt-saka. Dette utløste følgende - usedvalig oppbragte utbrudd fra Ordfører Albert Nordengen:

«Jeg tilbakeviser påstandene - jeg tilbakeviser endog kommune-revisjonens såkalte kritikk når det gjelder salget av Triangeltomtten.»

Kravet fra Rød Valgallianse om at bystyret skulle drøfte alle sider ved revisjonens og kommuneadvokatens kritikk av Triangeltoomtsalget ble følgelig avvist.

1.4 ALBERT NORDGEN OVERPRØVER KOMMUNEREVISJONEN

Et såkalt frokostmøte i Mogens Thorsens gt. 1 - heime hos APs daværende gruppeleder Thorvald Stoltenberg - ble medvirkende årsak til at Oslo kommune ga en ren understøttelse på vel 8 millioner kroner til entreprenørfirmaet Astrup-Høyer A/S.

Stoltenbergs frokost-aktiviteter resulterte i dannelsen av Oslo Vekst, som seinere har vist seg å bare bli «Oslo Tap» for kommunens del. Skattebetalerne har betalt rike Oslobedrifters investeringer. Men våren 1985 var Oslo Vekst fortsatt en sosialdemokratisk drøm med bred politisk støtte.

Astrup-Høyer visste å utnytte dette da de ville kjøpe den svært verdifulle Ladehaug-tomta av Oslo kommune. Firmaet laga en «hemmelig» samarbeidsavtale med Oslo Vekst og brukte denne avtalen som brekkstang for å få finansrådmannen til å anbefale salg til under markedspris.

Finansrådmannen gikk på limpinnen. Men det var flere interessenter i markedet. Noen av dem var - etter en politisk helhetsvurdering - til og med viktigere enn Oslo Vekst.

I juni 1985 grep Albert Nordengen derfor direkte inn i saka - riktignok i full forståelse med Thorvald Stoltenberg - og ga instruks om at bl.a.

Blystad-brødrene skulle overta plassen som Astrup-Høyers samarbeids-partnere.

Senere har det gått samme vei med Blystad-brødrene som med Oslo Vekst. Men Albert Nordengen og Thorvald Stoltenberg holdt urokkelig fast ved at tomtekjøper Astrup-Høyer hadde gjort seg fortjent til kommunal millionunderstøttelse.

Det begynte muligens med en frokost på Oslos beste Vestkant, hjemme hos utenriksminister Thorvald Stoltenberg som den gangen var Oslo Arbeiderpartis gruppeleder i bystyret. I løpet av frokostpraten ble ideen om Oslo Vekst unnfanget. Ingen skal derfor være i tvil om at det er en Arbeiderparti-ide vi har med å gjøre.

11. juli 84 sendte de 4 initiativtakerne ut invitasjonen til deltakelse i Oslo Næringsutvikling, som var prosjektets første navn. Det sies tydelig at tiltaket er et «ledd i arbeidet med å gjenreise den fulle sysselsetting i alle deler av landet» og det påpekes at Oslo kommune hittil i for liten grad har «lagt forholdene til rette for enkeltpersoner som vil starte virksomhet og for etablerte bedrifter som vil utvikle seg videre.»

Det går fram av innbydelsen at dette er et fellesinitiativ fra Oslo Arbeiderparti, Oslo Høyre, Sparebanken Oslo Akershus (i dag ABC-bank) og Orkla Industrier. Men klokkelig nok tas det forbehold for de to partienes del om at det verken skal være økonomiske eller juridiske partnere i prosjektet.

Ideen ble møtt med høylydt ros i bystyret. Fra SV til Høyre var det bare ja-stemmer for å bevilge kommunale millioner til å understøtte investeringssugne bedrifter. 20. desember 1984 kunne den konstituerende generalforsamling i Oslo Vekstfond A/S avholdes. Som styreformann ble valgt Håkon Langballe, i dag også kjent som nylig avmønstret direktør i Selmer-Furuholmen. Styrets nestformann ble naturlig nok Thorvald Stoltenberg. Blant deltakerne på den stiftende generalforsamling fant vi også direktør Johan Dahl som tegnet noen aksjer på vegne av sitt firma Astrup Høyer.

Senere har det gått ille med Oslo Vekst. Forretningsbladet Kapital summerer opp den triste historien i april 1987:

Det hele ble organisert på en måte man bare kan smile av. Oslo kommune dekket nesten alle driftskostnader, mens investeringene ble gjort gjennom et annet selskap, Oslo Vekstfond, hvor kommunen ikke er med. Storaksjonær der er DnC, Kredittkassen og ABC Bank, med totalt 55,8%.

• • • På toppen av alt har Oslo kommune gitt 2 millioner kroner i nedtrappingstilskudd for 1987! 13 millioner har det hele kostet kommunen, uten noen klausul om en andel av gevinsten dersom investeringene ble vellykket.

• • • I forhandlingene med de store næringslivsledere må de kommuneansvarlige helt ha mistet dømmekraften.

Det ble gitt et driftstilskudd på 5,5 millioner kroner i 1985, og samme beløp i 1986. Det siste er verst, fordi politikere på dette tidspunkt hadde kommet til at var det noe Oslo ikke trengte, så var det vekst.

• Hvordan det hele går spiller imidlertid mindre rolle for Nordengen, Stoltenberg & Co. Oslos befolkning skal bare være glade for at de fant ut at byen ikke trengte mer vekst. Ellers hadde skattebetalerne fortsatt betalt regningen for at landets rikeste bedrifter drev investeringsvirksomhet. •

13 millioner ut av vinduet, synes altså å være den direkte regninga til skattebetalerne.

Men for Astrup-Høyer (Fjellinjeentreprenørene) har det beskjedne engasjementet gitt mer handfaste resultater.

Drakamp om Sollerudtomta

Våren 1985 starta en ny runde i drakampen om 8-9 dekar tomt på Sollerud ved Lysaker, tidligere omtalt som «IBM-tomta». Laveste anbyder etter at tomta var utlyst til salg var Astrup-Høyer A/S, men direktør Johan Dahl hadde et trumfess i ermet som ingen andre kunne hamle opp med. 20. mai inngikk nemlig Astrup Høyer og Oslo Vekst en samarbeidsavtale og en opsjonsavtale om framtidig utnyttelse av Sollerudtomta. Begge avtaler ble stempla «Konfidensielt» og for opsjonsavtalens del ble det i tillegg skrevet på det eksemplaret som ble sendt Oslo kommunes næringslivskontor at avtalen skulle være «Kun for J. Bakkes anvendelse og info». J. Bakke er direktør ved Oslo kommunes næringslivskontor.

De to «hemmelige» avtalene hadde nøyaktig den virkning som var

forventet. Bare fire dager etter at avtalene var undertegna, hadde Oslos finansi r dmann ferdig en innstilling der han anbefalte salg til laveste anbyder. Begrunnelsen er interessant.

Finansi r dmannen påpeker først at «det laveste budet (Astrup Høyer) ligger m.a.o. ca. 6,9 mill. kr. lavere enn det høyeste budet (fra Trygve Brudevold).» Men føyer så til at flere hensyn må tas: «Spesielt må (også) framheves Astrup-Høyers samarbeid med Oslo Vekst A/S. Her må en forvente at interessant virksomhet kan komme inn på de ca. 10 000 m2 som Oslo Vekst A/S regner med   disponere.

Finansi r dmannen vil også etter en samlet vurdering anbefale at tomten tildeles *samarbeidspartene Astrup-Høyer A/S og Oslo Vekst A/S*. Kommunen vil derved både gi en av landets største entreprenørbedrifter og en gammel tomt s ker anledning til   utvikle seg i Oslo og legge til rette for at Oslo Vekst A/S snarest kan starte sin virksomhet i samsvar med selskapets formål. Det er et vilkår for anbefalingen at samarbeidsavtalen mellom de to parter legges til grunn, bl.a. at tomten formelt tildeles Astrup-Høyer A/S som forplikter seg til   gi Oslo Vekst A/S rett til   delta i prosjektet i samsvar med den inngåtte opsjonsavtale mellom partene».

«Et salg av tomten til Astrup-Høyer A/S vil i realiteten representere en kommunal subsidiering av bedriften, og av Oslo Vekst A/S på 6,9 mill. kr. Det er finansi r dmannens håp at det vil vise seg   representere en riktig s tting av kommunale ressurser.»(Uthevet av forf.)

Blystadbr drene slår ut Oslo Vekst

Ettersom Albert Nordengen og Thorvald Stoltenberg begge satt i styret for Oslo Vekstfond sammen med Selmer-Furuholmendirekt ren Håkon Langballe, skulle en jo tro at en slik innstilling falt i god jord. Men det var også andre samfunnsgagnlige interesser på jakt etter Sollerud-tomta. Samme dag som Astrup-Høyer skrev sine «hemmelige» avtaler med Oslo Vekst, skrev L ly-direktør Wilhelm Blystad et brev om samme tema, til sin forretningsvenn Kenneth Sandvold i Bik-Bok-gruppen, som allerede hadde gitt bud på tomta i samarbeid med møbelprodusenten Ekornes:

Kj re Kenneth

Jeg referer til tidligere samtaler angående en mulig ervervelse av tomten på Sollerud fra Oslo Kommune med formål   utvikle eiendommen til et forretningsmil  med sterkt internasjonalt tilsnitt.

D/S A/S «L ly» vil i løpet av juni 1985 ha utvidet sin aksjekapital til kr. 550 millioner og vil med dette være det syvende største selskap på Oslo Børs, etter Norsk Hydro, Saga Petroleum, Den Norske

Creditbank, Christiania Bank og Kredittkasse, Bergen Bank og Storebrand Norden.

Ut fra vår målsetting med D/S A/S «Laly» som er å internasjonalisere norsk næringsliv spesielt innenfor olje- og energi industrien ser vi det som usedvanlig interessant å være med på å skape et internasjonalt forretningsmiljø i Oslo Kommune. Sollerudtomten i lys av sin nære tilknytning til Fornebu og med adkomst fra sjøen vil egne seg fabelaktig til dette formål.

De direkte- og indirekte positive konsekvenser for Oslo Kommune tror jeg det er unødvendig ytterligere å belyse. Imidlertid mener jeg selv at Oslo Kommune nå må vise at de ser positivt på den utviklingen vi nå går igjennom innenfor norsk næringsliv og gjøre sitt til at kjernen i dette miljø forblir innenfor Oslo Kommune.

Jeg håper du vil være istand til å få gehør for dette prosjektet innenfor kommuneadministrasjonen og stiller meg herved til disposisjon hvis ytterligere assistanse/informasjon er nødvendig.

Lykke til.

Med vennlig hilsen
for D/S A/S «Laly»

W.P. Blystad
Adm.Dir.

Dermed kom Nordengen/Stoltenberg under krysspress. Hva er mest samfunnsgagnlig, Oslo Vekst eller Blystadbrødrenes drømmer om å «internasjonalisere norsk næringsliv»?

Valget var så vanskelig at saken ble utsatt i finansutvalgets møte 4. juni 1985. Men ei uke etter ble den diskret avgjørelsen tatt. Arbeiderpartiet og Høyre ga i finansutvalgets møte 11. juni pålegg til Finansrådmannen om å ta kontakt med Ekornes m/partnere for å prøve å få til et felles salg til denne grupperingen og Astrup-Høyer.

Etter dette gikk alt på skinner. Sankthansaftens formiddag ble representanter for Astrup-Høyer, Ekornes og det kommunale næringslivskontoret innkalt til møte på Albert Nordengens kontor. Her ble det gitt retningslinjer for hvordan Finansrådmannens nye innstilling skulle formuleres. Alle hensyn til Oslo Vekst - som hadde vært et vilkår for at finansrådmannen anbefalte laveste anbyder - var nå borte. I den nye innstillingen skriver finansrådmannen derfor om den nye kjøpergruppen der Blystadbrødrene er med, at «finansrådmannen anser at Oslo best ivaretar veksthensyn ved å tildele tomten til disse selskapene». Men han fastholder at dette betyr en

kommunal subsidiering på flere millioner kr. av denne kjøpergruppa og avslutter lett sarkastisk med å si at «det er finansrådmannens håp at det vil vise seg å være en riktig satsning av kommunale ressurser».

Da saka kom til avgjørelse i bystyret ble salg til de forhåndsutplukkete kjøperne vedtatt. Med Høyres, APs og Krfs stemmer. Rød Valgallianse krevde i bystyrets møte uten hell å få alle opplysninger på bordet. All saksbehandling på våren, sommeren og høsten hadde nemlig vært unntatt offentlighet. Et brev fra RVs bystyregruppe noen dager etter bystyrets møte ble aldri besvart av Albert Nordengen. Vi gjengir utdrag av brevet her:

«Krav om redegjørelse for årsakene til kommunens subsidiering av Astrup-Høyer, Ekornes, Bik-Bok-gruppen, Brødrene Blystad m.fl.

Så vidt vi kan se ble ikke bystyret sist onsdag orientert om de virkelige grunnene til at finansutvalgets flertall svært tidlig bestemte seg for å selge Ladehaugen-tomta på Sollerud til Astrup-Høyer m.fl. Fordi nevnte firmaer ble direkte subsidiert med minst 8,4 mill. kr. mener vi at dette er svært alvorlig. Det blir ikke mindre ille når vi ser det i sammenheng med at du som Ordfører nokså direkte tok avstand fra den kritikk kommunerevisjonen har kommet med når det gjelder salget av Triangeltomta.

Rød Valgallianse krever at bystyret får ei fullstendig orientering om hva som har skjedd i denne saken. Det må blant annet gjøres rede for hvorfor opphevinga av avtalen Astrup-Høyer - Oslo Vekst ikke fikk konsekvenser for den kommunale subsidieringa av Astrup-Høyer. Det må også gjøres rede for hvilke nye opplysninger som noen av finansutvalgets medlemmer skaffa til veie foran finansutvalgets møte 11. juni der det ble gitt pålegg til Finansrådmannen om å forhandle videre med Astrup-Høyer og en annen gruppering som også lå langt under høyeste bud. Videre bør der klargjøres hvilken rolle Ordføreren selv eventuelt har spilt, bl.a. gjennom drøftingene på Ordførerens kontor 24. juni.

Ordføreren bør også gi bystyret klar beskjed om han har til hensikt å fortsette med en tomtosalgspraksis som blir skarpt kritisert av kommunerevisjonen og som innebærer at snart den ene og snart den andre store kapitalistgrupperingen mottar kommunal understøttelse i millionklassen.

Hvis Ordføreren og den øvrige kommunale ledelse avviser kommunerevisjonens syn på saksbehandlingen, blir det nødvendig å få en politisk og juridisk avklaring av forholdet mellom kommunerevisjonen og den politiske ledelsen.»

Ordfører Albert Nordengen besvarer ikke slike brev.

Likevel har saken fått et etterspill. Bystyret fastsatte 21.mai 1987

nye regler for salg av kommunale næringstomter, uten å ta hensyn til revisjonens merknader. RVs forslag om å vedta de spillereglene kommunerevisjonen mener er riktig, ble avvist med solid flertall. AP og H sto sammen nok en gang, men etter flere ubehagelige spørsmål gikk ordfører Nordengen inn for at byrådet må fremme en sak om de kritiserte sidene ved kommunens salg av næringstomter til håndplukkede kjøpere.

For ordens skyld skal vi også nevne at salget av Sollerudtomta har flere sider enn de som er nevnt her. RV er prinsipielt i mot å selge kommunale tomter, fordi det fører til at kjøperne får tilegne seg all framtidig verdistigning av tomta. Dessuten gir kommunen fra seg styringsmulighet når en selger uregulerte tomter, slik som i dette tilfellet. Viktige friluft- og miljøinteresser ble også «overkjørt» i denne saka. At Astrup-Høyer m.fl. i tida etter kjøpet har stilt krav til utnyttelse av tomteområdet som selv kommunale myndigheter har problemer med å godta, og at de derfor «truer» med å droppe byggeprosjektet sitt, er ei side av saka som ikke rokker ved noe av det som skjedde i 1985.

1.5 SENTRUM T-BANESTASJON - PENGESLUKETS FORHISTORIE

Sentrum T-banestasjon - eller Stortinget stasjon som den kalles nå - var aldri tett. Lekkasjene oppsto bare noen uker etter at valget av hvelvkonstruksjon og tettemetode var avgjort i 1972. Siden rant det jamnt og trutt i mer enn 10 år før anlegget ble avstengt i februar 1983. Fram til Rød Valgallianse avdekket en del av skandalens forhistorie sommeren 1985 lyktes det å holde det meste skjult.

Men heller ikke i 1985 lyktes det å forklare hvordan det var mulig for både entreprenøren og kommunens ledelse å gjøre så mange feil i så mange år - uten at noen slo alarm på hørbar måte. Her skal vi se på noen av hendelsene som kaster lys over dette. Fra første stund var «tunge» politikere særlig i AP, men også i Høyre, både involvert og informert. Det var dette som etterhvert ble entreprenørens trumfkort. Sentrale politikere hadde sagt A og våget ikke la være å si B. De våga heller ikke å innrømme at det var et fatalt feiltrinn det de først hadde innlatt seg på. Istedet skjøv de problemene foran seg, år etter år. De gambla høyt med at offentlighetslovens unntaksparagrafer skulle hindre at Oslos befolkning skulle få vite hva som skjedde. Entreprenøren på sin side utnytta situasjonen grovt, brukte forskalingsbord istedetfor betong og sa fra seg alt ansvar.

Rent økonomisk lyktes entreprenøren godt. Kommunens ekstraregning ble på 174 millioner kroner.

Hvorvidt de ansvarlige politikerne også har lyktes, gjenstår å se. Vil de slippe å stå til ansvar ? Her kan du for første gang lese en sammen-

fatning av de hendelser som førte kommunen ut i uføret.

Sentrum T-banestasjon var ikke tett på noe tidspunkt. Lekkasjene oppstod på et tidlig tidspunkt i byggeperioden. Problemene ble åpenbart bagatellisert av entreprenørens såvel som av kommunens ansvarlige.

En av årsakene til dette var at kommunen hadde valgt en byggemetode som entreprenøren sterkt hadde fraråda. Metoden gikk ut på å gjøre stasjonen tett ved å legge en tynn glassfiberfolie utenpå selve «stasjonskroppen». Det var ikke særlig lurt. Men den gale beslutninga ble nå likevel tatt, og 14. mars 1972 skrev kommunens prosjekteringsleder Finn W. Opsal til entreprenør Thor Furuholmen og ga endelig beskjed om hvilken type folie som skulle brukes. Denne beslutninga ble tatt etter en langvarig korrespondanse og det er utelukka at de politisk valgte medlemmene i Komiteen, for by- og forstadsbaner ikke kjente til beslutninga. Komiteens formann den gangen var OBOS-direktør Ivar Mathisen (A).

Entreprenør Furuholmen ante nok at dette ville gå galt, og i et brev av 12. april 1972 skrev firmaet at «vi kan ikke overta det fulle ansvar for at en vann tett konstruksjon oppnås, da dette, på grunn av byggherrens valg av materialer og utførelse også delvis er et byggherreansvar». Dette forsøket på ansvarsfritakelse ble straks formelt imøtegått av kommunens prosjekteringsleder Opsal i et brev av 18. april 1972.

Men allerede på dette tidspunktet må det ha gått kostbar kommunal prestisje i saken. Lekkasjeproblemene oppsto nemlig umiddelbart etter at de første foliestykkene ble forsøkt limt opp på det våte betonglaget som var støpt mot fjellet.

I byggemøtet 25. mai 1972 er det skrevet at «tilbud på drenasje med plastrør bak folien ble etterlyst av byggherren», dvs. Oslo kommune. I dette møtet ble også beskyttelse av folien ved transport, armering og støping diskutert «uten at partene kom til enighet». I neste byggemøte i juni drøfter man videre hva slags drenasjetiltak som kan tenkes «på partier med lekkasjer innen rimelighetens grenser». Hva en gjorde med lekkasjer utenfor disse grensene står det ikke noe om.

Senere gikk det stort sett galt. I byggemøtereferat fra 31. august 1972 står det at «det er påvist vannutsig i konstruksjonsbetongen, hvilket kan tyde på lekkasje i folien». I et eget møte om dette problemet 6. september er det protokollert at «partene diskuterte den erfaring man til nå hadde med legging av lodoritefolien, de lekkasjer som var oppstått, ansvarsforholdet og hva man burde gjøre i fremtiden». Hva diskusjonen om de to siste temaer førte til, ble ikke nedskrevet.

Uten overdrivelse kan vi slå fast at det etter dette sildra og rant i over 10 år, inntil Sentrum stasjon ble stengt for all trafikk i februar 1983. Byggemøtereferater og korrespondanse fra denne perioden er skiftesvis til å le og gråte over.

Et byggemøtereferat i oktober 1976 er skrevet av en uforbederlig

optimist, som åpenbart førte en nyhet til protokollen: «NB! Alle vannlekkasjer skal utbedres.» Lekkasjene er gjenganger i byggemøtereferatene, men et år senere, i september 1977 er det igjen prosjektets optimist som skriver møtereferat. Stikk i strid med alle kjente fakta bokføres følgende: «Utbedring av lekkasjer anses nå under kontroll.»

Vi skylder å nevne at det nå var gått 9 måneder siden ordfører Albert Nordengen åpnet stasjonen for trafikk med følgende ord: «Det er et mesterlig arbeide som er utført av planleggere, ingeniører, entreprenører og arbeidere.»

Tross disse fagre ord er det heva over tvil at Furuholmen som entreprenør er ansvarlig for utrolig mye slurv. Der det skulle brukes betong, ble det brukt både tomme melkekartonger, skumplast og gamle forskalingsbord. De færreste tviler i dag på at den kommunale plastfolien ble gjennomhulla mange ganger før og under montering der den lå lagra blant armeringsstål og andre materialer.

I åra fra de første lekkasjene ble påvist i 1972 og fram til åpninga av den sildrende grotten i 1977 må det imidlertid ha utvikla seg et underlig interessefelleskap mellom entreprenør, underentreprenører, kommunens administrasjon og de politikerne som satt såvel i komiteen for by og forstadsbaner som i Sporveisstyret og formannskap:

«Vi har alle gjort noen feil her, det er best å skyve problemene foran seg og håpe at det blir bedre i morgen, neste uke eller neste år.»

De *må* ha tenkt omtrent slik. For ingen av kommunens ansvarlige våget å ta et oppgjør med entreprenøren.

Den striden som tilspissa seg høsten 1977 i ei tilsynelatende hard brevveksling mellom Oslo kommune og Thor Furuholmen ble i stedet «løst» ved at Komiteen for by og forstadsbaner 18. januar 1978 vedtok følgende nesten utrolige avtale med Furuholmen:

«Oslo kommune vil ikke påstå at nåværende eller fremtidige lekkasjer i anlegget gir kommunen rett til reklamasjoner. Fremtidige dreneringsarbeider som blir besluttet i forbindelse med den forestående årsbefaring faktureres av Furuholmen på vanlig måte.»

Siste setning betyr tilmed at kommunen tar ansvaret for å betale ekstra for arbeider som det ble påvist behov for ved slutten av garantiåret!

Denne avtalen var ferdigforhandla 19. desember 1977. Og i et kjapt brev 23. desember samme år anbefaler daværende kommuneadvokat Andvar Os at avtalen blir inngått.

Som så mye annet viktig, ble også denne saken behandla «unntatt fra offentlighet». De som tok den politiske beslutninga 18. januar 1978 var daværende kommunalråd Jon P. Erlien (A), Trond Okkelmo (H) og Marit Stovner (H). Til stede i møtet uten stemmerett var daværende kommunika-

sjonsrådmann Tom Solberg, nåværende samferdselsdirektør Thorleif Haug, prosjekteringskontorets leder Finn W. Opsal (som i dag leder ombygginga av Rådhuset), nåværende kommunalråd Bernt Bull (A) og daværende kontorsjef Olav Goderstad. De tre politikerne som fatta vedtaket er alle ute av Oslo-politikken i dag. Erlien er død. Okkelmo er blitt direktør i Filharmonisk Selskaps orkester og Marit Stovner har i dag ikke kommunalpolitiske verv for Høyre. De to siste leverte forøvrig en protokollmerknad til forliksvedtaket, der de slo fast at de var klar over at de økonomiske konsekvensene av vedtaket var uoverskuelige.

Men det er heva over tvil at den politiske toppledelsen var informert. Jon P. Erlien var medlem av formannskap og finansutvalg. Trond Okkelmo var heller ikke kjent for å ta slike beslutninger uten å ha klarering fra toppen. Det må ha eksistert en gjensidig forståelse mellom APs og Høyres mest sentrale kommunalpolitikere om at denne skjebnesvangre avtalen for Oslos skattebetalere rent formelt ikke skulle forelegges for Oslo formannskap og bystyre, som normalt skulle hatt en slik sak til avgjørelse.

Etter dette er det tre ganger blitt gjort politiske beslutninger om ikke å gå til erstatningssøksmål. Første gang var høsten 1981. Da konkluderte Sporveisstyret med at en ikke skulle gå til søksmål, til tross for at dette var forhåndsvarsla i brev til to av de berørte firmaene høsten 1980.

Omtrent det samme gjentok seg i 1984. Teknisk sjef i Sporveien innstilte på at en heller ikke nå skulle gå til søksmål, til tross for at skadene nå var mye mer avdekka enn i 1981. Stasjonen var som kjent stengt fra mars 1983 og var nå plukka i småbiter.

Så - i mai 1985 - bestemmer et uformelt sammensatt arbeidsutvalg av toppolitikere og administrasjonsledere at kommunen skal velge uformelle forhandlinger i stedet for søksmål og full offentlighet. (Nærmere om dette i kapittel 1.6.)

Panikk i rådhuset

Rød Valgallianses avsløringer av deler av T-banesakas forhistorie utløste panikk i Rådhusets innerste rom sommeren 1985. 30. juli skriver Aftenposten: «Både ordføreren og kommunalråd Arne Kvalheim (A) mener det er unødvendig at det opprettes et uavhengig granskingsutvalg for å avklare ansvarsforholdene i sakskomplekset Stortinget T-banestasjon, slik Rød Valgallianse krever.» Et par dager etter har Ordfører Albert Nordengen samtaler om saken med direktør Håkon Langballe i Sandegruppen, firmaet som eier Selmer-Furuholmen. Like etter møtet intervjues Nordengen av Klassekampens medarbeider Berit Morland. Det går fram at man har snakket om et krav kommunen vil reise, et krav om erstatning som ennå ikke er formulert. Klassekampen spør så: «Vil kravet bli reist rettslig? Svaret kom lynkjapt og kontant. - Nei!»

Senere måtte både Nordengen og Kvalheim snu. Tynget av de overveldende fakta som etter mange års tilværelse i kommunale arkiver nå ble lagt på bordet, måtte de melde pass, og formannskapet vedtok både uavhengig granskning og senere også rettssak.

På lederplass stilte Dagbladet den gangen spørsmål som ingen av de topp ansvarlige har kunnet besvare:

«Skandalen med Sentrum T-banestasjon i Oslo skal nå granskes. Ordfører Nordengen sier at et uhildet utvalg vil bli nedsatt og gå gjennom hele saken. Dette skal skje uavhengig av eventuell rettssak mot entreprenørselskapet Furuholmen.

Etter alt det som er blitt virvlet opp om denne saken den siste tida, skulle det også bare mangle at en slik granskning ikke ble utført. Vi forundres bare over at dette må skje på bakgrunn av at en liten gruppe i bystyret slår alarm, slik RV har gjort i denne saken, og som partiet selvsagt fortjener honnør for.

Forholdene måtte da være kjent for de ansvarlige politikere og instanser før dette ble en offentlig skandale gjennom RVs utspill ? Var det meningen at det skulle gjøres minst mulig ut av saken, med håp om at folk flest ikke skulle få vite mer enn det myndighetene ønsket å informere om ? På bakgrunn av det som nå har skjedd, er det berettiget å stille spørsmålet.»

Det er også grunn til å gå litt dypere enn Dagbladet. Hva slags «samtaler» var det som ble ført mellom på den ene siden kommunens representanter med Albert Nordengen i spissen og på andre siden Selmer-Furuholmen anført av dir. Håkon Langballe 1. august 1985? Representerte disse personene virkelig motsatte parter? Det er grunn til å stille spørsmålet. Siden desember 1984 hadde nemlig samme direktør Håkon Langballe vært styreformann i investeringsselskapet Oslo Vekstfond A/S der Oslos daværende varaordfører Thorvald Stoltenberg var styrets nestleder og der Albert Nordengen var styremedlem. Kanskje det er mer riktig å si at det bare var en uformell prat mellom tungvektene i styret for Oslo Vekstfond som fant sted på Rådhuset 1. august 1985?

Hvorfor må Oslo tape ?

Furuholmen gjorde et utrolig slurvete arbeide på Sentrum Stasjon. Oslo kommune har i mange år bl.a. sittet inne med ubestridelige fotobevis for at det faktisk er slik. Mye av dette fotomaterialet skal være forsvunnet, men det foreligger også nye bilder tatt i perioden fra oktober 1984 til august

Enda en million kroner ble sløst bort fordi noen tok feil mål da de svære stålbjelkene til stasjonstaket ble bestilt.

1985.

Mye taler for at Oslo kommune hadde vunnet fram i en erstatningssak hvis det ikke hadde vært for tre forhold:

1. Det skandaløse forliket som politikerne vedtok i januar 1978, sannsynligvis for å unngå pinlig søkelys på bl.a. det feilaktige metodevalget som de samme politikerne var medansvarlig for.

2. Kommunen har brutt den treårsfristen som medfører foreldelse av ethvert erstatningskrav i tilknytning til bygg og anlegg. (Redegjort for i Dagsrevyen 31.07.85 av førsteamanuensis Ole Steen Olsen, i dag justisministerens politiske rådgiver.)

3. Kommunens toppledelse har plassert seg sjøl i en ond sirkel, eller rettere sagt en spiral: For hver gang nye og verre problemer ved Sentrum stasjon er blitt avdekket, så har de samme politikere hatt enda mere å skjule enn ved forrige korsvei. Derfor har de på nytt og på nytt satsa på fortsatt hemmeligholdelse med stadig nye tilleggsbevilgninger som resultat.

Hva har det kosta ?

Utgiftene i tilknytning til tetting av Sentrum stasjon er blitt oppgitt til omtrent 174 mill. kr.

Men regninga er mye større. Det er umulig å måle hva Oslo Sporveier har tapt i billettinntekter de 4 åra Sentrum stasjon var stengt. Det er også umulig å måle hva trafikantene i samme periode er påført av merutgifter fordi de måtte finne andre reisemåter.

1.6 Svelland og Selmer-Furuholmen:

RENSLIGE FORRETNINGER OG LYSSKY POLITIKK I GOD BLANDING

T-baneskandalen kom «ut av kontroll» etter at det i august 1984 lyktes RV å presse igjennom et enstemmig vedtak i bystyret om at alle sakas dokumenter skulle legges på bordet. Da dokumentene var samla og sortert på vårparten 1985, sto det aldeles klart for både Albert Nordengen og flere med han at var det noe som ikke skulle legges «på bordet», så var det denne dokumentsamlinga.

Saka var så «varm» at det ble nødvendig å opprette et ikkekonstitusjonelt eller illegalt arbeidsutvalg. I dette utvalget fant Albert Nordengen og Hans

Svelland fra Høyre fram til en «løsning» sammen med Thorvald Stoltenberg og Arne Kvalheim fra Arbeiderpartiet. De beslutta - aldeles illegalt - at bystyrevedtaket skulle settes ut av kraft og at man istedet skulle prøve å kjøpslå med entreprenøren bak bystyrets rygg.

Hans Svelland - nåværende byrådsleder - kom til å stå i en særstilling blant de fire politikerne. Samtidig som det illegale politiske utvalget hadde sine møter avslutta Hans Svelland private forretningsforhandlinger med T-baneentreprenøren ! Den avtalen han undertegna innimellom utvalgsdrøftingene, etablerte et økonomisk interessefellesskap mellom Svelland og Selmer.

Undersøkelser som RVs bystyregruppe har gjort, viser at Hans Svelland noen måneder senere ga usanne opplysninger til Kommuneadvokaten og Kommunerevisjonen da han ble nødt til å forklare seg om sine private forretninger med Selmer.

Svelland har alltid hevda at hans forretninger med Selmer var «renslige». Da er det rart at han fant det nødvendig å gi usanne opplysninger til de som skulle granske forholdene. Dessverre for Svelland kan det se ut som at Selmers økonomiske engasjement har vært hjelpsomt for forretningsmannen Hans Svelland, på samme måte som politikeren Svellands engasjement har vært til betydelig hjelp for Selmer.

Ustaoset Høyfjellshotell var i en årrekke ingen gullgruve for Hans Svelland og hans bror og medeier Even. Rent bortsett fra at Hans Svelland - på grunn av tapsbringende hotelldrift - fra og med 1980 og til og med 1983 ble stående med null i skattbar inntekt i Oslos likningsbok.

Det er et faktum at hotellet gikk dårlig. Det var Hans og Even som personlig eide hotellet. Men for å sitere Hans Svellands redegjørelse til kommuneadvokaten:

«Fra 1979 opphørte driften i egen regi. Driften ble satt bort og hotellet leid ut til et eget driftsselskap, Ustaoset Høyfjellshotell A/S.»

Hvem er så dette driftsselskapet? Jo, Hallingdal Handelsregister opplyser at styret fra 12. januar 1981 og til begynnelsen av februar 1986 har bestått av, ja nettopp Hans og Even Svelland. De leide altså ut til seg selv.

Hotelldrifta gikk så dårlig at de ikke klarte å betale kommunale skatter og avgifter. Første utpanting ble holdt 2. november 1982. Neste utpanting var 27. september 1983. Fem måneder seinere kom futen igjen på hotell-døra, med ny utpantingsforretning 27. februar 1984. Summen av utpantingene utgjør nå 857 381 kr. Intet ubetydelig beløp for et firma i en utsatt bransje.

Men 27. februar 1984 skjer det også noe som er positivt for brødrene

Fram til januar 1986 var Hans Svelland styremedlem i Ustaoset Høyfjellshotel A/S - en vaklende bedrift som kom økonomisk på fote igjen etter et hensiktsmessig samarbeide med entrepenørkonsernet Selmer-Furuholmen. (Foto:Bernt Eide)

Svellands hotell drift. Et lite stykke av tomta skilles ut og det blir tinglyst en «midlertidig delingsforretning av Ustaoset Apartment». Formelt er det Svellandbrødrene som fortsatt er grunneiere. Men samme dato tinglyses en obligasjon fra Ing. F. Selmer mot sikkerhet i den utskilte tomte på 1300

kvadratmeter. Obligasjonens pålydende er 3 millioner kr. - det samme beløp som det var avtalt at Selmer skulle betale Svellandbrødrene for tomte og de litt løse planene de hadde om å bygge «Ustaoset Apartment». Et par uker seinere, 16. mars, undertegner Hans Svelland skjøtet på eiendommen der det står at kjøpesummen «er oppgjort på avtalt vis». Skjøtet ble etter konsesjonsbehandling - tinglyst noen måneder seinere.

En liten usannhet.

Da Hans Svelland høsten 1985 måtte forklare seg for kommuneadvokat og kommunerevisjon om disse forretningene, påstod han at de tre millionene først var mottatt fra Selmer etter at pantegjelden til Hol kommune var oppgjort. Dette er usant. Da Svelland undertegna på at kjøpesummen var oppgjort på avtalt måte, var ikke ett øre betalt til Hol kommune. Da skjøtet ble tinglyst, var pantegjelda fortsatt på 511 070,- kroner, og da Svelland skrev sin redegjørelse til kommuneadvokaten høsten 85 var den tinglyste gjelda til Hol kommune faktisk økt til 569 014 kroner.

Vi veit ikke hvorfor Hans Svelland ga usanne opplysninger til de som skulle granske hans private forretninger med Selmer-Furuholmen. Vi veit heller ikke hvorfor han også helt uriktig påstod at han selv ikke lenger var ansvarlig for drifta av det underskuddstyngede hotellet. Vi nøyer oss med å konstatere at Svellands usannheter dreide seg om vesentlige punkter. Han lyktes i å framstille de tre millionene som mindre betydningsfulle enn de faktisk må ha vært for det kriserammede hotellet. Og han framsto selv som en person som ikke lenger hadde økonomiske interesser i den daglige drift.

For hotellet ble samarbeidet med Selmer av stor betydning. Selveierleilighetene oppført av Selmer skapte ny vekst for Ustaoset Høyfjellshotell.

Våren 1985 var tida kommet for å inngå avtale om byggetrinn II, og såvel Svellandbrødrene som Ing. F. Selmers Drammenskontor undertegna kontrakten 13. mai 1985. Denne avtalen er slik forma at den ifølge Oslo kommunes revisjonsdirektør skaper et økonomisk interesserefellesskap mellom Svellandbrødrene og Ing. F. Selmer. I utbyggingskontraktens paragraf 8 er det nemlig tatt inn en bestemmelse om fordeling av framtidig vinning og tap ved prosjektet:

Eventuell salgsgevinst etter at bygge-, finans-, og salgsomkostninger er dekket, skal fordeles likt mellom partene. ...Eventuelt tap skal fordeles mellom partene slik at grunneieren dekker tap opp til de første kr. 1.500.000, hvorefter eventuelt overskytende bæres av utbyggeren selv.»

Utbyggeren er altså Ing. F. Selmer A/S. Svelland er grunneier, til forskjell fra første byggetrinn der Selmer også kjøpte tomte.

Selv om dette var et eget prosjekt med såkalte selveierleiligheter var det økonomiske samrøret med Svellandbrødrenes hotell enda sterkere enn det som går fram av den siterte avtaleteksten. Da leilighetene noe seinere ble annonsert til salgs i dagspressa som «et prosjekt i regi av Selmer-Furuholmen», kunne vi lese følgende i annonsen:

Leilighetene er innflyttingsklare til vinterferien 1987. Byggearbeidene starter våren 1986. Derfor bør du ta kontakt med oss nå. Da har du mulighet til å påvirke utforming og innredning av din egen leilighet.

Hallingskarvet Appartement bygges over det moderne svømmehallanlegget på Ustaoset Høyfjellshotell. Som eier av leilighet kan du benytte svømmehall og hotellets øvrige fasiliteter.

• • •

Selmer Furuholmen tilbyr finansiering.

Vil du vite mer om Hallingskarvet Appartement, ta kontakt med våre eiendomsmeglere.

Selveierleilighetene er altså en slags andreetasje i hotellets nye svømmehall som selvsagt også er bygd med Selmer som entreprenør. Og det skulle gå klart fram av annonseteksten at beboerne i leilighetene forventes å bli en del av hotellets kundegrunnlag. Forøvrig er en del av «konseptet» at hotellet er behjelpelig med å leie ut leilighetene den del av året da «selveieren» ikke er der.

Avtalen om dette byggetrinn II ble altså inngått 13. mai 1985.

Et «arbeidsutvalgsmøte» på Albert Nordengens kontor.

Fra august 1984 - fem måneder etter «vendepunktet» for Svelland-hotellet - tok byggeskandalene på Sentrum T-banestasjon en ny vending. Etter forslag fra Rød Valgallianse gjorde bystyret 16. august følgende enstemmige vedtak: «Bystyret skal behandle ansvarsforholdene i denne saken. Alle dokumentene skal på bordet.» Denne gangen var dette et slags «minste onde» for de ansvarlige i bystyrets ledelse. Hadde ikke dette blitt vedtatt, hadde RV allerede den gangen offentliggjort en del kompromitterende materiale om sakas forhistorie som RV da var blitt kjent med.

Den nylig pensjonerte advokat Thomas Poulsson ble engasjert til å gjenomgå alle sakens dokumenter. Han var ferdig med sitt arbeide i mars/april 1985. Det han hadde funnet fram til, egna seg minst av alt til å bli lagt «på bordet».

Det er i slike situasjoner at Rådhusets kriseteam trer i funksjon. Det skjer nærmest automatisk, uten formelle vedtak. Sagt på en annen måte: Temperaturen stiger, alle saksbehandlingsregler brytes. Saka går helt av sporet. Den

er for alvorlig til at vanlige kommunale spilleregler kan følges.

Kommuneadvokat Per Sandvik har gitt denne beskrivelsen av det som skjedde:

«Etter at Poulsson hadde avsluttet sitt arbeid og satt opp et omfattende notat, ble saken forelagt et arbeidsutvalg, bestående av noen få toppolitikere, sporveisdirektøren, kommunikasjonsrådmannen og kommuneadvokaten.»

Ifølge kommuneadvokatens redegjørelse hadde dette underlige arbeidsutvalget et møte på ordfører Albert Nordengens kontor rett før 17. mai 1985. I dette møtet ble «arbeidsutvalget» enige om at man skulle prøve å foreslå et forlik med entreprenøren og forhandle med han om dette. Det ble også bestemt at man skulle sette bystyrets vedtak om full offentlighet til side, og kommuneadvokaten ble bedt om å lage et slags taktikk-notat for å summere opp hvordan kommunens toppledelse skulle gå fram, dels for å omgå bystyrevedtaket, dels for å beskytte seg selv og dels for å unngå en opprivende offentlig debatt.

Det hemmelige taktikk-notatet som kommuneadvokat Per Sandvik skrev etter dette og la fram på neste «arbeidsutvalgsmøte» på ordfører Nordengens kontor, er et uvanlig dokument. Det var så strengt gradert at bare halvparten av finansutvalget fikk kopi, og det drøftes helt åpent hvordan man skal legge opp et slags skuespill for å føre bystyret bak lyset. Lødrup-utvalget som gransker T-banesaka fikk ikke dette avgjørende dokumentet, før etter at RV hadde gitt dem en kopi. Vi gjengir taktikknotatet i sin helhet her:

Notat

Sentrum stasjon - alternative framgangsmåter

1. Den faktiske stilling.

Det er konstatert at Furuholmen har gjort mangelfullt arbeid. På grunn av rettsreglene kan ansvar ikke gjøres gjeldende hverken mot Furuholmen eller konsulenten.

Valg av metode er byggherrens sak og har i særlig grad vært det i dette tilfelle. I ettertid er det sannsynlig at metodevalget har vært uheldig.

Nedfor følger noen betraktninger om de to hovedalternativer som peker seg frem - forliksforhandlinger med Furuholmen og direkte bystyresak uten slike forhandlinger.

2: Forliksforhandlinger

Det følger av den juridiske situasjon at kommunen ikke kan gå til forhandlinger med juridisk støtte i ryggen. Begrunnelsen for forhandlingene må i første rekke være at Furuholmen bør betale fordi det er gjort en dårlig jobb og fordi *selskapet selv er tjent med en slik løsning idet alternativet vil være full offentlighet omkring saken.*

Kommunen bør ikke true eller presse Furuholmen, men kun peke på det enkle faktum at saken må forelegges bystyret og at den dermed *må legges frem i all sin bredde med mindre det foreligger forslag til en forliksløsning.*

Selv om kommunen ikke har forhåpninger om å vinne frem i en rettssak, bør ikke den juridiske side helt utelates i kommunens argumentasjon. Jeg kunne tvert imot tenkt med at vi følger følgende hovedtrekk:

- a. Det er konstatert store mangler ved Furuholmens arbeid
- b. Manglene er av den art at de utvilsomt ville gitt grunnlag for reklamasjon og erstatning dersom de var blitt fremsatt tidligere.
- c. Endel av manglene kunne vært gjort gjeldende uavhengig av forliket, fordi det går på konstruksjonen og soliditeten, uavhengig av lekkasjeproblemet.
- d. Kommunen vil gjøre gjeldende at Furuholmen har opptrådt grovt uaktsomt. Det erkjennes fra kommunens side at det kan bli vanskelig å føre bevis for dette. En rettssak vil under enhver omstendighet bli svært omfattende og kostbar. Kommunen vil derfor foretrekke en minnelig løsning av saken.
- e. Uansett sakens juridiske stilling kan ikke Furuholmen være tjent med at hele tapet belastes Oslos skattebetalere.
- f. Furuholmen vil også være tjent med en minnelig løsning. Både rettssak og bystyresak vil sette Furuholmen i et dårlig lys.

3. Alternative utfall av forliksforhandlingene

Dersom Furuholmen helt avviser å betale erstatning, bør dette faktum fremkomme i finansrådmannens innstilling med en enkelt linje: «Furuholmen har ikke vært villig til å forhandle om en avtale med henblikk på en minnelig ordning av saken.»

Dersom Furuholmen er villig til å betale erstatning med et beløp som forhandlingsdelegasjonen finner akseptabelt, bør saken fremmes i bystyret med en relativt kortfattet innstilling. Det bør fremgå av denne at saksforholdet er komplisert, at partene har vært svært uenig om årsaksforhold og skyldforhold, at rettsreglene har gjort det vanskelig å anlegge rettssak osv. Konklusjonen må bli at det foreligger

et forslag til forliksløsning betinget av at saken dermed er ute av verden.

En slik innstilling kan bli angrepet på det grunnlag at politikerne vil kjøpe seg fri, men innstillingen skulle likevel være relativt grei å forsvare. Når Furuholmen betaler et millionbeløp, vil enhver skjønne at det i det ligger en form for erkjennelse av ansvar. Når dette kombineres med opplysningen om de problematiske rettsreglene på dette felt, har kritikerne ikke så mye å fare med. Vi må nok likevel regne med at spørsmålet om valg av metode og kommunale syndebukker blir trukket frem, men det vil bli gjort uansett fremgangsmåte.

4. Bystyresak uten forutgående forliksforhandlinger

Den fremgangsmåte vi her er kommet frem til går ut på at jeg lager en relativt omfattende utredning av saken, og at finansrådmannen fremmer innstilling, der min utredning blir det sentrale.

Etter det opplegg vi kom frem til i uke 20 legges ikke Poulssons utredning frem særskilt. Denne utredning regnes som et notat til kommuneadvokaten og innarbeides i betenkningen herfra.

Jeg har skissemessig tenkt meg at jeg først kort redegjør for mitt oppdrag, deretter for sakens faktiske side og forhistorie, og til slutt går igjennom kontraktene, rettsreglene m.v. for helt til slutt å ende opp med den juridiske konklusjon.

Den faktiske redegjørelse kan i og for seg starte med den løsning som ble valgt, men det er vanskelig helt ut å unngå metodevalgsspørsmål. I den juridiske del er det f.eks. et poeng at valg av metode er byggherrens sak, og det er et sentralt punkt i denne historie at Furuholmen tok forbehold på dette punkt.

Rent taktisk tror jeg at noe bør sies, men at siktemålet må være at ingen enkelt person henges ut.

Jeg tror det må være mulig å få forståelse for at det i en byggesak som dette treffes en rekke meget viktige avgjørelser både av administrasjonen og de folkevalgte organer. I ettertid vil man alltid kunne si at en eller flere av disse avgjørelser var gale. I vår sak kan dette hevdes når det gjelder det opprinnelige metodevalg, men også ved den avgjørelse som ble truffet omkring forliket i 1978. Den gang regnet man med at lekkasjene var av mer ordinær type, slik man har i de fleste tunneler, og at disse, slik som vanlig, mer eller mindre ville tette seg selv. Hadde man satt inn store ressurser i undersøkelser, ville hulrommene blitt oppdaget, men det ville sikkert vært vanskelig å få politisk støtte for å bruke så mye midler på undersøkelser av et punkt som ikke så spesielt alvorlig ut.

5. Tidsplan

Utarbeidelse av en betenkning om saken er et relativt stort arbeid. Det er derfor viktig at det nokså fort tas standpunkt til hvilken av de to fremgangsmåter som skal følges.

Nytt møte i «arbeidsutvalet».

Imens gikk arbeidene på Sentrum T-banestasjon sin gang. Selmer skrev ut stadig nye regninger som skulle betales. Derfor ble det fremma enda en tilleggsbevilgningssak til bystyrets juni-møte 1985.

Før dette møtet krevde RVs bystyregruppe å få lese igjennom advokat Poulssons utredning. Dette ble først besvart med tvetydig, men motvillig «tjaa» fra Sporveisstyrets formann Arne Kvalheim (AP) og et mer velvillig «tja» fra kommuneadvokat Per Sandvik. Kvalheim sa til Erling Folkvord at spørsmålet måtte avgjøres av Finansutvalget. Saken ble imidlertid ikke behandla der.

Istedet ble det avholdt et nytt møte i «arbeidsutvalget». På formiddagen 25. juni 1985 fant dette møtet sted på ordfører Albert Nordengens kontor. Foruten han selv deltok: Hans Svelland (H), Thorvald Stoltenberg (AP), Arne Kvalheim (AP), finansrådmann Viggo Johannessen, kommuneadvokat Per Sandvik og kommunikasjonsrådmann Thorleif Haug.

Vedtaket i møtet var enstemmig: RVs bystyregruppe får ikke anledning til å lese advokat Thomas Poulssons utredning.

Hvem berga hvem ?

Det er neppe tvilsomt at Selmer-Furuholmens engasjement i tilknytning til Ustaoset Apartment mm. har vært stor betydning for å berge Svelland-brødrenes utpantingsplagede hotelldrift. Selmers engasjement starta med 3-millioners-obligasjonen 27.februar 1984 og kulminerte med kontraktsunderskrivinga 13. mai 1985.

Det er heller neppe tvilsomt at det uformelle «arbeidsutvalgets» møter i mai 1985 var et forsøk på bl.a. å berge Selmer-Furuholmen fra skandalepreget mediaomtale mm. i forbindelse med Sentrum T-banestasjon. «Notatet» som ble resultatet av møtene, taler sitt tydelige språk.

Det er heller ikke tvilsomt at daværende varaordfører Hans Svelland var en sentral aktør i dette underlige «arbeidsutvalget».

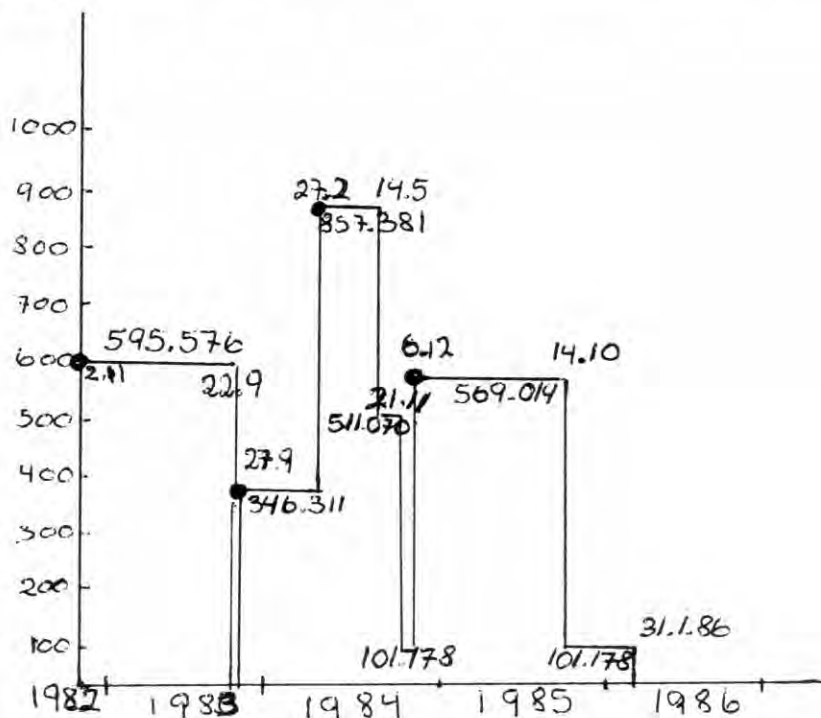
Et spørsmål som da kan stilles er følgende: Medvirka Svelland til å «berge» Selmer-Furuholmen av rent idealistiske grunner, eller var det en

medvirkende årsak at nevnte entreprenørfirma på så beleilig måte hadde funnet det riktig å engasjere seg i tilknytning til Svellands vaklende hotellbedrift på Ustaøset?

Det som leserne skal være klar over, det er at den «redningsaksjonen» for Selmer-Furuholmen som ble avtalt på Albert Nordengens kontor 21. mai 1985, den kunne meget vel ha lyktes, hvis det ikke var for at Rød Valgallianses bystyregruppe i juli 1985 hadde offentliggjort alle de opplysninger som til da var holdt skjult om denne byggesakens skandaløse forhistorie.

Oversikt over de utpantinger som Hol Kommune har avholdt ved Ustaøset Høyfjellshotel fra 1983 og til februar 1986.

(Kilde: Bekreftet kopi av grunnbok ved Hallingdal Sørenskriverembete 5.2.86)

Hva figuren viser: Hotellet har ikke klart å betale de kommunale skatter og avgifter. Fra november 1982 og til 13. januar 1986 er det bare 5 - fem - dager at Svellands hotelleiendom har vært fri for panteheftelser. Det er

også klart at det var en tiltagende vanskelig situasjon som kulminerte i 1984 med pantsatt beløp 857.381.000 kr. Så er det videre klart at driftsresultatet har bedra seg etter at første byggetrinn i samarbeidsprosjektet med Selmer ble fullført, noe Svelland selv også bekrefter i brev til kommuneadvokaten i Oslo i september 1985.

1.7. LYDIGE HUNDER

(Milliongaver til Schibstedkonsernet)

«Kontaken hittil mellom representanter for våre to aviser og byens politikere og byplanmyndigheter har klarlagt at byens og bedriftens mål faller sammen når det gjelder ønsket om å bevare og forsterke Akersgatenmiljøet».

Dette skrev ledelsen i Schibstedkonsernet i et brev til Albert Nordengen (H) og Tove Heggen Larsen (A) sommeren 1985.

Det som Schibstedledelsen kaller å «forsterke Akersgatenmiljøet» dreier seg om noe helt anna. Schibsted planlegger å bygge et multimediasenter i Oslo på 1990-tallet. En privat utfordring til NRK skal se dagens lys rett over gata fra Regjeringsbygget.

For å få til dette må mange hindringer ryddes av veien, bl.a. et kommunalt kontorbygg med 3-400 arbeidsplasser.

Den kommunale saksbehandlinga er lærerik lesning. Albert Nordengen, Thorvald Stoltenberg m.fl. har bokstavelig talt sittet som lydige hunder ved Schibsted-direktørens føtter. Hvert minste ønske fra Herren i Akersgata er imøtekommet. Her kan du for første gang lese en sammenfatning av møtene, brevvekslinga og omgjøringa av tidligere kommunale vedtak som så langt har ført Schibstedledelsen nesten fram til målet.

Deler av Dittenkvartalet har ligget brakk i mange år. Det har vært umulig å starte med nybygging fordi tomtene delvis er brukt som riggområde for entreprenøren som har livnæra seg med tetting av Sentrum T-banestasjon de siste 4-5 åra.

Deler av området har lenge vært planlagt solgt til Norsk Arbeidsgiverforening. Platou-gruppen som er grunneier i nabokvartalet har også lenge vært interessert.

Samtidig har Oslo kommunes Byggeetat på oppdrag fra byens folkevalgte utreda hvordan de kommunale kontorbyggene i Akersgata 55 og 57 kunne bli rehabilitert opp til en rimelig standard. Planen for denne oppussinga- eller forprosjektet - var ferdig tidlig på sommeren 1985.

Trinnvis framrykking.

Fra begynnelsen av var det Teatergata 4-10 som var til salgs. Her var

Schibsted en av de interesserte kjøperne. Vilåårene for salg ble avtalt i et møte 20. mai 1985, og etter dette møtet skriver Adm.dir. i Aftenposten Gunnar Wille til kommunens eiendomsetat at han *vil ha enda mer*:

«Efter at det nå er klart at Schibsted-gruppen på betingelser som finansrådmannen i mte i dag har angitt, kan få overta Område III i Theatergt., vil det være av stor betydning for Verdens Gang å få direkte aksess til Akersgaten ved at man overtar og eventuelt bebygger Akersgt. 57 samtidig med Theatergt. 4-10.

...

På denne bakgrunn ønsker vi å etablere kontakt med Oslo kommune med sikte på å drøfte mulighetene for å kjøpe kommunens eiendom Akersgt. 57.»

Den kontakten som ble etablert ga ikke de resultater Schibsted ønska. Finansrådmannen forhandla seg fram til en foreløpig samarbeidsavtale mellom kommunen, Schibsted og Platou, og den ble undertegna 4. juli 1985 - av alle utenom Schibsted. I et brev av 10.07.85 til Albert Nordengen, Tove Heggen Larsen og daværende statsråd Astrid Gjertsen slipper sjefsredaktør Egil Sundar og adm.dir. Gunnar Wille katta ut av sekken: Vi krever at begge de kommunale kontorbyggene rives!

Et nokså uhrt krav, men det ble framført i et dannet sprog, og i Rådhuset ble dette brevet selvsagt behandlet som et fortrolig dokument, unntatt offentlighet:

«Vi viser til brev av 4. ds. vedrørende utbygging av Teatergaten-komplekset.

Den foreslåtte intensjonsavtale er så usikker, og så klart i Kommunens og Rosenkrantz Tårns favør, at vi finner det uriktig å undertegne avtalen før ytterligere avklaring er gjort med hensyn til Dittenkomplekset.

En slik avklaring betinger en omregulering av det aktuelle kvartal fra offentlig til privat bruk.

Vi vil anmode Finansrådmannen og de politiske myndigheter i Oslo om at slikt arbeide iverksettes umiddelbart ved Byplankontoret.

Det er vår oppfatning at Aftenposten, både som en betydelig bedrift i Oslo og som en viktig institusjon i hovedstadens informasjonsformidling og media-bilde, bør ha en sentral beliggenhet på egen grunn. Vårt inntrykk er at sentrale og lokale politiske myndigheter deler denne oppfatning.

I en investering av det omfang det her er tale om, kan vi ikke unnlate å forsikre oss om at alle alternativer er grundig vurdert, før en endelig beslutning fattes.

Vi vil med dette anmode om at en endelig avklaring av hele Dittenkomplekset gjøres snarest mulig.

Med hilsen,

Egil Sundar
Sjefredaktør

Gunnar E. Wille
Adm. direktør»

Dette var såpass frekk opptreden at selv finansrådmann Viggo Johannessen sa fra. «At Schibstedgruppen trakk seg ut på et så sent tidspunkt i forhandlingene om intensjonsavtalen, har ført til tap av verdifull tid for å kunne realisere utbyggingen i området», skrev han i en kommentar til formannskapet.

Der tok imidlertid finansrådmannen aldeles feil.

Tre dager etter at denne frimodige ytringa var formulert ankom nemlig et nytt og omfattende brev på skrivebordene hos Albert Nordengen, Tove Heggen Larsen og Astrid Gjertsen. Det går tydelig fram av brevet at Schibsted såvisst ikke har «trukket seg ut». Derimot har de nå ført uformelle samtaler med sine politiske venner og forlangt at finansrådmannen blir satt på plass slik at han slutter å betrakte andre behov som viktigere enn Schibsteds. Vi tar - av plasshensyn - bare med noen sitater:

Om hensikten med brevet og hva finansrådmannen skal gjøre

Vi ønsker på denne måten å bidra til at finansrådmannen får et bredere grunnlag for å fremme Schibsted-gruppens ønskemål i finansutvalget, og senere behandling på byplankontoret og i bygningsrådet.»

Om den tomte Schibsted var tilbudt langs Teatergata

«Tomten er definitivt ikke stor nok til å oppfylle alle de ambisjoner Aftenposten har for medieaktiviteter i tillegg til avisvirksomhet i et nybygg i Oslo sentrum.»

Om hvorfor kommunens kontorbygg må rives

«Efter en grundig vurdering av aktuelle sentrumsalternativer (Aker Brygge, Vaterland, Rosenkrantz Tårn m.fl.) peker Oslo kommunes eiendommer Teatergt. 4-10, Akersgt. 55 og 57, det s.k. Ditten-kvartalet, seg ut som det eneste aktuelle område i Oslo sentrum for et nytt mediabygg for landets to største aviser.

Området grenser for det første opp til Schibsted-gruppens eiendommer Akersgt. 51 og Apotekergt. 6 og vil når fremtidige arealbehov oppstår, gi muligheter for en naturlig og rasjonell fysisk utvidelse over i Akersgt. 51.»

Om de uformelle samtalene som hadde foregått i Rådhusets aller innerste

rom

«Kontakten hittil mellom representanter for våre to aviser og byens politikere og byplanmyndigheter har klarlagt at byens og bedriftens mål faller sammen når det gjelder ønsket om å bevare og forsterke Akersgatenmiljøet.»

Om hvordan Schibsted - med kommunens hjelp - skal utfordre NRK i 90-åra

«Vi arbeider bl.a. med konkrete planer for databaseinformasjonstilbud. Vi planlegger videre et seminar- og konferansesenter i kombinasjon med en kinosal med 2-300 plasser, gallerier, samt TV- og radiovirksomhet med studio og uteaktiviteter.»

Om hvordan Schibsted skal forme 90 års treff-sted for kultureliten, mediafolk og de sentrale beslutningstagerne

«Det er videre naturlig å tenke seg et pressesenter, restaurant kafe etc., med et miljø preget av nærheten til presse, andre kulturinstitusjoner, næringsliv, politikere og sentraladministrasjon.»

Om at Schibsted vet bedre enn Statens Eiendomsdirektorat hva som er best for å dekke statens behov for flere kontorer

«Efter vår oppfatning kan et nybygg til «tinghusformål» like naturlig plasseres på andre områder i byen som står foran en utbygning: Vaterland, området rundt Bankplassen eller Vestbanen. Det nåværende Tinghus vil i tilfelle bli frigjort slik at staten i fremtiden allikevel har en ikke ubetydelig ekspansjonsmulighet i Regjeringskvartalet.»

Til slutt: Dette er vårt krav til våre venner i Rådhuset

«Vi finner det meget uheldig om Oslo kommune disponerer Område II før man har tatt stilling til Schibsted-gruppens planer for en bedre utnyttelse av Ditten-kvartalet, inkl. Område III.

Schibsted-gruppen ber på denne bakgrunn om forhandlinger med Oslo kommune med sikte på at Aftenposten og Verdens Gang får overta Ditten-kvartalet, d.v.s. Akersgaten 55, 57 og Teatergaten 4-10.»

Fram til dette brevet ankom hadde det aldri vært snakk om å selge Akersgata 55 og rive det kommunale administrasjonbygget der. Tvert om, det var etter politisk vedtak utarbeida et detaljert forprosjekt for å rehabilitere eiendommen.

Da saka kom opp i finansutvalget 27. august 1985 - selvsagt med alle dokumenter unntatt fra offentlighet - ble alle innvendinger feid til side. Et enstemmig finansutvalget (H + AP + Frp) ga Finansrådmannen ordre om å starte salgsforhandlinger om Akersgt. 55 med Schibsted!

Nå var jo nesten alt gått i orden. For å finpusse de siste detaljer stilte sjefredaktør Egil Sundar og Adm.dir. Gunnar E. Wille imidlertid nok en gang opp på ordfører Nordengens kontor 2. september. De ville nemlig ha Akersgt. 57 også.

Dette tok det litt tid å ordne. Argumentene for at Schibsted trengte også denne biten av kvartalet var ikke alt for overbevisende. I et oppfølgende brev til Albert Nordengen 24. september har Schibstedledelsen bare to argumenter:

«Som fremholdt i møtet med Dem den 2.ds. anser Verdens Gang og Aftenposten at det er nødvendig med fasade mot Akersgaten.

Samtidig er det viktig for begge avisene å markere at det er tale om to helt adskilte produkter selv om, eller kanskje nettopp fordi de to bedriftene inngår i samme gruppe. Dette hensyn krever en fasade som er lengere enn 50 m som er lengden på Akersgt. 55.

...

Det er bl.a. helt avgjørende for gjennomføringen av en hensiktsmessig innertorvløsning at også eiendommen Akersgt. 57 inngår i prosjektet.

De aktuelle ideutkast som er utarbeidet, forutsetter at det ca. 1.000 m² store overbyggede torvet, som blir kvadratisk, vil måtte strekke seg inn på eiendommen Akersgt. 57.»

Denne argumentasjonen falt de for, både Albert Nordengen og Thorvald Stoltenberg. Særlig virka det nok overbevisende dette med at «innertorvet» måtte være kvadratisk.

Saksbehandlingen ble litt tidkrevende. Det var noen formannskapsvedtak som måtte omgjøres, og det hele måtte ordnes til slik at saken som helhet var presentabel til en avsluttende saksbehandling i offentlighet i bystyret.

Det skulle faktisk ta et helt år før saka kom til bystyret. I løpet av dette året fikk Willoch-regjeringen avløsning. Saka om Dittenkvartalet ble fort ei heit sak for AP-regjeringen. Partifellene i Rådhuset hadde gått inn for å gi Schibsted-gruppen fritt spillerom, men det var svært vanskelig for Gro Harlem Brundtland å se helt bort fra at staten i flere tiår hadde forutsatt at en eventuell utvidelse av regjeringskvartalet skulle foregå på dette området.

Det foreløpige resultatet ble et kompromiss. Også AP-regjeringen sa i all hovedsak ja til Schibsted-planen, men krevde at staten skal få kjøpe Akersgt. 57 og de privateide tomtene videre langs Akersgt. til Teatergata. Dermed må Schibsted foreløpig oppgi ideen om et «kvadratisk innertorg».

Da bystyret sluttbehandla saka ble det gjort et merkelig vedtak om at de nåværende fasadene mot Akersgata skal bevares. Dette ble vedtatt fordi AP og KrF her skillte lag med H og FrP. Så lenge dette vedtaket eksisterer er de en trusel mot Schibsteds planer. 90-åras multimediasenter kan neppe bygges med den fasaden som Akersgata 55 har i dag. Like

sannsynlig er det at det nye regjeringsbygget ikke kan beholde den nåværende fasaden i Akersgata 57. Derfor kan vi nokså trygt spå at også fasadevedtaket vil bli omgjort eller satt til side, dersom Schibstedgruppens siste markedsundersøkelser konkluderer med at multimediasenteret skal bygges.

1.8 KULTURHUSET SOM BLE EN MILLIONGAVE TIL NIELSEN & NIELSEN

1.oktober 1986 kunne det private entreprenørfirmaet Nielsen & Nielsen A/S juble over en gullkanta kontrakt med Oslo kommune. Denne dagen godkjente bystyret en kontrakt med selskapet som bl.a. sikrer Nielsen & Nielsen disposisjonsretten over størsteparten av den kommunale bygningen «Den Gamle Loge» på Grev Wedels plass 2. Kontrakten gir Nielsen & Nielsen en gevinst på 68,5 millioner kroner over en 50-års-periode. I gjennomsnitt blir det en gevinst på omlag 1,3 millioner pr. år.

Det var Dag Andersen - tidligere politisk sekretær for Hans Svelland - som på vegne av kommunen forhandlet fram kontrakten. Mye tyder på at forhandlingene foregikk i en særs gemyttelig tone. Ja, tonen de to partene i mellom ble etterhvert så god at Andersen og adm. dir. Per Skaug i Nielsen & Nielsen feiret sine 40-årsdager SAMMEN, omlag et halvt år etter at kontrakten var i havn. Festlokalet de benyttet var - ja ganske riktig - «Den gamle Loge». Til bursdagsfesten ble det forøvrig kjøpt inn polvarer for 20 000 kroner. Bl.a. ble et helt badekar fylt med champagne-flasker slik at ingen skulle gå utørst fra feiringen.

«Den Gamle Logebygning» - eller Logen - har en mangslungen historie. I forrige århundre holdt Bjørnstjerne Bjørnson sine flammende taler her. Ole Bull og Myllargutens berømte opptreden fant også sted i Logens festsal. Fra vårt eget århundre: Det var her kong Haakons kroningsfest fant sted - og det var her at Quisling fikk sin dødsdom etter krigen. Nå kan et nytt kapittel i bygningens historie skrives, og det handler om hvordan kommunens øverste ledelse har stilt den kommunale eiendommen til disposisjon for et privat firma. Med i denne delen av historia hører at Arbeiderpartiet stemte FOR kontrakten med det private firmaet da saka var oppe i bystyret. Bare SV stemte for RVs forslag om å utrede alternativ utnyttelse av bygningen på Grev Wedels plass.

Kontrakten

Kontrakten som ble godkjent i bystyret gjelder formelt mellom Nielsen & Nielsen og en kommunal stiftelse som er satt til å forvalte eiendommen.

Som sekretariat for stiftelsen ble valgt det private IN'BY som i dag ledes av Dag Andersen. Det var Andersen forhandlet med Nielsen & Nielsen på vegne av kommunen.

Hovedpoenget med avtalen som Andersen og det private firmaet kom fram til er at Nielsen & Nielsen får leie Losjen i 50 år for 100 000 kroner pr. år (fast pris). Kommunen forplikter seg imidlertid til å leie tilbake en del av bygninga - nemlig Storsalen i 2 etasje - 100 000 kroner pr. år (også fast pris). Dermed gjenstår det at det private firmaet får disponere Losjebygningen - Storsalen unntatt - helt gratis !

Underetasjen er tenkt nyttet til restaurant. 1.etasjen skal brukes til konferanserom, selskapslokaler og kontorer, mens den delen av galleriet som ikke er tilknyttet Storsalen skal innredes som kontorlokaler.

Som motytelse slår kontrakten fast at Nielsen & Nielsen skal pusse opp og stå for vedlikehold av Losjen i leieperioden.

Solid profitt

I følge Nielsen & Nielsens egne konsulenter, regner man med store inntekter på driften av den delen av Losjen som står til firmaets disposisjon. I leieinntekter regner firmaets konsulenter med 2 millioner kroner hvert år. På utgiftssida oppføres 18 millioner kroner til oppussing og 270 000 kroner i driftskostnader (inkl. Storsalen) pr. år. Gevinsten for hele 50-årsperioden blir dermed:

	<i>Utgifter</i>	<i>Inntekter</i>
* Leieinntekter		100 millioner
* Oppussing	18 millioner	
* Driftskostnader	13,5 mill.	

Total inntekter:	100 millioner
Total utgifter	31,5 millioner
GEVINST: 100 millioner - 31,5 millioner = 68,5 millioner kr.	

I gjennomsnitt blir det en gevinst på 1,3 millioner kroner pr. år i 50 år framover for Nielsen & Nielsen.

Forretningside stjålet - med kommunal hjelp

Det var opprinnelig entreprenørfirmaet Erik Bøhler A/S som la fram tegninger på en utnyttelse av Losjen til restaurant, kontorer og selskapslokaler. Først etter at Erik Bøhler A/S hadde lagt fram sine planer, ble Nielsen & Nielsen-navnet brakt på banen. Det ser ut til at sterke krefter har jobba for at akkurat sistnevnte firma skulle få del i den lukrative ordninga om bruk av bygningen. I saksframstillinga til bystyret ble ingen andre anbud enn Nielsen & Nielsens lagt fram. På denne måten ble andre

alternativer holdt skjult for bystyret - og det ble på denne måten også holdt skjult at Nielsen & Nielsen hadde stjålet konkurrentens planløsning ved hjelp av kommunens egne forhandlere.

Losje-saka er et godt eksempel på hvordan kommunale toppolitikere - på egen hånd og stort sett utenfor folkevalgt kontroll - gir bort milliongaver til egne venner i kapitalist-klassen. I dette tilfellet håver altså Nielsen & Nielsen A/S inn en gjennomsnittlig årlig profitt på over 1 million kroner i 50 år framover.

D'herrer Andersen og Skaug hadde altså god grunn til å fylle opp badekaret.

Rådyrt kulturbygg

Vedtektene for den kommunale stiftelsen som formellt skal «forvalte» Losje-bygningen slår fast at «bygningen tas i bruk til publikumsrettede formål med hovedvekt på kulturell virksomhet». I bystyredebatte ble det satt fram påstander om at kontrakten med Nielsen & Nielsen er en seier for kulturlivet i byen.

Men hva slags kulturbygg er det Oslo skal få ? Kommunen disponerer Storsalen - og vil her leie ut til kulturaktiviteter for «en rimelig penge». Resten av bygget disponeres av det private firmaet og skal leies ut på vanlige markedsvilkår. En rekke kulturorganisasjoner som kunne ha behov for kontorer har ikke råd til å installere seg i huset. F.eks. har Unge Kunstneres Samfund måttet si nei takk til å leie seg plass i bygningen.

Losje-planene kan derfor ikke bli annet enn et slag for den snevre delen av kulturlivet som trives best i Storsaler og i rådyre kontorer og utstillingslokaler, samt en lykkelig entreprenør. For vanlige kunstere er ikke det nye «kulturhuset» noe alternativ.

1.9 PRIVATISERING OG PROTOKOLLFORFALSKNING

Oslo Høyres representantskap vedtok høsten 1984 en strategi for å rette opp Oslo kommunes økonomi: «Arbeidet med hel eller delvis avvikling av enkelte kommunale virksomheter videreføres», og man skulle konsentrere seg om «tiltak som kan overlates til private.»

Høyre-politikeren Jan Tesli - som nettopp var blitt kommunal etatsjef - må ha oppfattet vedtaket som en marsjordre. Inkassofirmaet Intrum-Justitia A/S hadde knyttet verdifulle kontakter til Trafikksjefens etatsledelse allerede før Jan Tesli tiltrådte, men nå ble det fortgang i utviklinga. Det svenske firmaet oppfatta med rette kontaktene i Teslis etatsledelse som selve nøkkelen til å erobre en dominerende stilling på det norske parkeringsgebyrmarkedet.

Trafikksjefens privatiseringsiver fikk i første omgang helhjerta tilslutning

både fra Venstre og Arbeiderpartiet. At kommunens anbudsreglement ble satt til side var det ingen som nevnte. Da trafikksjef Tesli senere måtte ty til ren protokollforfalskning for å hjelpe Intrum-Justitia videre mot store markedsandeler, var det heller ingen som protesterte. Selv om mange måtte vite hva som skjedde.

Parkeringsgebyrsakas første del kan stå som et klassisk eksempel på hvordan det går når et privat firma som ønsker å overta kommunale oppgaver, lykkes i å skaffe seg medhjelpere i kommunale nøkkelstillinger.

Tidlig på 80-tallet ble det private konsulentfirmaet IKO engasjert til å lage en rapport om effektiviseringsmuligheter i Oslo kommune. Hele IKO-rapporten er prega av at den legger snevre bedriftsøkonomiske mål på all offentlig virksomhet. Skolens «effektivitet» blir f.eks. målt med antall elever i forhold til antall gulvkvmadratmetre i klasserommene.

Men enkelte av IKO-ideene var nyttige for de kommunetoppene som tenkte langsiktig og som var på jakt etter lønnsomme kommunale oppgaver for å kunne overføre disse til privateide firmaer. Poenget med privatisering er nemlig at den tidligere kommunale virksomheten skal kunne gi profitt når den drives på ny måte i privat regi.

IKOs konsulenter kasta sine øyne på parkometergebyrinnkrevinga. De anbefalte privatisering. Dette ble så fulgt opp av Høyrerepresentanter i det daværende Kommunikasjonsutvalgets møte 16. mars 1982. På det ullne politikerspråket ba de om at det raskt måtte bli «fremmet en sak» som skulle dreie seg om «innkreving av ubetalte gebyr og anmerkninger gjennom innkasso».

Ikke all innkreving er høyprofittabel.

Intrum-Justitia har spesialisert seg på å kreve inn småbeløp, mot et fast inkassosalær pr. innkreving. Dette gjør at inkassosalæret blir stort regna som andel av innkrevd sum.

Når det gjelder ubetalte parkeringsgebyrer er den slags innkreving bare en del av jobben. Kommunens kemnerkontor oppnår svært gode resultater fordi kemneren også har såkalt namnsmyndighet. Det betyr at kemneren kan foreta utpanting og om nødvendig stå for avvikling av auksjon for de beløp som ikke kan kreves inn på annen måte. Et privat inkassofirma kan *ikke* utføre disse oppgavene. Litt forenkla sagt: Det eneste et inkassefirma kan gjøre er å sende ut strenge purrebrev med inkassotrussel pluss å beregne seg selv inkassosalær. Hvis dette ikke er nok til å få skyldneren til å betale, sender inkassefirmaet kravet over til Byfogden som så må stå for auksjon, utpanting m.m.

Trafikksjefen var informert.

Alle som arbeidet med parko-saka i 1982/83 visste at det forholdt seg

akkurat slik. Økonomisjef Bent Løvdal hos trafikksjefen trakk derfor følgende konklusjon i et notat 7. september 1983:

«Man vil antagelig kunne oppnå visse besparelser på utgiftssiden ved bruk av et inkassobyrå. På den annen side har kemnerkontoret så omfattende maktmidler til disposisjon at vi antar at kontoret vil kunne drive inn flere tilleggsavgifter og gebyrer. Nettoresultatet antas derfor å bli bedre ved at kemnerkontoret forestår innfordringen.»

Intrum-Justitia får en venn.

Til tross for denne klare konklusjonen, innleda Trafikksjefens etat uformelle drøftelser med Intrum-Justitia. Det første møtet fant sted i oktober 1983 eller tidligere, og Intrum-Justitias første tilbud ble mottatt hos Trafikksjefen i november 1983.

Siden har samarbeidet gått som på skinner. Det finnes nesten ikke byveksling som er arkivert. Trafikksjef Jan Tesli har i fullt alvor påstått at hans etat i løpet av tre år bare har mottatt to brev fra Intrum-Justitia. (Opplyst av byråd Sveinung Lunde til RV i mars -87.)

Selv trafikksjefens egen postjournal viser at dette er usant. 4. oktober 1984 ble det nemlig postjournalført et brev fra Intrumgruppen Norge (som firmaet da het) om «parkeringsystem på EDB». Ved henvendelse til Trafikksjefens kontor i mars 1987 har Rød Valgallianse fått til svar at dette brevet «finnes ikke» i arkivene i dag. Vi vet videre at Intrum den 8. november 1984 avsluttet arbeidet med å utforme sitt «Parkeringsystem Norge», på bestilling fra Trafikksjefens etat i Oslo. Dette systemet er oversendt til Trafikksjefen uten at det finnes spor av det i den tilsynelatende så pinlig nøyaktige postjournalen.

Ny trafikksjef - ny høyre-strategi.

Våren 1984 ble driftssjef Jan Tesli i entreprenør-firmaet Inter-bygg A/S ansatt som Oslos nye trafikksjef. Han var allerede den gangen en av de betrodde menn i Oslo Høyres bystyregruppe: Medlem av personal- og lønnsutvalget og av politiets ansettelsesråd. Han tilhørte den nest innerste sirkelen i Høyregruppen. Ansettelsen innebar en klar forbigåelse av en vel kvalifisert søker som hadde mange års tjenestetid som nestsjef i etaten. Det var en politisk ansettelse, men Arbeiderpartiet protesterte ikke. Det er vanlig i Oslo kommune at noen utvalgte blant henholdsvis Høyres og Arbeiderpartiets tro tjenerer får etatsjefs- eller direktørstillinger når de ønsker det.

En av den nye trafikksjefens første embedsgjerninger ble en studietur til Stockholm for å besøke Intrum-Justitias svenske søsterbedrift. Mange stusser i dag over at det ikke finnes noen rapport fra «studiereisen». Men også den slags tar trafikksjef Tesli med stor ro: Det er ikke vanlig å lage rapporter fra slike reiser...

Høsten 1984 utforma Høyres daværende varaordfører Hans Svelland et dokument han kalte Høyres strategi for å bringe Oslo kommunes økonomi i balanse i løpet av 3-4 år. Her finnes mange uforpliktende godord, slik som at:

«Høyres bystyregruppe ser det samtidig som viktig at det i arbeidet med den videre byutvikling legges vekt på å skape et attraktivt og pulserende bymiljø kombinert med gode lokalmiljøer der hensynet til menneskets trivsel og mulighet for utfoldelse prioriteres. Høyre vil arbeide for å opprettholde byens forpliktelser som hovedstad, regionalt senter og et trygt sosialt miljø for befolkningen.»

Men innimellom står det også klart og tydelig hva som skal gjøres i praksis:

«Arbeidet med hel eller delvis avvikling av enkelte kommunale virksomheter videreføres. Arbeidet knyttes til tiltak som kan overlates til private, eller der det eksisterer tilfredsstillende alternativer eller hvor behovet er redusert/ikke tilstede.»

Den nye trafikksjef oppfatta nok dette vedtaket som en klar «marsjordre.» Når det gjaldt hele parkeringsgebyrordningen tok det imidlertid noe tid før dette kunne «overlates til private». Derfor foreslo trafikksjefen at Intrum-Justitia kunne få begynne mere i det små.

I mars 1985 fremmet han forslaget om at Intrum-Justitia for en 6 måneders prøveperiode skulle overta innkrevingen av kommunens tilgodehavende hos de som fikk bilene sine taua inn til den store inntauingstomta på Hasle. Dette privatiseringsframstøtet ble enstemmig vedtatt i det daværende kommunikasjonsutvalget. Dvs. at AP og Venstre stemte for privatisering. Saksforberedelsene var mer enn elendig. Det ble ikke gjort noe forsøk på å innhente anbud eller følge anbudsreglement. Det ble ikke foretatt noen beregning av hvor stort rentetap kommunen ble påført ved at man nå skulle gå over fra kontant innbetaling på inntauingstomta og til etterskuddsinnbetaling via Intrum-Justitia. Kort sagt et utrolig dristig framstøt fra en privatiseringssugen Høyrepolitiker som hadde vært etatsjef i mindre enn et år. Men AP og Venstre sa altså ja og amen.

Nå var alt klart for hovedframstøtet. De uformelle kontaktene med Intrum-Justitia ble opprettholdt, og 25. august 1985 fremmet Jan Tesli sitt forslag til ASU (Arbeidsmiljø og Samarbeidsutvalget) i etaten:

«Innkrevning av parkeringsgebyr og tilleggsavgifter for Oslo overføres til Intrum-Justitia A/S.»

Dette var klar tale, og det ble enstemmig vedtatt i ASU-møtet 30. august 1985, et møte der forøvrig et av Arbeiderpartiets varamedlemmer til bystyret deltok med stemmerett på arbeidsgiversiden.

Men noen - sannsynligvis kommunikasjonsrådmann Thorleif Haug eller en av hans medarbeidere - må ha hviska Jan Tesli noen ord i øret om at dette var for drøyt. Et ASU i Oslo kommune har aldri hatt noen myndighet til å vedta at *en annen etats arbeidsoppgaver* skal overføres til et privat firma. Og ikke noe organ i kommunen kan vedta denslags uten en eller annen form for anbudskonkurranse først. Til den slags innvendinger kan nok Jan Tesli ha vist til at det ikke var noen som spurte etter anbudskonkurranse da Intrum-Justitia fikk oppdraget på inntauingstomta, men han gikk i det minste med på å gi gavepakken til Intrum-Justitia en litt mer anstendig innpakning.

Da dette skulle «rettes opp» kom trafikksefen i skade for å forfalske ASU-protokollen. Han forandra konklusjonen i forslaget sitt, fjerna de setningene som viste at hans egen beslutning til fordel for Intrum-Justitia alt var tatt og så erstatta han det vedtaksforslaget som er sitert ovenfor med følgende:

«Alt arbeide med innkreving av parkeringsgebyr og tilleggsavgifter i Oslo settes ut på anbud.»

Så påsto han friskt og freidig at også dette helt nye forslaget var vedtatt av etatens ASU, mens sannheta er at dette forslaget til denne dag ikke er blitt realitetsbehandla i dette organet.

Allerede den gangen - i september 1985 - var det flere enn Teslis rådgivere som visste om dette dristige dobbeltspillet. De ansattes representant i kommunikasjonsutvalget - Erik Garsøen - var som tillitsvalgt en av de som fikk begge Teslis versjoner tilsendt. Hovedutvalget for ASUene var like velinformert. Det betyr at også ledelsen i Kommuneforbundets distriktsstyre hadde dokumentene tilgjengelig. I dag kan en bare spekulere om hvorfor ingen reagerte. Passiviteten kan skyldes sløvhets, at dokumentene ikke ble lest. Den kan også skyldes at man politisk var enig i privatiseringsframstøtet.

Det som er sikkert, er at Trafikksefs Teslis lett friserter privatiseringsversjon ble lagt fram for kommunikasjonsutvalget og enstemmig vedtatt i september 1985. Arbeiderpartiet og Venstre var stadig med på privatiseringsgaleien. For selv om trafikksefen nå hadde frisert litt på innstillinga si, så var det åpenbart for enhver som kunne lese, at privatisering til Intrum-Justitia var målet.

Dette skapte sterke reaksjoner også innad i Arbeiderpartiet. Rådhusets partilag sendte et uvanlig krasst skriv til Oslo Arbeiderparti:

«Arbeiderpartiet i Oslo har, ved kommunalrådsekretær Knut Røed, gått ut i Aftenposten og Arbeiderbladet og gitt sin tilslutning til trafikksef-

ens forslag om å sette ut parkoavgiftsinnfordringen i Oslo på anbud til private inkassofirmaer. Man mener å kunne få til et mer effektivt system og betydelig innsparing ved overgang til dette.

Rådhusets Partilag av DNA vil protestere mot Oslo Arbeiderpartis holdning i denne saken.

(...)

Vi vil be om at Oslo Arbeiderparti prøver å stagge sine privatiseringstilhengere, ikke minst ut fra det faktum at offentlige arbeidere og funksjonærer er Arbeiderpartiets beste støtter både i Oslo og utover landet.»

Sammen med protester fra Tjenestemannsforeningen i Norsk Kommuneforbund (der kemnerkontorets ansatte er organisert) bidro dette til at Arbeiderpartiet skiftet standpunkt rent formelt. Arbeiderpartiet anket etterhvert avgjørelsen inn for formannskapet og stemte der *mot* anbudskonkurranse. Men noe praktisk engasjement *mot* privatisering klarte ikke AP å få til. Partiledelsen var for sterkt smitta av Høyres privatiseringsideer. AP gjorde ikke noe forsøk på å benytte det omfattende materialet som høsten 1985 ble utarbeida fra kemnerkontoret og de falige tillitsvalgte der. Dette materialet viste klart at økonomisjef Jan Løvdals oppsummering fra september 1983 fortsatt var gyldig og at nettoresultatet for kommunen derfor fortsatt vil bli best om innkrevningen fortsatt skulle utføres av kemnerkontoret.

Etter formannskapsvedtaket om anbudskonkurranse i januar 1986 var saka derfor i virkeligheten avgjort. Intrum Justitia hadde så gode forbindelser inn i Trafikksjefens etatsledelse nå at de selv kunne bestemme konkurranseregulene. Vel og merke hvis Oslos nye byråd, som tiltrådte en måned etter formannskapsvedtaket, ikke skulle være av en annen oppfatning.

1.10 BYRÅDETS KAMPANJE FOR INTRUM-JUSTITIA A/S

Da byrådet tiltrådte i februar 1986 hadde formannskapet med 11 mot 10 stemmer fatta endelig vedtak om å gjennomføre anbudskonkurranse om parkometergebyrinnkrevinga. Fordi bystyret betrodde byrådet å avgjøre alle anbud over 1 million kroner, blir den videre handteringa av saka helt og fullt byrådets ansvar, mens ansvaret for bl.a. protokollforfalskninga høsten 1985 ligger hos trafikksjef Tesli og de som dengangen hjalp han.

Byrådets opptreden fikk etterhvert preg av den reneste kampanje for Intrum-Justitia. Anbudsreglementet ble brutt på nytt. Selve anbudskonkurransen var fingert. Kritiske spørsmål fra bystyrets samferdselskomite ble oversett. Og da Rød Valgallianse i november 86 la fram dokumentbevis for at anbudskonkurransen var fingert, svarte byrådsleder Svelland med en raljerende tilbakevisning av all kritikk. Han hevda til og med at det var RV som fuska ved å sammenstille dokumentutdrag for å oppnå det resultat

som RV selv ønska å komme fram til.

Fordi RVs dokumentasjon var riktig, stoppa ikke saka der. Kommune-revisjonen engasjerte seg. Kommuneadvokaten ble engasjert av byrådet, men var denne gang til lite hjelp. Byrådet og byrådslederen vikla seg inn i en serie av usannheter, mens grunnplansmisnøyen i AP samtidig vokste til nye høyder. Dette resulterte bl.a. i en oppsiktsvekkende resolusjon fra årsmøtet i Rådhusets Arbeiderpartilag.

Høyrebyrådet overlevde såvidt, fordi Fremskrittspartiet bestemte seg for å overse alle fakta som påviste at byrådet hadde gjort feil, og fordi Kristelig Folkeparti kort og enkelt slo fast at det for deres parti ville «være unaturlig ikke å gi tilgivelse».

I februar 1986 ble *Byråd* innført i Oslo. Det første byrådet består av 7 Høyrefolk. Dermed er faktisk ettparti-styret i stor grad innført. Bystyret vedtok 5. februar 1986 - mot RVs to stemmer - at byrådet skal være Oslo kommunes anbudskomite og avgjøre alle anbud over 1 million kroner. At Høyre var glad for dette skal ingen undres over. Men til mange AP-velgeres fortvilelse var også AP-ledelsen lykkelig: «Arbeiderpartiet er tilfreds med at partiets program på et så viktig punkt nå blir gjennomført, og at Oslo får et klarere og bedre politisk system», skrev partiledelsen i en informasjonsfolder til sine tillitsvalgte.

På fullmakt fra byrådet inngikk Jan Tesli en ny avtale med Intrum-Justitia 20. februar 1986. Dette er en forlengelse på ubestemt tid av den tidligere avtalen for biler på inntauingstomta, men et nytt prinsipp er innført. Når det gjelder krav mot utenlandske statsborgere, så skal Intrum-Justitia behandle disse på *provisjonsbasis*. Neste setning i avtalen er lesverdig:

«Dette medfører at fordringene behandles omkostningsfritt for Oslo kommune, Trafikksjefens etat, men at innkrevet hovedstol og renter utbetales med 50 prosent til Oslo kommune, Trafikksjefens etat.»

Hva dette betyr? Jo, omkostningsfritt betyr ganske enkelt at Intrum-Justitia får rett til å beholde halvparten av det beløpet som kreves inn! Språklig er dette i alle fall et mesterstykke.

Men det er verdt å merke seg at praksis før Intrum-Justitia kom inn i bildet var følgende: Den utenlandske statsborgerens bil kunne ikke kjøres ut fra inntauingstomta før hele kravet var betalt kontant. *Det* er vel faktisk den eneste innkrevingsforma som kan sies å være omkostningsfri. Men denne nye provisjonsavtalen ble altså inngått uten noen form for offentlighet eller noen form for anbud eller konkurranse mellom ulike firmaer. Greiest slik.

Anbudskomité uten møter.

Høyres eneveldige byråd fikk raskt problemer utover våren. De hadde

samla så mye makt på så få hender at de ikke klarte å få viktige saker behandla. For å avhjelpe dette bestemte de at den oppgaven de var betrodd fra bystyret med å være kommunens anbudskomite for alle anbud over 1 mill. kr., den skulle delegeres til administrasjonen. Anbudskomiteen som skulle fatte vedtak på fullmakt fra byrådet skulle bestå av finansdirektør Viggo Johannessen, vedkommende fagdirektør og vedkommende etatsjef. For igjen å spare tid skulle denne komiteen heller ikke ha møter. Nei saken skulle forberedes av etatsjefen og bare sendes over til Finansdirektør Viggo Johannessen til underskrift. Slik gikk det til at Høyrepolitikerne i Byrådet ga alle sine fullmakter i denne saken over til Høyre-politikeren som var blitt trafikkisjef.

Da trafikkisjef Tesli laga anbudsinnbydelsen gjorde han det veldig enkelt. Han skrev av etter det «Trafikksystem Norge» som Intrum-Justitia hadde laga i november 1984 på oppdrag fra han selv. Resultatet ble skreddersydd for Intrum-Justitia, men inneholdt samtidig for få opplysninger til at det var mulig for andre anbydere å gi et fullstendig tilbud. Dette er senere bekrefta av kommuneadvokaten.

Ingen skal derfor forundres over at Intrum-Justitia vant «anbudskonkurransen» som formelt ble avslutta i oktober 1986.

Spørsmål og dokumentasjon.

På dette tidspunktet verserte det nokså harde rykter i Rådhuset om forbindelsene mellom Intrum-Justitia og Byrådets anbudskomite. 28. oktober vedtok Samferdselskomiteen i bystyret derfor å be om å få alle anbuds-dokumentene oversendt. Dette kravet ble fullstendig neglisjert av Byrådet. I formannskapets møte 5. november stilte SVs Per Eggum Mauseth et spørsmål om det ikke var så at Intrum-Justitia hadde utarbeida et notat til Trafikkisjefen før anbudskonkurransen. I selve formannskapsmøtet gikk Mauseth lenger i et innlegg og antyda at Intrum-Justitia hadde vært med på å lage selve anbudsinnbydelsen. Da blåste byrådsleder Svelland seg voldsomt opp og ba om å få bekrefte eller avkrefta om Mauseth fastholdt det han antyda muntlig, eller om det var den langt mer forsiktige skriftlige formuleringen som virkelig var SVs spørsmål. SVs gruppeleder satte seg da pent ned og bekrefta at han nok hadde forsnakka seg litt, det var den skriftlige formuleringen som var SVs spørsmål.

På denne måten klarte byrådsleder Svelland å ri av den kritikken som ble reist. Men i bystyrets møte 12. november gikk det dårligere. Rød Valgallianse hadde da meldt et grunnlagt spørsmål om anbudskonkurransen:

«Trafikkisjefen laget våren 1986 en anbudsinnbydelse om innkreving av parkeringsgebyrer og tilleggsavgifter. Anbudsinnbydelsen er i all hovedsak, både ord for ord og setning for setning, en avskrift av en

utredning som firmaet Intrum Justitia laget i 1985 etter at trafikk-sjefen hadde forespurt om selskapet kunne utvikle EDB-basert innkrevingssystem på bakgrunn av de oppgaver som er beskrevet ovenfor.

(...)

I Oslo kommunes anbudsreglement er det i paragraf 3 fastslått at: Den som har deltatt i utarbeidelsen av anbudsgrunnlaget eller forespørselen, kan ikke delta i konkurransen med mindre formannskapet samtykker.

I denne saka synes det klart at Intrum Justitia har hatt et konsulent og/eller utredningsoppdrag for trafikksjefen før anbudsinnbydelsen og anbudsgrunnlaget ble formulert. Ut fra dette burde Intrum Justitia vært utelukket fra å delta i anbudskonkurransen, med mindre det ble innhentet dispensasjon eller samtykke fra formannskapet. Det er ikke skjedd i dette tilfellet. Vi ber på bakgrunn av dette om å få besvart følgende spørsmål:

1. Vil byrådet ut fra disse opplysningene oppheve den beslutning anbudskomiteen har fatta i saka ?
2. Mener byrådet at denne saka er behandlet i samsvar med kommunens anbudsreglement ?
3. I et brev fra kommunerevisjonen fra juni 86 er det stilt spørsmål til trafikksjefen om saksbehandlingen i denne saka. Hvorfor er dette brevet ikke besvart pr. dags dato ?»

Det nye - og for Svellands vedkommende nokså ubehagelige - var at RV ikke nøyde seg med å stille spørsmål. RV la også fram dokumentbevis som ble omdelt i bystyret og som viste at anbudsinnbydelsen var ren avskrift av det før omtalte «Parkeringsystem Norge».

Til tross for denne dokumentasjonen bestemte byrådsleder Hans Svelland seg for å prøve en bløff. Han la all sin autoritet i det svaret han ga: «Det er delt ut til bystyret en omfattende dokumentasjon, og det er stilt tre spørsmål til byrådet. For det første går det på om vi ut fra de opplysninger som Folkvord her har lagt fram vil oppheve den beslutning anbudskomiteen har fattet i saken. Til det er bare å svare et klart nei. Det vil byrådet ikke gjøre på grunnlag av de opplysninger som ligger her. Det henger sammen med at de opplysninger som her er lagt på bordet er ufullstendige, ukorrekte og er sammenstilt på den måten at en fra sammenstillers side ønsker å oppnå et resultat som ikke er i pakt med de faktiske forhold.»

På spørsmål to var svaret «et klart ja».

Som for å understreke sin egen troverdighet, holdt han en stor papirbunke

i neven og sa fra talerstolen at her hadde han «originaldokumentene» som han nå hadde lest.

Kommunerevisjonen fortsatte nå sin undersøkelse av saken og de fikk også oversendt det bevismaterialet som RV hadde lagt fram i bystyret. Resultatet av denne undersøkelsen ble - som alle nå vet - aldeles knusende for Byrådet. Kommunerevisjonen var på alle punkter enige i den kritikken som Rød Valgallianse hadde lagt fram 12. november.

Svellands uttalelser i bystyrets novembermøte ble stående som klare usannheter.

Svelland lyver igjen.

Da RV offentliggjorde revisjonskritikken i bystyrets møte 4. mars begikk Hans Svelland en ny usannhet. Mens granskinga pågikk hadde byrådet nemlig gjort situasjonen enda verre for kommunen ved å inngå en bindende toårskontrakt med Intrum-Justitia. I denne kontrakten er det tatt et forbehold om at oppstartingstidspunktet kan bli forskyvd fordi regnskapssystem o.l. skal forhåndsgodkjennes av kommunerevisjonen. Men revisjonen er - naturlig nok - ikke tillagt noen myndighet til å overprøve selve kontraktsforholdet.

Likevel påsto Hans Svelland i bystyret «at kontrakten ikke anses som inngått» dersom revisjonen har bemerkninger til systemet og måten det fungerer på. Dette var kanskje en «nødløgn» for å bagatellisere det uføre han selv hadde bragt kommunen i, men det gjør ikke situasjonen mindre alvorlig.

IKO igjen.

Det virker som desperasjonen nå grep om seg i byrådet. De bestemte seg nemlig for å engasjere et privat konsulentfirma til å overprøve en del av revisjonskritikken. Rent konstitusjonelt kommer dette i samme stilling som om en kritisert statsminister engasjerte private konsulenter til å overprøve Riksrevisjonen.

Nå finnes det jo mange slags konsulenter. Men i denne saken var valget enkelt for byrådet. De foretrakk IKO Management, det samme firma som fem-seks år tidligere hadde levert den konsulentrapporten som utløste forsøket på å overføre en del av Kemnerkontorets oppgaver til Intrum-Justitia. Og IKOs svar var selvfølgelig som forventa. De mener fortsatt at Intrum-Justitia er billigst for kommunen.

Stadig nye usannheter ?

Nå var det ikke mulig stort lenger å utsette den redegjørelsen til bystyret som byrådsleder Svelland hadde opplyst var under arbeide allerede

12. november 1986. Rød Valgallianse hadde henvendt seg til AP, SV og Venstre 17. mars med et ferdig mistillitsforslag mot byrådet. Selv om ingen av de andre partiene svarte skriftlig på henvendelsen, ble det etter hvert klart at de alle sammen tok samme standpunkt som RV og at mistillitsforslag ville bli fremma i bystyrets møte 8. april.

Fredag 3. april kl. 15.00 opplyste byråd Sveinung Lunde til RVs gruppesekretær at byrådets redegjørelse enda ikke var klar. Den ville foreligge mandag 6. eller tirsdag 7. april. Nå hadde det imidlertid begynt å brenne under føttene på Intrum-Justitias venner. Søndag ettermiddag kl. 17.00 innkalte derfor byrådsleder Svelland til pressekonferanse for å offentliggjøre byrådets redegjørelse om parko-saken.

Dette var et underlig dokument. Tilsynelatende grundig, med nær 200 sider dokumentvedlegg. Men nærmere undersøkelse viste at grundigheta også besto i å velge ut hvilke dokumenter som *ikke* skulle offentliggjøres.

Nå innrømmet byrådet uforbeholdent at Hans Svelland hadde gitt usanne opplysninger til bystyret 12. november. Men dette ble unnskyldt med følgende formulering:

«Byrådslederens svar var basert på uttalelser fra anbudskomiteens medlemmer, notat fra trafikksjefen og de dokumenter som byrådet på det tidspunkt hadde tilgang til.»

De som her henges ut som ansvarlige for å ha feilinformert byrådet er anbudskomiteens medlemmer, dvs:

Finansdirektør Viggo Johannessen

Samferdselsdirektør Thorleif Haug

Trafikksjef Jan Tesli, til dels assistert av administrasjonssjef Bent Løvdal.

Om det er slik at en eller flere av disse tre har løyet for byrådet i tida før bystyrets møte i november, vet jo bare de som var til stede.

Den siste henvisninga til «de dokumenter som byrådet på det tidspunkt hadde tilgang til» er derimot direkte usann. For det ene var RVs dokumentbevis utdelt i bystyret 12.11. og tilgjengelig for byrådet. For det andre var dette bevismaterialet utelukkende satt sammen av dokumenter som i lang tid hadde vært tilgjengelig for byrådet.

Den 12. november innrømte Hans Svelland også at det var slik det forholdt seg. Om RVs dokumentbevis sa han følgende i bystyrets novembermøte:

«Jeg må få lov til å si og gi den faktiske opplysning at alle de opplysninger som her står referert, i sin helhet var forelagt for formannskapet som et grunnlag for formannskapets beslutning om å gå

til anbud».

Byrådet måtte altså ty til en ny usannhet for å unnskyldte tidligere usannheter.

Skjulte dokumenter.

Like alvorlig var forsøket på å holde kompromitterende dokumenter tilbake. Samtidig med at mistillitsforslag ble fremma i bystyret 8. april la RV fram en liste over tilbakeholdte dokumenter.

Det ble en foreløpig debatt i bystyret 8. april. Byrådsleder ba om unnskyldning for at han hadde løyet, og Kristelig Folkeparti viste seg å ha et helt annet storsinn enn f.eks. det på dette tidpunkt så berømte styret ved Menighetsfakultetet. Gruppeleder Per Høybråten så stort på det og sa ganske enkelt at «spesielt fra Krf.s gruppe, (vil det) være unaturlig ikke å gi tilgivelse overfor en slik beklagelse.»

Fra Rød Valgallianse ble mistillitsforslaget bl.a. begrunna slik: «Fra RV's side har vi arbeidet for en fellesopptreden i denne saken sammen med de øvrige i opposisjon. Vi henvendte oss derfor skriftlig for 2-3 uker siden til de andre opposisjonspartiene med et forslag til mistillitsforslag og vi kommer til å arbeide videre i måneden som kommer for å få enhet om ett voteringstema når saka skal stemmes over om en måned.

Jeg skal si litt om bakgrunnen. Kjerna i saka er at våren 1984 var det en Høyre-politiker som ble etatsjef i trafikksjefens etat. Det var på den tiden da Høyre utforma sin strategi for omfattende privatisering i Oslo kommune. Denne etatsjefen bestemte seg i 1984, eller i hvertfall seinest i august 1985, for å gi en milliongave til et bestemt privat firma. All kommunal saksbehandling etterpå har tatt sikte på å skjule at den milliongave-beslutninga var tatt. Det er kjerna i saka.

RV har ofte i oppryddingssaker i kommunen sagt at vi må skille snørra fra barten. I denne saka må vi dessuten sortere snørra. Med det mener vi at vi må skille mellom de feila som er begått før byrådet tiltrådte og de feila som er begått etter at byrådet tiltrådte. Det er ingen grunn til å stille mistillitsforslag til byrådet for f.eks. den beslutninga denne Høyre-etatsjefen begikk i august 1985. Derfor er den kritikken, som RV fremmer mot byrådet, avgrenset til de beslutningene i saken der vi er sikre på at byrådet kjente til at de tok gale beslutninger. Vi hopper over de saker der en kan tvile på om byrådet visste at de tok feil»

Hva gjorde ledelsen i AP med parkosaka ?

Svaret er: Svært lite. Men egentlig er det verre stilt enn som så. Tjenestemannsforeninga ved Rådhuset har siden høsten 1985 gang på gang

dokumentert at kommunen har begått avtalebrudd i denne saka. Nå - i april 1987 - blir disse avtalebrudda innrømme av byrådsleder Svelland. (NB: De er dels begått før byrådet tiltrådte.) *Den lokale fagforeningen har altså hatt rett hele tida.* Men de fikk aldri noen aktiv støtte fra Kommuneforbundets distriktsledelse for å gå til aksjon eller f.eks. arbeidsrettssak mot kommunen for tariffavtalebrudd.

Faktisk ble foreningen direkte motarbeida. To eksempler:

Selve toppetasjen i Oslo kommunes ASU-system (ASU = Arbeidsmiljø og samarbeidsutvalg) er et Hovedutvalg for alle ASU-ene. I dette hovedutvalget møtes kommuneledelsen og ledelsen for de største fagforbundene av og til.

Parkosaka ble - omsider - behandla 17. november 1986, fem dager etter at RVs dokumentbevis var lagt fram i bystyret og etter at Arbeiderbladet hadde omtalt RVs dokumentasjon med tittelen «Korrupt privatisering?». Det som da blir protokollført i Hovedutvalget er følgende:

«Sak vedrørende innkreving av parkeringsgebyrer

Samferdselsdirektør Haug orienterte om saken.

Vedtak:

Saken er avsluttet fra Hovedutvalgets side.»

Protokollen er signert av Bjørgulv Froyn (leder av Kommuneforbundets distriktsstyre), men i Kemnergruppa ble det jo også lagt merke til at lederen for Rådhusets tjenstemannsforening, Reidun Stålesen selv var til stede i møtet, om enn bare som vararepresentant.

Noen uker seinere gikk de ansatte ved Kemnerkontoret til politisk streik mot forsøket på å overføre deres oppgaver til Intrum Justitia. På streikedagen arrangerte fagforeningen pressekonferanse. Kemnerkontoret og Kommuneforbundets Oslo-kontor ligger nesten vegg i vegg. Men da foreningen spurte om å få låne et av Kommuneforbundets møterom for å ha pressekonferanse, var svaret et tvert nei. Pressekonferansen måtte legges til leide lokaler ute i byen.

Den som klarest viste at han ikke skjønte - eller ikke ville skjønne noe av saken, var APs gruppeleder Thorvald Stoltenberg. I bystyrets budsjettmøte 10. desember 1986 presterte han å rose byrådsleder Svellands budsjettopplegg fordi det i budsjettforslaget ikke står skrevet et eneste ord om privatisering.

Da Rådhusets partilag av DNA hadde sitt årsmøte i mars fikk imidlertid partiledelsen og bystyregruppa klart svar fra partiets mellomsjikt:

Uttalelse

Enstemmig vedtatt på årsmøte 12.3.1987 i Rådhusets Arbeiderpartilag, vedrørende Arbeiderpartiets holdning til privatisering av parkeringsavgiftsinnfordringen, rettet til Oslo Arbeiderparti.

Partilagets medlemmer vil med dette uttrykke sin forundring over den passivitet bystyregruppa har vist i forbindelse med de borgerliges privatiseringsframstøt i «Parkosaken».

Under et møte med Arbeiderpartiets Røed og Frich om denne privatiseringen, hvor lagets leder og nestleder uttrykte sin misnøye med AP-gruppas avstemming i saken, ble det lovet at de skulle gjøre hva de kunne for å få saka opp på nytt. Saka ble også tatt opp på et faglig/politisk møte i Folkets Hus, hvor vi fikk støtte fra andre partilag for vårt syn. Etter ytterligere påtrykk fra Kemnergruppa i Tjenestemannsforeningen ved Rådhuset, fikk Kvalheim saka utsatt. Siden har intet skjedd som tyder på at Arbeiderpartiet aktivt motsetter seg dette privatiseringsframstøtet. Vi har også merket oss at under vår 2-timers «parkostreik» på Rådhuset, var det ingen fra bystyregruppa som ga noe uttrykk for solidaritet. Nå har imidlertid det skjedd at kommunerevisjonen har gransket saka og konstatert grove brudd på anbudsreglementet, og at man har oversett lovbestemmelser. Dessuten konstaterer kommunerevisjonen at det ikke er mulig å gjennomføre tvangsinnfordring av parkeringsbøter i privat regi slik man har forutsatt. Og til slutt - og viktigst - kemnerens innfordring vil falle rimeligere for kommunen.

Av alle byens partier er det Rød Valgallianse som har tatt opp saken og krever ny bystyrebehandling før kemnerens parkoavdeling blir nedlagt 1. april d.å. Hvor var *våre* folk i bystyret? På grunn av sin stadige aktivitet i parkosaken har RV's Folkvord fått helteglorie hos kemnerkontorets ansatte.

En konsekvens av Arbeiderpartiets holdning i saka, var at forslaget fra styret i Tjenestemannsforeningen om å bevilge kr. 5000,- til Oslo Arbeiderpartis valgarbeide ble nedstemt med overveldende flertall på årsmøtet i februar 87. Samtidig ble Tjenestemannsforeningens leder kastet, og bytta ut med Grete Møistad Olsen fra kemnerkontoret som har pekt seg ut som den som sterkest har kjempet imot privatiseringen.

Etter kommunerevisjonens overbevisende dokumentasjon av at kommunale arbeidstakere kan gjøre en bedre og billigere jobb enn private firmaer når opplegget er tidsmessig og rasjonelt, håper vi at vi i alle fall heretter kan regne med å få aktiv støtte fra AP-politikere i bystyret mot privatiseringsforslaget.

For Arbeiderpartiet er vel motstandere av privatisering?

Drakamp i AP.

I slutten av mars foregikk en steinhard drakamp innad i Arbeiderpartiet om de skulle gå inn for det mistillitsforslaget som RV hadde oversendt, eller om de slik sterke krefter i partiet ønska, skulle nøye seg med en «kritikk» av byrådet. Drakampen endte med oppslutning om mistillit, men selvfølgelig måtte AP nå av rent partitaktiske hensyn fremme sitt eget mistillitsforslag. Det ble for forsmædelig å skulle stå som forslagsstiller sammen med RV.

Mistillitsforslaget ble behandla i bystyret 7. mai og ble nedstemt med 43 mot 42 stemmer. Høyre-politikerne Eirik Moen og Haakon Magnus Preus var tildelt oppgaven med å forsvare byrådet. De valgte to angrepsvinkler. Den ene var en skarp kritikk av AP fordi partiet hadde latt seg forlede til å bli med på et stormløp mot byrådet, som helt og fullt var leda av Rød Valgallianse. Dernest argumenterte de for at byrådet intet galt hadde gjort. De hadde bare hatt dårlige rådgivere.

Det synes imidlertid klart at parko-saka har skapt strid innad i Høyre. Både Høyre-velgere og Høyre-politikere er misfornøyd med byrådets opptreden. De synes det er Høyre og «den blå byen» uverdigg at byrådsledelsen ikke er i stand til å forsvare seg uten å ty til usannheter og halvsannheter.

Nei til uavhengig granskning.

I det bystyremøtet som behandla mistillitsforslaget stemte bl.a. AP og H mot RVs forslag om å opprette en uavhengig granskningskommisjon. Derimot opplyste byråd Sveinung Lunde at byrådet selv er i ferd med å undersøke de opplysninger og påstander RV har lagt fram underveis i saka. Dette gjelder bl.a. det underlige forhold at trafikksjefens administrasjonssjef Bent Løvdal - som fratrådte sin kommunale stilling 31. januar 1987 for å gå over i ABC-banks avdeling for offentlig sektor - fortsatte å opptre som Oslo kommunes prosjektansvarlige overfor Intrum-Justitia i flere uker etterpå. RV har også lagt fram flere andre eksempler på et svært intimt samarbeide mellom Trafikksjefen, ABC-bank og enkelte av trafikksjefens leverandørfirmaer.

Framtida vil vise hvor dypt byrådet finner det hensiktsmessig å gå i granskinga av seg selv.

1.11 NILS SØRENSEN RIISE - FORRETNINGSMANN MED UTROLIG FLAKS

Den økte flyktningestrømmen til Norge på 80-tallet og den fullstendige oppgivelsen av den sosiale boligpolitikken har skapt et nytt boligmarked i Oslo. De husløses boligmarked. På dette markedet gjelder ingen spilleregler.

Husleiene kan fastsettes uten hensyn til leieboerens betalingsevne. Regninga betales nemlig av stat eller kommune.

Dette gir fortjenestemuligheter uten noen grense.

En av de som best forstod dette var forretningsmannen Nils Sørensen Riise. Siden en beskjeden start i september 1980 har han innkassert mer enn 30 statlige og kommunale millioner for sine «leiligheter» og hospitsrom.

I dette kapitlet skal vi se på hvordan slik «flaks» i forretninger med Oslo kommune er mulig.

Det var gjennom kontakt med forretningsmannen Halvor Bache Halvorsen - tidligere innehaver av advokatbevilling - at Nils Riise kom inn på hospitsmarkedet. Bache Halvorsen hadde gode forbindelser til Jan Løvdal som den gang var boligsjef i Det norske Flyktningeråd. Ved velvillig bistand fra Løvdal lyktes det Bache Halvorsen å få Flyktningerådet til å inngå en treårig leieavtale om å bruke Næss Pensjonat til innkvartering av flyktninger.

Denne kontrakten som Flyktningerådets direktør Ruth Ryste undertegna i september 1980, hadde Bache Halvorsen allerede på forhånd solgt til sin forretningsforbindelse Nils Riise. Samtidig hadde han også solgt hospiset Be-Ti-Fire til Riise. Også dette hospiset var utleid til Flyktningerådet.

Dermed ble Nils Riise sittende som mottaker av den utrolig høye husleia som Flyktningerådet skulle betale. For dette formålet oppretta Nilse Riise et par måneder seinere selskapet ROM A/S. Firmanavnet ble laget av stifternes forbokstaver: Riise og Melgård.

Det var likevel to formelle problemer med disse forretningene mellom Bache Halvorsen og Nils Sørensen Riise. Næss Pensjonat holdt til i leide lokaler i Hegdehaugsveien 23. Gårdeieren som opptrådte med Harald O. Osvoid som en slags bestyrer, hadde ikke gitt noe samtykke til å la Nils Riise overta driften av Næss Pensjonat. Han ga heller aldri noe slikt samtykke, og Riises virksomhet ble derfor kasta ut av Hegdehaugsveien 23 drøyt to år seinere, etter å ha tapt med glans i alle rettsinstanser. Men da hadde Nils Riise allerede innkassert over to mill. kr. i leie fra Det norske Flyktningeråd.

Det andre formelle problemet gjaldt BE-Ti-Fire som Nils Riise bestemte seg for å drive som et vanlig hospits, i all hovedsak for Oslo kommunes regning. Til den slags kreves det bevilling etter Hotellovens bestemmelser. Slik bevilling hadde ikke Riise. Han gad heller ikke søke om å få det. Det viste seg jo at de kommunale millionene rulla villig inn likevel.

Gikk fri for Ruth Rystes skyld ?

Ingen av de som er fullt orientert, vil i dag benekte at Jan Løvdal, Flyktningerådets boligsjef, gjorde seg skyldig i alvorlige økonomiske misligheter. Lista over disse misforholdene som beløp seg til atskillige

hundretusener, er lang.

Men Jan Løvdal ble aldri straffa.

Tvert imot, hans advokat, Einar Wellén trua sågar Aftenposten med et svimlende erstatningskrav for injurierende omtale av boligsjefen. Problemet med Aftenpostens «injurier» mot Jan Løvdal var at de var sanne og veldokumenterte. Innad i Aftenpostens redaksjon skapte dette strid og uro.

Journalistene som hadde utløst Einar Wellens erstatningstrusler, var blant de aller mest velinformerte. De hadde svært gode kunnskaper om hvordan norsk flyktningepolitikk var blitt vanskjøtta under ledelse av tidligere AP-statsråd Ruth Ryste. Hvorfor skulle Aftenposten ikke følge opp ei slik sak? De færreste kjenner til den interne strid i avisas redaksjonelle ledelse. Resultatet ble i alle fall at Aftenposten sluttet og skrive - og Einar Wellen gjorde ikke alvor av å reise erstatningsansvar.

Parallelt med dette foregikk en slags intern gransking på høyt embetsmannsplan i Sosialdepartementet. Også den konkluderte med at det ikke skulle ryddes opp.

Det er ingen som offisielt vil gi noen forklaring på hvorfor man ikke ville til bunns. Men uoffisielt antydes det nokså klart at man ikke kunne rydde helt opp, for da ville det også ramme tidligere sosialminister Ruth Ryste sterkt.

Om dette er riktig, finner vi også en forklaring på hvorfor Nils Riise og andre som var innblanda direkte eller indirekte i boligsvindelen rundt Flyktningerådet, gikk fri.

Ikke nødvendig med bevilling ?

Drifta av Be-Ti-Fire gikk bra uten at Nils Riise søkte bevilling. Det gikk bra i 1980, 1981 og 1982. Neste år ble det noen problemer. I april 1983 avslørte Rød Valgallianses bystyregruppe Betzy Dorthea Moscen Hansen, en annen hospitseier som flere ganger var dømt for ulovlig utleievirksomhet, men som likevel kunne fortsette å selge sine tjenester til Oslo kommune. Denne damen hadde forøvrig - i likhet med Nils Riise - også solgt sine tjenester til Det norske Flyktningeråd med usannsynlig stort hell. I etterdønningene av denne saka ble det avdekket at kommunen kjøpte ulovlige hospittjenester hos Riises forretningsforbindelse Halvor Bache Halvorsen. Etter at sistnevntes tidligere selskap HOF A/S hadde gjennomgått en beleilig, men ifølge bostyret helt uforklarlig konkurs, drev han nå ulovlig hospits i eiendommen Dalsbergstien 21, i regi av et nytt selskap ved navn Konsulenttjenester A/S. Og som seg hør og bør, med Oslo kommune som største kunde.

I denne situasjonen kom det nok litt ubeleilig da Rød Valgallianse gjorde daværende Sosialrådmann i Oslo oppmerksom på at også Nils Sørensen Riise i to og et halvt år hadde drevet ulovlig hospitsvirksomhet, og at

kommunen i denne perioden hadde betalt over tre millioner kr. for Riises ulovlige tjenester. Sosialrådmannens kontorsjef Håkon Lanes (forøvrig tidligere formann i Sosiale Etaters partilag av DNA) reagerte likevel verken synlig eller hørbart på opplysninga og gjorde ikke noe som helst med saken.

En etasje lenger opp i det kommunale apparatet ble det derimot reagert. Da finansrådmannens kontorsjef, Johan Frid, fikk de samme opplysninger på bordet reagerte han kjapt. Han tok en del telefoner og la ned forbud mot fortsatt bruk av det ulovlige hospiset.

Men den beslutninga fra finansrådmannens kontor fikk liten gjennomslagskraft. Hospitseieren beste venner og hjelpere satte seg i bevegelse. Nils Riise ble innstendig oppfordra til å søke bevilling. Han fylte ut et skjema han fikk tilsendt i posten. Dette skjemaet skulle så innom flere instanser. Nå hasta det så fælt at Sosialrådmannen sørga for å hente dokumentene med bud etter at de hadde vært hos Helserådet til uttalelse.

Etter mye strev kom Nils Riise til formannskapet som hastesak 8. juni. Innstillinga som ble lagt fram var behørig frisert. Det så nå ut som en helt ordinær søknad om hospitsbevilling. Ikke et ord om at han hadde drevet ulovlig siden 1980, ikke et ord om de tre millionene som var utbetalt. Ikke et ord om forrige Be-Ti-Fire-eiers uforklarlige konkurs. Ikke et ord om Riises merkelige forretninger med Flyktningerådet. Konklusjonen var nærmest gitt på forhånd. Et enstemmig formannskap (H + A + Krf + SV) sa ja til bevilling.

Disse tre millionene pluss de vel to millioner fra Flyktningerådet ble en slags startkapital for Nils Riise. Stat og kommune la altså fundamentet for hans senere lovlige og ulovlige spekulantvirksomhet i inn- og utland. Hvordan kunne det ha seg at saksframstillinga ble så til de grader mangelfull foran formannskapsmøtet i juni 1982? Gjør det kommunale byråkrati slikt av ren pliktfølelse overfor en tvilsom hospitseier, eller hadde Riise allerede den gangen mektige hjelpere som diskret kunne trekke i de riktige trådene?

«Ordentlige venner».

I de første årene hadde Nils Riise god hjelp av sin advokat Einar Wellén. Det var bl.a. Einar Wellén som på Riises vegne sto for den økonomiske og juridiske avslutning av det oppsiktsvekkende lønnsomme utleieforholdet til Det norske Flyktningeråd.

Nils Riises mest kjente hospits i Dalsbergstien 3 drives i en bygning som Riise har kjøpt av Einar Wellén. I samtaler med RVs bystyregruppe har Nils Riise vært svært lite meddelsom om samarbeidet med Wellén, men han har i alle fall opplyst at han på svært, svært gunstige vilkår også har fått kjøpe ei byggeklar tomt i Ekebergområdet fra samme Wellén.

Mens Nils Riise sikkert blir betraktet som en slags «oppkomling» blant det bedre borgerskap, er Einar Wellén en mann som med største naturlighet vanker i de beste kretser. Men han omtales sjelden offentlig. Et av de få unntak i så måte var da Aftenposten et par måneder etter det forannevnte formannskapsmøtet, bragte en bred reportasje i anledning Albert Nordengens 60-årsdag. Et av arrangementene i den anledning var en venneaften på Grand, og ingen skal forundres over at Hospitalseieradvokaten her spilte en sentral rolle: «Venneaftenens hovedtale var (imidlertid) betrodd Einar Wellén, også bidragsyter til Minneboken i anledning av dagen», kunne Aftenpostens reporter fortelle.

I denne «minneboken» gir Wellén en nærmere skildring av hvordan vennskapet oppstod og utviklet seg mellom disse to menn som på hver sin måte har betydd så mye for landets hovedstad:

«Min forunderlige venn.

For ufattelig mange år siden møttes to unge menn - banksjefen og advokaten - på hver sin side av forhandlingsbordet, det sto om meget, syntes vi begge. Men kampen ble kort og mild. Vi ble venner over bordet, og har siden fortsatt å være hva herr jubilanten kaller «ordentlige venner»

Det var i Spareskillingsbanken det skjedde. I 2. etasje, i et lite glassbur, ikke langt unna bankens siste registrerte anskaffelse - kakkelloven fra århundreskiftet -, der satt min vordende venn. Den unge advokat syntes det var et noe tarvelig krypinn for en banksjef. Det viste seg at det han da heller ikke, han bare virket sånn.

Selvsagt ble han banksjef da tidens fylde kom. Selvsagt ble han en fremragende banksjef. Ingen forundret seg over det, han var blinket ut til den jobben forlenget. Hvem som blinket ham ut, vet ingen, det var bare sånn.

Men han var blinket ut til mere enn det. Politiker stod det på destinasjonen, et vordende lederemne. Ja endog kandidat til ordfører i egen by! Hvem i alle verden hadde ansvaret for denne blinkingen? Ingen vet det, det bare var sånn.»

Det er godt å ha «ordentlige venner».

Bare flaks?

Nils Riise eier mange gårder og mange aksjeselskaper. Skal vi tro hans egne opplysninger strekker «imperiet» seg fra et ubebyggt hyttefelt i Nord-Odal til et halvferdig hotellprosjekt på Bahamas, det siste i regi av Riiseselskapet East Bay Hotel Limited.

Grunnfjellet i dette eiendomsimperiet ble imidlertid skaffa gjennom forretningsstransaksjoner med de personene som sto mest sentralt i boligsvindelsaka i Flyktningerådet i 1980/81.

Dette gjelder hospitet Be-Ti-Fire og leiegårdene Grønnegt. 15, Skolebakken 16 og forsåvidt Dalsbergstien 3, som vi allerede har nevnt ble kjøpt fra Einar Wellén.

Helt siden august 1985 har Oslos sosialdirektør flere ganger, både pr. brev og gjennom mediaoppslag blitt gjort kjent med at Nils Riise krever månedsleier på godt over 20 000 kr. for å leie ut såkalte «leiligheter» i to av disse gårdene til Oslo kommune. Lista over kommunale «forglemmelser», «misforståelser» osv. som alle uten unntak har slått ut til Nils Riises fordel er så lang at selv de mest godtroende får problemer.

Ett av de siste eksemplene gjelder Grønnegata 15. Nils Riise leier - rent formelt - leilighetene i denne gården av sin regnskapsfører for kr. 1000 pr. måned, og leier så ut til Oslo kommune for vel kr. 20 000 pr. måned. Regnskapsfører Sverre Andresen sa på en pressekonferanse 9. april 1987, at han ikke fant dette urimelig ettersom de hadde en underhåndsavtale om å dele utbyttet. Og Nils Riise tilføyde - i fullt alvor - at dette heller ikke var dyrt, sammenlikna med hva det koster å bo på Grand Hotel.

Oslo kommunes sosialadministrasjon skrev imidlertid til Riise i september 1986 - på oppdrag fra Byrådet - og ba om prisliste for de ulovlig utleide leilighetene i Skolebakken 16 og Grønnegt. 15. Prislistene ble raskt innsendt fra Riises selskap, og sosialadministrasjonen fortsatte å betale den pris som ble forlangt.

Samtidig tok imidlertid kommunens eiendomsetat - også på oppdrag fra Byrådet - et initiativ og foreslo overfor Oslo Formannskap at kommunen skulle gjøre bruk av sin lovhjemlede forkjøpsrett og kjøpe Grønnegt. 15. I november 1986 ble vedtaket fatta om at kommunen skulle kjøpe gården.

Siden har imidlertid svært lite skjedd, bortsett fra at kommunen fortsatte å betale drøyt 20 000 kr. pr. måned i leie for de leilighetene som den samme kommunen har vedtatt å kjøpe. Og det er - naturlig nok - ikke tatt noe forbehold om at f.eks. den urimelige delen av denne husleia skal gå til fradrag i framtidig kjøpesum.

Under Byrådets samordnende ledelse er det således klinkende klart at sosialetat og eiendomsetat tar initiativer som gjensidig slår hverandre i hjel - til Nils Riises fordel.

Rød Valgallianse tok opp saken i bystyret 8. april 1987, og spurte om Byrådet kunne gjøre noe for å samordne sosialetatens og eiendomsetatens opptreden overfor Nils Riise. Dette spørsmålet «glemte» byråd Ole B. Hovind å svare på. Derimot ga han følgende svar da RVs Erling Folkvord spurte om det i alle disse årene bare har vært «forglemmelser» o.l. som har ført til at Riise har kommet så godt ut av det med kommunen, eller om Riise på en eller annen måte har noen som hjelper seg i sentrale posisjoner

i det kommunale apparatet (Hovinds svar er ordrett gjengitt etter lydbånd-opptak):

«Skal man spekulere i om det finnes andre forbindelser...det har vært visse rykter. Vi har sett litt inn i noen av disse ryktene og har ikke funnet forhold der som...eh...av klandreverdige art. På oss virker det mer - pr. i dag...ihvertfall når vi ikke har andre opplysninger - som om det her er mer spekulasjoner enn realiteter.»

Dette må bety at byråd Hovind har hørt rykter om at Nils Riise har en eller flere «ordentlige venner» på de stedene i beslutningsprosessen der det er mest bruk for dem. Den eneste metoden som kan brukes for å bevise at det ikke lenger er noe grunnlag for slike rykter, det er å avvikle fullstendig alle de superlønnsomme forretningene Nils Riise driver med Oslo kommune, samt å kreve at Riise blir straffa for de lovbrudd som er begått i tilknytning til de selskaper og eiendommer som er berørt av forretningene med Oslo kommune.

1.12 DOBBELTSPILL OM MILLIONKONTRAKT TIL BYRÅDSSEKRETÆRS SAMBOER

Oslo kommunes forsømmelser av eldreomsorgen har skapt et nytt privat marked. Firmaet Medinor A/S har klart å manøvrere seg fram til en profitabel mellommannsrolle mellom sykehjemseier Oslo kommune og sykehjemsbyggende entreprenør Block-Watne. Det hele starta med underhåndssamtaler mellom Medinors ledelse og påtroppende byrådsleder Hans Svelland høsten 1985. Såpass forpliktende var samtalen og så lovende var utsiktene, at Medinor i november 1985 laga sin egen lille anbudskonkurranse for noen utvalgte entreprenører. En entreprenør fikk beskjed om at det hele måtte foregå diskret. Oslo kommunes eldreomsorgskontor måtte ikke på daværende tidspunkt få vite om hva som var i gjære. Det kommunale kontoret drev nemlig planlegging av det samme sykehjemmet i tiltro til at det var kommunen som skulle være byggherre, slik bystyret hadde vedtatt.

Dobbeltspeillet var en nødvendighet for å bringe Medinor inn på banen. Senere har saksbehandlingen bydd på nye merkverdigheter. Samboeren til Medinor-direktøren ble i februar 1986 ansatt som politisk sekretær for byrådet. Hun heter Stine Willoch og er datter av Kåre Willoch. En av hennes første oppgaver var å delta i planlegging av byrådets strakstiltak i helsevesen og eldreomsorg. Stine Willoch arbeidet mest med strakstiltakenes

personalside, mens hennes daværende samboer altså engasjerte seg på fruktbart vis i bygg og anlegg.

Det er stadig ikke tatt et spadetak på sykehjemstomta på Smestad. Likevel måtte den enestående 60-millionerskontrakten dunkes igjennom som «hastesak» i formannskapet senhøstes 1986, slik at bystyret ikke fikk anledning til å ta standpunkt til sakens realiteter. Sannsynligvis er dette formannskapsvedtaket ugyldig, fordi hasteparagrafen er misbrukt. Den delen av saksbehandlingen er ordfører Albert Nordengens ansvar.

Privatisering er på vei inn i Oslos eldreomsorg. Derfor bør Medinors Smestad-prosjekt studeres grundig.

Smestad sykehjem er et gammelt prosjekt i Oslos eldreomsorg. 24. juni 1981 laga eldreomsgdirektør Odd Gjestebys en utredning for Sosialrådmannen over temaet «Forsert sykehjemsutbygging». Denne utredningen var en ettervirkning av at flere framtrepende politikere hadde «tatt initiativ» for å forsere sykehjemsutbygginga foran kommunevalget i 1979. Etter valget ble planene stort sett lagt på is, men 22. juni 1981 kunne Gjestebys likevel vise til et halvt forpliktende formannskapsvedtak som stilte som mål å bygge 1 384 sykehjemsplasser fram til 1984, og han konkluderte med at det er «mulig å etterkomme ovennevnte målsetting dersom tilstrekkelige ressurser stilles til disposisjon». Om Smestad sykehjem skrev direktør Gjestebys bl.a. at det var beregna prosjektert fra høsten 1981 og ferdig høsten 1983. men han påpekte at det manglet penger i budsjettet for å sette i gang prosjektering fram til anbud. Noe penger var imidlertid brukt på arbeid med regulerings-sak, og «rent bygningsmessig kunne prosjektering starte nå og være ferdigbygd høsten 1983». Sa direktør Gjestebys i juni for seks år sia.

I tida som har gått har Smestad sykehjem levd sitt liv i planer og arkiver og programklæringer, mens tallet på såkalt mistenkelige dødsfall blant Oslos gamle bare har økt. Kunnskapen om nøden blant Oslos gamle har ikke utløst noen kommunal handlekraft for å få bygd Smestad sykehjem.

På Oslos 85-budsjett var det i alle fall bevilga ca 2,5 millioner kroner til prosjektering av Smestad sykehjem. 14. oktober samme år skrev eldreomsorgens direktør Odd Gjestebys til Sosialrådmannen og pekte på at Smestad sykehjem kunne bli fullført i 1987, dersom det nå raskt ble fattet vedtak om byggestart og nødvendige bevilgninger. Bystyret fulgte opp dette og vedtok at byggestart skulle skje i 1986 med sikte på fullføring i tredje kvartal 1987.

Dobbeltspill bak Gjestebys rygg

Det eldreomsorgsdirektør Gjestebys neppe visste var at den kommende

byrådsleder Hans Svelland satt i drøftelser med det private firmaet Medinor samtidig med at Gjestebý skrev sitt forannevnte brev til Sosialrådmannen. Tema for drøftelsene var om ikke Medinor kunne ha en rolle å spille i bygginga av bla. Smestad sykehjem. Medinor vurderte utsiktene etter samtale med Svelland som så gode at de i oktober 1985 ba flere entreprenører komme med anbud på et sykehjem som det var meninga at Medinor skulle eie selv og leie ut til Oslo kommune.

Det skulle gå mange måneder før noe av dette spillet ble kjent for andre enn de få innvidde. Da byrådet tiltrådte i februar 1986 satte de imidlertid straks i gang en utredning som åpenbart tar sikte på å berede grunnen for prosjekter av Medinors type. I denne byrådsutredninga sies det rett ut at Kontoret for eldreomsorg skal «overføre byggherreansvar til boligetaten eller private». Alt dette selvsagt for at det skal gå raskere. Byrådets utreder er ikke snauere enn at hun fastslår at «en viktig forutsetning for effektiv utbygging og drift er at selve utbyggingen og driften settes bort til spesialister på dette». Begrunnelsen for dette oppgis også å være av økonomisk art: «Det vil i en rekke tilfeller være billigere å la private bedrifter bygge og eventuelt drive institusjoner på oppdrag fra kommunen.» I dette ligger det en god porsjon mistenkeliggjøring av kommunale etaters evne til å organisere utbygging og drift. Og typisk nok, selv om utredninga har den ambisiøse tittelen «Strategi og handlingsplan for utvidet tilbud til eldre i Oslo», så inneholder den ingen konkrete forslag til hvordan problemet med pengemangelen skal løses.

Strakstiltak

I februar 1986 laga byrådet en såkalt plan for strakstiltak. Første planutkast ble laga av en arbeidsgruppe bestående av byråd Ole B. Hovind og byrådssekretærene Kim Nesselquist og Stine Willoch. I bearbeida form ble planene lagt fram for bystyret og behandla der i april. Det går fram av omslagsarket at en del av planen er laga under mottoet «Oslo må raskt bedre sin eldreomsorg både kvantitativt og kvalitativt». Smestad sykehjem er stadig med i planene. Det omtales som en institusjon med byggestart i 1986 og ferdigstilling i 1987 slik bystyret tidligere hadde vedtatt.

Medinor inn på banen

Det er fra nå Medinor A/S for alvor kommer synlig inn på banen med et offisielt «tilbud» om at de kan stå for byggingen og deretter leie ut til Oslo kommune. Ved en feil eller misforståelse ble Medinors tilbud i april

1986 stilet til kommunalråd Martha Seim Valeur (H) som er leder av bystyrets helse- og sosialkomite. Hun forteller i mai 1987 at hun ble noe forundret over å motta et slikt ferdig utarbeida prosjekt direkte fra et privat firma og sier hun straks henvendte seg til byråd Ole B. Hoviind. Han opplyste da, i følge Martha Seim Valeur, at byrådet ventet på dette tilbudet fra Medinor. Det er naturlig ettersom det allerede hadde vært underhåndskontakt mellom byrådslederen og Medinor.

Medinor er dyrest

Kontoret for eldreomsorg fikk Medinor-tilbudet oversendt. Foruten en rekke mangler når det gjaldt arealer, standard og utrustning påpekte eldreomsorgskontoret at Medinors tilbud var svært dyrt. Konklusjonen var drepende:

«Det er vanskelig å se noen fornuftig grunn for Oslo kommune til å inngå en leieavtale i henhold til Medinors tilbud framfor selv å oppta lån for å finansiere sykehjemsutbygging».

Konklusjonen var godt underbygd med økonomiske beregninger. Eldreomsorgskontoret påviste at vanlig kommunalt låneopptak ville påføre kommunen kapitalkostnader fordelt over 20 år med gjennomsnittlig 11,9 prosent av byggekostnaden hvert år. En leieavtale etter Medinor-metoden vil gi tilsvarende årlig kapitalkostnad på 18,1 prosent av byggekostnaden. Med en byggekostnad på ca. 60 millioner kroner ville kommunens årlige merutgift bli 3,6 millioner i 20 år, eller tilsammen 72 millioner kroner. I tillegg påpekte eldreomsorgskontoret enda en svakhet ved Medinor-opplegget: «Kommunen blir ikke medeier i sykehjemmet. Således får kommunen ikke del i bygningens verdistigning i perioden. Denne verdistigningen tilfaller den private utleier».

Det må være grunn til å spørre seg hvorfor et slikt «tilbud» i det hele tatt ble gjenstand for seriøs vurdering.

Skattefordeler for investor

Eldreomsorgskontoret pekte også på at «privat finansiering av sykehjemsbygging vil kunne få innvirkning på samfunnets- og dermed Oslo kommunes - skatteinntekter. Privat kapitalfinansiering medfører som oftest skattefordeler for de private investors, bl.a. gjennom gunstige avskrivningsregler kombinert med plassering av skattbar fortjeneste fra annen privat

virksomhet».

Etter dette skulle en jo tro at Medinor hadde utspilt sin rolle som interessant mellomledd mellom en sykehjemsentreprenør og Oslo kommune. Men nei, Oslo kommune var stadig interessert. Etter flere nye runder endte det hele opp med at Kontoret for eldreomsorg i september 1986 anbefalte at Oslo kommune skulle kjøpe det sykehjemmet som Medinor med hjelp av Block-Watne hadde planlagt å bygge på Smestad. Med dette var en stor del av Medinors mulighet til ekstraprofitt borte. Men det ligger jo fortsatt i selve sakens natur at Medinors rolle og eksistensberettigelse er å være et fordyrende mellomledd.

Byrådet valgte nå å sitte på saken et par måneder, og da den i slutten av november omsider ble oversendt til bystyret ble den av en eller annen grunn en hastesak. Det hasta så forferdelig å få 60-millionerskontrakten med Medinor vedtatt, at det ikke engang var tid til å legge fram saken til ordinær behandling i bystyret.

Ett av de spesielle punktene i vedtaksforslaget var at det nå skulle fattes bystyrevedtak om å gjøre fullstendig unntak fra kommunens anbudsreglement i denne ene saken. Ettersom hele saken var håndtert uten noen hensynetagen til dette reglementet fra begynnelsen og fram til november 1986, hadde byrådet behov for en politisk etterhåndsgodkjenning. Det ble selvsagt ikke nevnt med et ord at Medinor ett år tidligere hadde gjennomført en slags anbudskonkurranse og at det dermed forelå flere entreprenørtilbud.

Kommunestyreloven har en «hasteparagraf» som slår fast at formannskapet kan fatte vedtak i saker som det ellers bare er bystyret som har myndighet til å avgjøre «når det ikke er tid til å forelegge saken for kommunestyret uten å utsette berettigede hensyn for å bli tilsidesatt». Medinor-saken ble forelagt formannskapet i møte 17. desember 86 og neste bystyremøte var fastsatt til 21. januar 87. I formannskapet ble det muntlig påstått at Medinor hadde satt en vedståelsesfrist for kontrakten og at denne fristen gikk ut før bystyrets januar-møte. Det som senere har skjedd i saken, tyder på at denne opplysningen var feil. I alle fall er det nå klart at fristen ikke var alvorlig ment.

I kommentarene til kommunestyreloven står følgende å lese om hasteparagrafen: «Derimot vil paragraf 22 (hasteparagrafen) selvsagt ikke kunne brukes på det grunnlag at det av grunner som ligger utenfor lovens regler, ikke er opportunt å kalle inn kommunestyre... Det er således ikke lovlig å forsinke behandlingen av en sak i den hensikt at det skal bli nødvendig å avgjøre den etter paragraf 22. Gjør formannskapet vedtak etter paragraf 22 uten at vilkårene for bruk av denne foreligger, er vedtaket ugyldig».

Fristen brytes uten konsekvenser

Kort tid etter viste det seg at kommunen likevel ikke kunne skrive under kontrakten med Medinor. Kommunalbanken ville ikke gi Oslo kommune lån til Smestad sykehjem, og uten at finansieringa var sikra kunne ikke kontrakten underskrives. Dermed gikk både januar og februar uten at noen kontrakt ble underskrevet. Men Medinor gjorde ikke noe som helst med den tidligere påberopte vedståelsesfristen. Tilbudet sto fortsatt ved lag. Og det var god tid til å realitetsbehandle saka i bystyret.

Dermed er det klart at hasteparagrafen ble brukt uten saklig grunnlag i formannskapets møte 17. desember. I mars 87 ble det så fremma sak for bystyret om at en skulle ta lånemidler som var øremerka til utvidelse av Bekkelagshjemmet og overføre disse pengene til Smestad-prosjektet. Dette ble vedtatt, men RV påpekte nå at selve kontraktsspørsmålet overfor Medinor var avgjort av formannskapet på ulovlig og ugyldig måte. Ordfører Nordengen avviste dette, men RV fikk i alle fall SV med på å klage saken inn for kommunaldepartementet.

Etter dette er det blitt ytterligere klarlagt at det ikke kunne haste så veldig i desember. Tomtespørsmålet var nemlig heller ikke klarert. Tomta var privateid og det måtte fremmes ekspropriasjonssak for bystyret 7.mai 1987 for at det i det hele tatt skulle bli mulig å komme videre med prosjektet.

Hvorfor ?

Det store spørsmålet som blir stående ubesvart er: Hvorfor tillot ikke ordfører Nordengen at Medinor-kontrakten og vedtaket om å fravike kommunens anbudsreglement ble behandla på vanlig måte i bystyret ? Om han kanskje var blitt feilinformert i desember og trodde at det eksisterte en absolutt frist fra Medinor, så har han senere fått se i praksis at denne «fristen» bare var en tom påstand. Kontoret for eldreomsorg fortjener honnør for å ha forhindra at det aldeles kupparta framstøtet fra Medinor i april 1986 lyktes. Likevel står vi igjen med at en helt ny form for samarbeid med et privat konsulentfirma er innført uten å følge ordinære spilleregler. Saken blir ekstra alvorlig fordi påtroppende byrådsleders drev et dobbeltspill med Medinor allerede i oktober 85 og den får et spesielt tilsnutt ettersom Medinors adm. dir. Christen Wikborg i det aktuelle tidsrommet var samboer med byrådssekretær Stine Willoch. At hun var assisterende saksbehandler for byrådets straksplan i februar 1986, samt at byråd Ole B. Hovind i april samme år ventet på det tilbudet som Medinor

ved en feil sendte til kommunalråd Martha Seim Valeur, gir ytterligere grunn til å reise spørsmålet om vi har å gjøre med en slags kommunal variant av det som på børsspråket kalles «insider trading»

Ordfører Albert Nordengen er med dette nok en gang utfordra til å forklare hvilke «berettigede hensyn» som ville blitt satt til side hvis Medinor-saken var blitt behandla i bystyret på ordinær måte.

DEL II

2.0 INNLEDNING

Eksempelene som er omtalt foran kan tyde på at Oslo kommune har god råd. I alle fall i noen sammenhenger. Og kommunens toppledelse er preget av lutter velvilje og imøtekommenhet, enten det dreier seg om en T-baneentreprenør som vil kjøpe tomt med rabatt, et aviskonsern som gjerne vil ha fjerna et kommunalt kontorbygg eller det er et lite konsulentfirma som vil tjene penger på å kjøpe og videreselge et sykehjem. Kort sagt: Oslo kommune har så langt stått fram med et vennlig ansikt og en imøtekomende holdning.

I bokas del 2 skal vi se litt på om det også er slik i de hverdagslige sakene. Det vil si de sakene som er viktige i de fleste Oslofolks hverdag: Slike saker som boutgifter, barnehager, strømpriser, veibygging og skatt.

Vi skal også se litt på den delen av kommunens virksomhet som er aller høyest prioritert, det som er så viktig at det er viktigere enn alle andre saker - nemlig eldreomsorgen og gamle menneskers ve og vel. Alle Rådhus-politikere er svært opptatt av dette og kommer til å snakke om det nesten hver dag i juni, juli, august og første halvparten av september.

Og de har innsett at alt ikke er bra når det gjelder pensjonistenes levekår. For å rette på noe av dette har bystyret nylig vedtatt en spesielt gunstig alderspensjonsordning som skal gjelde for de 23 høyest betalte heltidspolitikerne. For de andre - de som allerede er pensjonister - har det foreløpig ikke blitt mulig å gjennomføre noen slike krafttak. Derimot ønsker byrådet at det ulønnede kvinnelige omsorgsarbeidet skal bli oppvurdert. I det vil det ligge muligheter for en økt innsats for de gamle - uten at det koster noe for Oslo kommune.

2.1 NÅR KOMMUNEN HAR DÅRLIG RÅD ENES HØYRE OG SV OM Å ØKE FOLKS BOUTGIFTER.

I februar 1984 vedtok bystyret - mot RVs to stemmer - et nytt prinsipp for fastsetting av festeavgift for boligtomter. Før var det kommunens sjølkost til å opparbeide tomte som var avgjørende. Heretter skulle markedsprisen være utgangspunkt for å beregne festeavgifta.

Sosialistisk Venstreparti hadde ingen problemer med å stemme for ei mangedobling av festeavgiftene. Bystyrets vedtak betydde f.eks. for et borettslag ved Bislett at festeavgifta økte fra kr. 40,- pr. år til kr. 2 240,- pr. leilighet.

Høyre og SV hadde litt forskjellige motiver, men fant hverandre i et felles framstøt for å øke boutgiftene for titusenvis av arbeidere, funksjonærer og pensjonister.

Fra statlig hold ble det tidlig på 80-tallet lagt vekt på at kommunene i større grad må ha ansvaret for å skaffe seg inntekter. Dels var dette argumentasjon for å få kommunepolitikere til å godta statlige sparetiltak, dels var det et opplegg for å få kommunalpolitikere til å pris-sette kommunale tjenester slik at de blir mindre etterspurt.

Ideen fenget i alle fall i Oslos rådhusmiljø. Det utarta slik at RV-bladet i februar 1984 slo fast at det var starta en konkurranse mellom rådhuspolitikere om hvem som var flinkest til å flytte penger fra pensjonisters og arbeidsfolks lønningsposer og over til bykassa. Konkurransen hadde tre spilleregler:

1. Forslag som rammer Oslos rike overklasse gjelder ikke.
2. Forslag som betyr at penger skal flyttes fra statens overskudd til kommunal eldreomsorg, byfornyelse eller helsevesen tas med for syns skyld.
3. Alle forslag som tar penger fra arbeidsfolk og pensjonister og er enkle å gjennomføre, mottas med takk.

Hvem er verst, Høyre eller SV ?

Den store festeavgiftssaken kom til bystyret i februar 1984. Tidligere hadde festeavgiftene for boligtomter blitt regna i en viss prosent av kommunens utgifter til å kjøpe og opparbeide tomta. 15. februar 1984 slo APs talsmann Bernt Bull fast at den regnemåten hørte fortida til: «Når det gjelder hva som skal være grunnlagt for fastleggingen av festerenten, er det enighet om at renten skal fastsettes i samsvar med markedspris. Beregningsgrunnlaget ved fastsettelse av hva som er markedspris, skal baseres på et skjønn der variasjonene mellom ulike strøk i byen gis betydelig vekt». Denne enigheten strakk seg fra Fremskrittspartiet og til Sosialistisk Venstreparti. Marika Kolbenstvedt fra sistnevnte parti sa det slik i bystyret:

«Derfor er det viktig for SV å sikre kommunen økte inntekter også i årene fremover. En markedsregulering av festegrunnlaget og en økt festerente vil gi kommunen en stabil inntekt i årene fremover, mens et salg slik de borgerlige ønsker må bli en inntektskilde med begrenset varighet.»

Kolbenstvedt fremheva også et poeng der festeavgift etter hennes syn skiller seg fra vanlig skattelegging, «nemlig at det er en inntektskilde som

ikke så lett oppfordrer til unnaluring. Når man (dvs. SV m.fl. forf. anm.) har fastsatt et festegrunnlag og en rentesats må altså folk betale».

SVs Kolbenstvedt traff spikeren på hodet denne gangen. Høyre ønska å bruke mangedobling av festeavgiftene som et pressmiddel for å få folk til å låne penger i bank og kjøpe festetomtene. Dermed ville det bli engangs-inntekt for kommunen og lang renteinntekt for banken. SV satsa altså på å påtvinge folk en varig ekstraskatt til kommunen.

Er kommunen blitt helt vill ?

Den dagen saka ble avgjort i bystyret intervju avisa Klassekampen et pensjonistektepar i Bekkeliveien. «- Eg trur kommunen har blitt helt vill. Tør dei gjennomføre dette da?» spurte Gudrun Andersen med god grunn. Hun og mannen bodde på kommunal grunn og med ei festeavgift på kr. 250,- pr. år. Forslaget til nye avgiftssatser betydde for deres del at festeavgifta ville øke til kr. 13 000,- pr. år.

I bystyret prøvde RV å få saka utsatt. De som ble berørt av avgiftsøkninga hadde nemlig ikke engang fått lov til å uttale seg. Men RV-forslaget om å gjennomføre en høringsrunde før endelig vedtak falt på stengrunn. Verken boligkooperasjonens venner i AP og SV eller pensjonistvennene i FrP syntes det var ansvarlig å la de som skal betale regninga få si sin mening.

Dette er en ny boligskatt

Kort tid før denne saka kom opp i bystyret omtalte Dagsrevyen en tomte-eier i Bærum som hadde skaffa seg grov ekstrainntekt ved å flerdoble festeavgiftene. I et avisintervju 15. februar sa OBOS-direktør Martin Mæland - som var heltids kommunalpolitiker for AP før han ble OBOS-direktør - at tomtespekulanten i Drammen fortonte seg som den reneste barnehage-onkel sammenlikna med Oslo kommune.

På dette punktet hadde Mæland mer enn rett. Kommunens snakk om «markedspris» er nemlig misbruk både av ord og av makt. Markedspris forutsetter at det finnes et marked der det er konkurranse mellom flere kjøpere. De bebygde kommunale tomtene kunne ikke omsettes på noe marked. Kommunens politikere - fra FrP til SV - brukte markedsprisbegrepet til å gjennomføre et ensidig diktat. Rød Valgallianse karakteriserte saken slik i bystyret:

«Det økonomiske innholdet i denne saka er tredelt. For det første heves boutgiftene veldig kraftig for svært mange. For det andre er det snakk om en så kraftig økning at det som har vært en

festeavgift, forandrer karakter og blir en ny form for boligbeskatning i Oslo. Og for det tredje er det slik at de som har vært rike nok og framsynte nok til å kjøpe tomtegrunnen sin tidligere, de går fri fra denne skatteskjerpninga.»

Nei til å revurdere saka

Flere av bystyrets representanter opplevde en slags blåmandag da det gikk opp for dem at RVs beskrivelse av festeavgiftssakens innhold var riktig. Høyres Leif A. Lier - som en kort priode var sjef i terror-politiet - gikk så langt at han på et OBOS-møte sa at mange av bystyrets medlemmer neppe visste hva det var de hadde stemt for. Kanskje ville han frita seg sjøl fra ansvar ved å påberope seg uvitenhet?

Rød Valgallianse prøvde - bl.a. med henvisning til Liers uttalelser å få saka opp til ny behandling. I en interpellasjon i juni 1984 påpekte RV bl.a.:

«Et stort antall borettslag og eiere av småhus har nå fått oversikt over hva bystyrevedtaket av 15. februar 1984 betyr for deres framtidige boutgifter. Både borettslag og beboere i andre hus rammes. I begge tilfelle er det pensjonistene som kommer aller mest håpløst ut (...) Hvis bystyrevedtaket blir gjennomført, vil mange hustander få så store boutgifter at de ikke kan klare seg uten enten omfattende sosialhjelp eller å flytte fra nåværende bolig (...) Om borettslag og andre mot formodning skulle klare å ta opp så store lån at de kan kjøpe tomtene, hjelper det lite. Da vil økonomien deres i mange, mange år bli ødelagt av renteutgifter og avdrag. I begge tilfelle dreier det seg altså om å prøve å rette opp bykassas skakkjørte økonomi gjennom å ødelegge den daglige økonomien for tusenvis av lønnskaker-og pensjonistfamilier.»

Men RV snakka for døve ører i bystyret. De andre partiene hadde funnet en inntektskilde som de ville holde fast på.

For ordens skyld skal vi gjøre oppmerksom på at det var små gradsforskjeller mellom SV/AP og H/FrP. SV/AP ville at den nye festeavgifta skulle holdes på en litt lavere proSENTSATS for de borettslag som enda betalte avdrag til Husbanken. Generelt ville SV/AP innføre den nye festeavgifta gjennom en opptrappingsplan over åtte år, mens H/FrP ville trappe opp til full avgift i løpet av fem år.

2.2 ØKT EIENDOMSSKATT - FOR DE EIENDOMSLØSE

Eiendomsskatten har vært en slags hjertesak for Sosialistisk Venstreparti i Oslo. SV har markert seg om igjen og om igjen som det sosialistiske partiet som virkelig vil klå eiendomsbesitterne.

Her får du forklaringa på hvorfor stadig flere partier har fått sans for deler av SVs argumentasjon. Det dreier seg om bl.a. om at eiendomsskatten i hovedsak betales av de eiendomsløse. Eiendomsbesitterne går stort sett fri. Selv Fremskrittspartiet - etterkommerne etter Anders Langes parti til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep - fant ut at det var riktig å skjerpe skattlegginga.

Eiendomsskatten er etter dagens lovgivning i det alt vesentlige en boligskatt. Den som bor i Oslo betaler huseierens og grunneierens eiendomsskatt som en del av sin egen husleie, helt uavhengig om hun selv er skattepliktig til Oslo eller en annen kommune og uavhengig av om gården eies av beboeren selv, av borettslag, av en privat gårdeier eller er eid på en annen måte.

Selve ordet eiendomsskatt er egna til å skape forvirring. En kan jo tro at dette er en slags skattelegging av hovedstadens eiendomsbesittere.

Ingenting er mere galt. Eiendomsskatten på f.eks. gårdeier Harald Osvolds gård-imperium ble uten unntak betalt av leieboerne.

Synet på eiendomsskatten har skapt et vannskille mellom RV på den ene sida og SV/AP på den andre sida. For SV har det vært en merkesak å gjennomføre en kraftig generell heving av eiendomsskatten, vel vitende om at dette betyr generell heving av boutgiftene for alle vanlige lønnstakere og pensjonister. SV har gått inn for å dra inn 600 millioner kroner i året fra husholdningsbudsjettene og til bykassa på denne måten. RV har på sin side fremma forslag om at ei skjerping av eiendomsskatten bare skal gjelde for boliger som er bedre enn husbankstandard. Dette vilkåret har alltid SV avvist, med den begrunnelse at det ville føre til at kommunen får for lite penger i kassa. Det er jo de som bor i helt vanlige boliger som skal betale det alt vesentlige av SVs skatteøkning. SVs stadig gjentatte «alternativ» er at det skal opprettes enda ei sosialhjelpsordning for de lønnstakere og pensjonister som ikke klarer å betale den nye og forhøya eiendomsskatten.

Heldigvis har SV blitt stående aleine med det mest ekstreme standpunktet i Oslo bystyre, men det har skjedd ei gradvis tilnærming fra både AP og Høyre. De føler seg frista av den muligheta SV har påpekt til å øke boutgiftene for alle.

Eiendomsskatt på husbankhus

Fram til og med 1984 var husbankfinansierte boliger fritatt for eiendomsskatt de første 20 åra. Begrunnelsen var at en skulle slippe denne utgifta i den perioden renter og avdrag var høyest. En replikk fra SVs Per Eggum Mauseth i bystyret 14. mars 1984 ble begynnelsen på slutten for dette avgiftsfritaket. Hele saken er et lærestykke om hvor ødeleggende den

sosialdemokratiske splitt- og herskepolitikken er. For å forklare hele saken må vi dessverre være litt detaljerte.

Det var et enstemmig boligitvalg i Oslo som høsten 1983 først gikk inn for at regelen om 20 års fritak skulle oppheves. Boligitvalget besto av politikere fra H, AP, SV og Krf. Dermed var det skapt «bred enighet» om skatteskjerpning. Høyre ville redusere fritaksperioden til 3 år, og så kunne AP seinere distansere seg fra H ved å gå inn for 10 års fritak, og SV kunne distansere seg fra AP igjen med å foreslå 15 års fritak. Saka kom imidlertid ikke til å gå helt slik som de ulike partitaktikerne hadde tenkt seg.

I bystyrets møte 14. mars 1984 møtte det fram en deputasjon med utsendinger fra 11 borettslag på Furuset/Lindeberg. De slo hardt i bystyrets bord og sa fra at de ikke hadde verken økonomisk evne eller politisk tålmod til å akseptere noen skatteskjerpning og økt boutgift i det hele tatt.

RVs standpunkt og forslag var enkelt: «Ordninga med fritak for eiendoms-skatt for eiendommer med lån i husbanken fortsetter som før.» Under presset fra borettslagsdeputasjonene ble det klart at både AP og Venstre kunne tenke seg å forlate sine tidligere standpunkter og stemme for RVs forslag. Det ble også klart i løpet av bystyremøtet at Jarl Eik - dengangen medlem av Frps bystyregruppe - kunne tenke seg å stemme for RVs forslag hvis det hadde mulighet for å få flertall. Og det ville det nok fått, hadde det ikke vært for sisteinnlegget fra gruppeleder Per Eggum Mausest i SV. Rett før avstemning gjorde han det klart at SV likevel ikke kunne godta RVs forslag. SV ville opprettholde skattefritaket bare for de boligene som var organisert som borettslag! Per Eggum Mausesths innlegg slo ned som en liten bombe. Høyregruppa trakk et lettelsens sukk, andre ble forvirra. Klokka var halv tolv på kvelden. Var dette virkelig SVs standpunkt ?

Ordføreren starta avstemninga. RVs forslag om å opprettholde ordninga ble stemt over først. Jarl Eik så på SV, som så på Jarl Eik. AP-gruppa så på SV og Venstre så på AP. Og alle sammen ble sittende, RV-forslaget fikk to stemmer istedetfor 43 og knepent flertall.

Etterpå prøvde SVs gruppeleder å unnskylde seg. Han var angivelig ikke klar over muligheten til å få flertall for RV-forslaget !

Presset mot SV og AP ble så sterkt utover våren at det lyktes å få saka opp til avstemning igjen i slutten av mai. Da ble vedtaket midlertidig omgjort. Men samme sak kom tilbake i ny innpakning i desember 1984. Da hadde gruppelederne i AP, Høyre og Frp inngått avtale om en «pakkeavstemning» i budsjettmøtet, som sikra flertall også for de Høyreforslagene som ville blitt nedstemt ved vanlig enkeltvis votering.

Hadde det ikke vært for at SV absolutt skulle skape et skille mellom borettslagsleiligheter og andre husbankfinansierte boliger, er det sannsynlig at denne skatteskjerpninga kunne blitt stansa en gang for alle i mars 1984.

Den skatteskjerpninga som ble vedtatt i mars 1984, med SVs medvirkning

og på nytt i desember 1984 på grunn av pakkeavstemningsavtalen, utgjorde omtrent 14 millioner kroner i økte boutgifter for de husstandene som ble ramma i 1985. Hvis SV vinner oppslutning for sin kongstanke om kraftig årlig heving av eiendomsskatten, vil det føre til merkbare gjennomsnittlige økninger av boutgifta med noe sånt som 150 kr. pr. husstand pr. måned. Det vil slå ut ulikt avhengig av hvordan man bor, men alle blir ramma. Slikt sett har denne SV-ideen for å øke husleiene mye til felles med den skjulte skattelegginga som er innarbeida i strømregningene de siste par åra (se kap. 2.5). Om dette SV-forslaget blir gjennomført, er det bare en forsvinende liten brøkdel av skatteøkninga som rammer eiendomsbesitterne i Oslo. De eiendomsløse skal betale.

2.3 FUNKSJONSHEMMEDE UNGER HAR RÅD - KOMMUNEN HAR IKKE

I det fattige Oslo har ikke kommunen «råd til» å ha ei grunnbemanning på tre ansatte på hver avdeling i barnehagene, anna enn i avdelingene for unger under ett og halvt år. Forklaringa er veldig enkel og har med penger å gjøre: Det finnes 535 kommunale barnehageavdelinger med grunnbemanning på to personer. Økt grunnbemanning betyr altså oppretting av 535 stillinger med tilhørende lønnsutgifter. På andre sida vil økt grunnbemanning gi bedre arbeidsforhold og trolig redusere sykefraværet. Kommunens og statens skatteinntekter vil også øke. Foruten at foreldrene og deres arbeidsgivere vil slippe de store problemene med stadige korttidsstengninger av barnehageavdelinger. Bare i de fem første månedene i 1987 var 2 200 unger uten barnehageplass i to eller flere dager fordi avdelinga var stengt på grunn av personalmangel.

Oslos barnehageansatte har i 15 år krevd å få grunnbemanninga økt. Den første store aksjonen for dette kravet var en en-dags politisk streik i november 1976. Den gangen var politisk streik et langt mer omstridt kampmiddel enn i dag. Toppledelsene i Norsk Lærerlag og i Norsk Kommuneforbund gikk til felles disiplinærtiltak mot tillitsvalgte som ledet denne første streiken for økt grunnbemanning. Men fagforeningene bøyde seg ikke, de holdt fast på at politisk streik er et lovlig kampmiddel. 10 år etter den første streiken så det ut som om kravet skulle gå igjennom. Administrasjonsdirektør Geir Årseth ga seinhøstes 1986 klare løfter til fagforeningene om at nå skulle det bli økt grunnbemanning og tre pr. avdeling. Det var bare nødvendig å forhandle litt først.

Forhandlingsresultatet forelå i mars 87 og etter et par måneders byrådstrenering kom saka opp til avgjørelse i bystyret 21. mai. Det viste seg at Høyre, Fremskrittspartiet og Kristelig folkeparti hadde funnet en utvei som økonomisk sett var farbar: Hvis man lar funksjonshemmede unger dekke utgiftene, kan grunnbemanninga i barnehagene økes uten at det koster

kommunen noe som helst.

I utgangspunktet var det bred enighet i bystyret fra Fremskrittspartiet til Arbeiderpartiet om at økningen av grunnbemanninga i alle tilfelle må fordeles over fire år. Dernest lanserte byrådet den helt geniale ide at 144 av de stillingene som nå er ekstrahjelper øremerka for funksjonshemmede unger og grupper med spesielle behov omgjøres til faste stillinger og «nyttes som første trinn i gjennomføringen av økt grunnbemanning fra to til tre ansatte pr. avdeling». For den faktiske bemanninga i barnehagen betyr dette ingen forandring. På lønnsbudsjettet betyr det ingen forandring, ut over det at de det gjelder får ordnede ansettelsesforhold og en tryggere stilling. På papiret kan en påstå at første trinn i opptrappinga til tre pr. avdeling er gjennomført. For funksjonshemmede unger og deres familier betyr det at de øremerka personalressursene som var helt nødvendig, ikke lenger er der.

Metoden er nokså rå. KrF er nestekjærlighetens spesielle parti. De kristelige fikk litt samvittighetskvaler. Disse kvalene ble imidlertid løst ved at de fikk lov til å skrive i bystyrets protokoll at bystyret mener man skal se på saken på nytt dersom det mot formodning skulle bli slik at fjerning av øremerkede ekstrahjelpene skulle gå ut over de funksjonshemmede ungene.

Dessverre var ikke AP med sitt nære fagligpolitiske samarbeide med Kommuneforbundet særlig mye bedre. Partiets forslag - som ble lansert dagen før bystyremøtet - innledes med å slå fast at «AP er enig i at noe av finansieringen av økt grunnbemanning skjer ved reduksjon av midler avsatt til ekstrahjelpetimer til avdelinger med barn fra 1 1/2 - 3 år, 3-7 år og grupper med spesielle behov». Det er et skille mellom de får som ekstrahjelp på dette grunnlag og unger som enkeltvis er funksjonshemma. Men i begge tilfelle dreier det seg om unger som trenger ekstra personalinnsats for å ha godt utbytte av barnehagetilbudet. Høyre vil ta fra begge gruppene, AP vil ta fra bare den ene. Dessuten ønska AP «bare» å ta 54 stillinger som nå er øremerka, mens Høyre m.fl. som nevnt tok hele 144 stillinger.

Denne bystyresaken som i innhold var et frontalangrep på funksjonshemma barns rettigheter, hadde på uforklarlig vis fått overskriften «Rekrutterings- og stimulerings tiltak i Oslo kommunes barnehager». Talere fra de fleste partier slo fast at man måtte akseptere den protokollen som var satt opp etter forhandlingene mellom byrådet og ledelsen i Oslo Lærerlag v/Lise Bringsværd og Kommuneforbundets Oslo-sekretær Frank Brunsell. Disse to forhandlerne hadde nemlig godtatt en opptrapping over fire år og gitt opp kravet om å få tre heltidsansatte pr. avdeling i 1987. De hadde også gått med på å ta penger og stillinger fra funksjonshemmede unger med behov for ekstrahjelp og fra vikarbudsjetten. Deres eneste forbehold er at de «vil advare mot at midler avsatt til ekstrahjelp for funksjonshemmede reduseres slik at denne svake gruppe blir rammet». De sju siste ordene må bety at selv denne ekstrahjelpsposten kan kuttes litt, uten at ungene rammes. Ikke

rart at forhandlerne opptreden utløste raseri og en storm av protester da den ble kjent blant de ansatte.

Men noe bra var det jo i protokollen. Blant annet var det slått fast at «pålegg fra arbeidstilsynet etterkommes snarest og senest ved utgangen av 1987». RV fremma dette som forslag til bystyrevedtak og oppfordra de partiene som hadde uttalt seg så sterkt om respekt for protokollen, til å begrunne det hvis de ikke kunne stemme for forslaget. Ingen tok den utfordringa, men både AP og H stemte i mot, sammen med flere andre.

Det går mot en slitsom sommer og høst i Oslo-barnehagene. De ansattes fagforeninger opptre ansvarlig og samordna. Bystyrets brede flertall opptre også samordna, men grovt uansvarlig overfor ungene og deres rettigheter. Det er nødt til å komme til konfrontasjoner.

2.4 DE NYE KOLONIHERRENE PÅ OSLOS ØSTKANT

Ny-kolonialismen brer seg og får stadige flere groteske uttrykk på Oslos østkant. Vi tenker selvsagt på byfornyelsen - eller byforbrytelsen som er et mer folkelig uttrykk for det samme fenomenet. Bystyret har fordelt bydelene mellom Oslo Byfornyelse, OBOS, Grønland Byfornyelse og USBL. Innafor hvert sitt territorium kan byfornylsesselskapene opptre som de selv vil, til entreprenørenes store begeistring og beboernes fortvilelse.

Beboere som krever å få styre fornyelsen av sine egne boliger blir av kommunens styrende organer oppfatta som noen usiviliserte og underutvikla vesener som politikerne nærmest må beskytte mot seg selv.

- USBL får Gamlebyen. Dette sto som ei overskrift i Arbeiderbladet etter at byrådet hadde godkjent USBL sine planer for riving av store deler av Gamlebyen. På samme vis har OBOS tidligere fått Vålerenga, Grønland Byfornyelse har fått Grønland, mens Oslo Byfornyelse har fått Tøyen-området. Måten byfornyelsen skjer på i Oslo i dag minner mye om hvordan de europeiske stormaktene på slutten av 18-hundretallet opptrådte som koloniherrer i Afrika. Først delte de landområdene mellom seg. Når det var gjort, kunne de gå i gang med å utbytte folkene under dekke av å innføre sivilisasjonen. I Oslo er de ulike delene av byens østkant fordelt. Vi skal se litt på hvordan byfornyelsen - som av politikerne ukritisk settes fram som et honnørord - i virkeligheten blir gjennomført.

Først historia om bystyrets utbedringsvedtak som ble omgjort til et rivevedtak.

Grønland 30 - 34

I mars i år ble Grønland 30 okkupert av omlag 20 boligløse ungdommer. Huset består av 8 fullt brukbare leiligheter, som ungdommene nå krever

leiekontrakter på. Grønland Byfornyelse A/S kjøpte gårdene av Oslo kommune høsten 1986 og har planer om nybygg for kontor/forretninger på tomta. Fasadedelen av bygningene skal bevares, mens nybyggingsplanene innebærer riving av sidefløyene på fasadebygningene. Disse sidefløyene inneholder leiligheter og er en del av fasadebygget, ikke bakbygning som Grønland Byfornyelse kaller det.

Bystyrets vedtak var klart og greitt: Utbedring av Grønland 30,32 og 34 ble vedtatt med 44 stemmer (A,SV,Krf,V og RV). Etter bystyrevedtaket sendte Grønland byfornyelse likevel purring på rivetillatelse for bakbygningene i nr. 30 - 32 - 34. Fritjof Johansen, daglig leder i selskapet, tok seg den frihet å fortolke bystyrets vedtak slik: - Bystyret fattet vedtak 12.12.84 om at fasaderekken Grønland 30-32 ikke skal rives. Bystyrets vedtak gjelder for gatebygningene på Grønland 30-32 og ikke bakbygningene.

I august 86 oppsøker Fritjof Johansen seksjonsleder Skjöld i Boligtilsynet. Johansen forteller at de har fått approbert et nybygg - dvs. det var godkjent hvis rivningen var i orden. Skjöld sender saka videre til bygningskontrollen med påskrift:

- Det antas å være kulant å gi rivetillatelse for bakbygningene dersom disse opplysningene er riktige.

Med andre ord - det er F. Johansens uriktige fortolkning som blir lagt til grunn for rivetillatelsen, og ikke bystyrets vedtak.

Etter at en del av bygningene ble revet i mars 87, ble leilighetene i Grønland 30 okkupert. Dermed ble det satt en stopper for Grønland Byfornyelse sine planer om rask riving av sidefløyene på fasadebygningene.

Saka ble igjen behandla i byrådet 4. mai 87, som sendte følgende anbefalte forslag til behandling i bystyret 21. mai:

- Bystyret tar til etterretning at bygningsmyndighetene har gitt rivetillatelse for bakbygningene i Grønland 30 - 34, og at det er approbert byggemelding for nybygg samme sted.

I bystyret gikk det slik Grønland Byfornyelse ville. Fritjof Johansen er en mann med de riktige forbindelsene. Både Krf og AP som stemte for utbedring forrige gang, gikk nå inn for riving. Dermed satte de også et kommunalt godkjent-stempel på den metoden Fritjof Johansen hadde brukt, nemlig å skaffe seg rivetillatelse ved å gi falske opplysninger til kommunale myndigheter.

OBOS på Vålerenga

Vålerenga er et av de områdene OBOS er blitt tildelt for byfornyelse. Under offentlig høring om fornyelsesform har alle lokale organer gått inn for bevaring og mot riving av gårdene i Hedmarksgata 7, 9 og 11. Nåværende beboere har dannet borettslag, og iverksatt omfattende vedlikehold av

husene på dugnad. Dermed er rehabiliteringskostnadene nå atskillig lavere enn de var da OBOS gjennomførte tilstandsvurdering. Dessuten ligger kostnadene for utbedring til 30-årsstandard lavere enn ved fornyelse ved riving og nybygging.

OBOS og byrådets argumenter for riving er at kvartalet som helhet vil få en boliggevinst på 27 leiligheter. Men her som andre steder glemmer OBOS sin opprinnelige sosiale boligprofil. Nybygging med gevinst på 27 leiligheter vil i praksis bety at nåværende beboere fjernes, samtidig som de nye leilighetene vil få en pris som utelukker folk med alminnelige lønninger og nyetablerte unge.

Dobbeltkonkurs i Eriks gt. 6

For beboerne i Eriks gt. 6 har rehabiliteringa av gården i Oslo Byfornyelses regi blitt et helt utrolig mareritt. Hva beboerne har måttet tåle er umulig å beskrive, og her må vi bare ta med noen få enkeltpunkter.

Det var 24. 1987 mars at rehabiliteringsarbeidene i Eriks gt. 6 for andre gang ble ramma av konkurs. Oslo skifterett tok konkursboet Asbjørn Skavåsen A/S under behandling. Det var da drøyt 14 måneder sia den første entreprenøren på dette rehabiliteringsoppdraget

- Fino Bygg A/S - gikk konkurs. Den første konkursen fordyra rehabiliteringa med ca. 1 million kroner. Hvilke merkostnader denne siste konkursen vil påføre beboerne er foreløpig uklart.

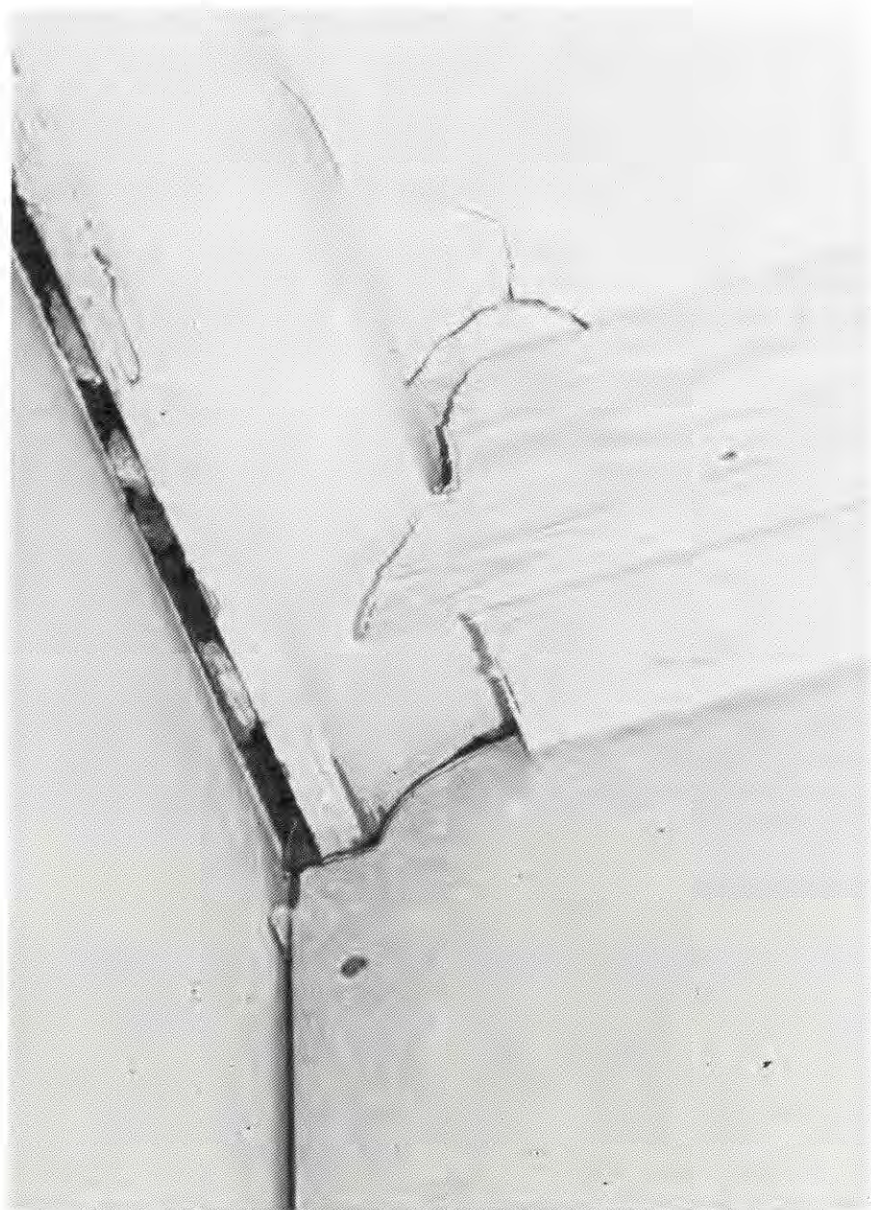
I den opprinnelige kontrakten var det bestemt at arbeidet skal følge en oppsatt framdriftsplan. Endringer i framdriftsplanen skal i hvert tilfelle godkjennes av byggelederen som er ansatt av Oslo Byfornyelse. **I dag finnes det ingen framdriftsplan i det hele tatt.** Ifølge opprinnelig framdriftsplan skulle alle arbeider vært avslutta innen 16. april 1986, altså for over ett år sia.

Alt som kan gå galt eller kan gjøres galt, det har blitt så galt som overhodet mulig. Noen eksempler:

- Fino-bygg som ikke var et seriøst firma - fikk oppdraget til tross for at det la fram en helt usannsynlig framdriftsplan og til tross for usikkerhet rundt firmaets økonomi.

- Sia Skavåsen overtok, har det ikke vært noen ansvarshavende person som har vært godkjent av bygningsmyndighetene, til å ha ledelse av byggarbeidene fra entreprenørens side.

- Det har vært utallige unødvendige skader på grunn av forsømmelser fra entreprenør eller Oslo Byfornyelse: Slik som sprukne vannrør med påfølgende vannskader. Og så seint som i mars 1987 oppsto det vannskader i en ferdig oppussa leilighet på grunn av snøsmelting på taket. Det nye taket tålte ikke at snøen smelta.

Oslo Byfornyelse og Asbjørn Skavåsen forener gammelt og nytt i Eriksgt.6. her er alt snekkerarbeidet ferdig. Bare litt malerarbeide står igjen... (Foto:Kjersti Botnedal)

- Flere beboere er blitt frastjålet eiendeler for betydelige verdier fordi det i over ett år ikke har vært mulig å låse kjeller. Da slike tyverier ble påtalt fra beboerne i byggemøte, svarte Oslo Byfornyelses byggeleder at slikt skjer på alle byggeplasser. Og han sa at beboerne bare måtte regne med denslags. Det siste som er stjålet er en verdifull racersykel som ble fjerna i slutten av mars.

- Det var Skavåsen som engasjerte malermester Lillehamre som underentreprenør. Og det var sistnevnte som i fjor ble arrestert bl.a. på grunn av at han hadde brukt polske arbeidere som arbeidet uten arbeidstillatelse. Disse polske arbeiderne var stua sammen i en av de leilighetene som var under oppussing i Eriks gt. 6

- Asbjørn Skavåsen ble godtatt som entreprenør av Oslo Byfornyelse til tross for at han allerede den gangen var nær konkurs.

- Beboerne er behandla på en uakseptabel og nedverdiggende måte. Ett eksempel: En 83 år gammel beboer med 65 års botid i gården ble flytta midlertidig innen gården og ble boende nesten ett år uten toalett. Leiligheten hennes var fra januar til november 86 helt uten oppvarmingsmuligheter. Soverommet i den midlertidige leiligheten var atskilt fra selve byggeplassen bare med en lettvegg, og døra i denne lettveggen kunne når som helst åpnes fra utsiden bare med en hårnål.

Det tjener ingen hensikt å fortsette oppramsinga. Vi bare nevner at firmaet Sentrum Bygg og Vedlikeholdsservice har overtatt etter at Asbjørn Skavåsen A/S gikk konkurs. Dette nye firmaets innehaver er en person ved navn Asbjørn Skavåsen. Han har lang erfaring fra mange oppdrag for Oslo Byfornyelse...

Hva kan gjøres ?

Hovedproblemet både i nybygging og rehabilitering er at renteutgiftene er for høye og lånevilkårene for dårlige. Gjeninnføring av offentlig subsidierte lån er det som først og fremst trengs for å avhjelpe bolignøden. Men i Eriks gt. 6 - og liknende tilfeller - dreier det seg også om at en må kreve slutt på den formynderiske organiseringa av byfornyingsarbeidet. Beboerne må få styringa selv. Beboerrepresentanter må få flertall i styret for Oslo Byfornyelse. Det må tas et skikkelig oppgjør med den nesten østeuropeiske stilen som rår i dag, med politikere og byråkrater som oppnevner seg selv til å ivareta beboernes interesser fordi de mener folk ikke klarer den slags på egen hånd.

2.5 DEN SKJULTE SKATTELEGGINGA - KR. 1000,- PR HUS- STAND I 1987

I løpet av de siste to-tre år har bystyret innført en skjult ekstrabeskatning av hver eneste Oslo-husstand. Ekstraskatten har nådd et så høyt nivå nå at den i gjennomsnitt tapper hvert husholdningsbudsjett i Oslo for over ett tusen kroner i 1987.

Denne skatteforma skiller seg fra den vanlige stats- og kommuneskatten ved at den er ekstremt usosial eller omvendt progressiv. Dess dårligere bolig du har, desto større sjanse er det for å bli hardt ramma av ekstraskatten.

Fra den «beskjedne» starten i september 1984 var det AP som var mest hissig på å bruke denne skatteleggingsmåten. Men fra og med 1987 er alle nyanser mellom AP og H borte. Høyre har innhenta APs forsprang.

Ekstraskatten er skjult i de strømregningene du får fire ganger i året og i de kravene du eller borettslaget ditt mottar om å betale vann- og renholdsavgifter. Tilsammen gir dette 268 millioner kroner i bykassa i 1987, penger som ifølge de regningene du og andre mottar, skulle vært øremerka til drift av lysverket, vannverket og renholdsverket.

Det hele starta med misbruk av kommunale fond. Oslo kommune har flere øremerka fonds: Vann- og avløpsavgiftsfondet, byfornyelsesfondet og brannskadefondet, for å nevne noen. Ved utgangen av 1984 hadde disse fondene en regnskapsført beholdning på 341,7 millioner kroner. Men i virkeligheten var over 220 millioner av fondsmidlene brukt til å dekke kommunens løpende utgifter. Fordi det er ulovlig å bruke fond på denne måten ble dette rent formelt omtalt som «lån». Det er klare lovregler som sier at f.eks. vann- og avløpsavgiftsfondet - som er bygd opp ved hjelp av vannavgiftene - bare skal brukes til formål som har å gjøre med vann- og kloakkledningsnettet.

26. september 1984 kom saka for første gang opp i bystyret. Mot RVs to stemmer vedtok bystyret at 50 millioner kroner av det som alt var tatt fra vann- og avløpsavgiftsfondet, aldri skal betales tilbake. Med dette vedtaket hadde bystyret i prinsippet innført den nye skatteleggingsmåten.

Allerede i november samme år bekrefta AP og Høyre at de ville videreutvikle dette til en fast årlig ekstraskatt. Da budsjettet for 1985 ble behandla forslø Høyre at ekstraskatten dette året skulle være 98 millioner kroner, mens AP ville gå enda lenger og foreslo 189 millioner kroner. Høyres forslag, som ble vedtatt, var fordelt med 20 millioner kroner fra vann- og kloakkavgiftene, 8 millioner kroner fra renovasjonsavgiftene og 70 millioner kroner over strømregninga. Det spesielle er at det ikke gis noen melding til de som betaler, om at en ekstraskatt til bykassa er den del av den avgifta som inkreves.

Ulovlig ?

Da fylkesmannen etterhvert påpekte at avgiftene til renholdsverket og til vann- og avløpsformål er øremerka ved lov, og at de bare kan brukes til drift- og investeringer på disse sektorene, var ikke dette på noen måte til hinder for at den nye skatteinnkrevinga kunne fortsette som før. Byrådet fant råd for dette også, og foreslo at Vannverket og Renholdsverket heretter skal betale «tomteleie» til bykassa! Det dreier seg om «tomteleie» f.eks. for den jorda som vannledningene er lagt gjennom. Om dette ikke høres helt fornuftig, så fikk det likevel pen oppslutning i bystyret. 83 representanter slutta opp om byrådsforslaget da «tomteleia» ble bystyrebehandla 11. desember 1986. Bare RV stemte mot ekstrabeskatninga. De eneste som ellers skilte lag med byrådet var Venstre som foreslo å pålegge skattebetalerne enda en ekstraavgift for å dekke opp det tapet Vannverk og Renholdsverk blir påført ved den ulovlige overføringa til bykassa!

Den største summen blir tatt inn over strømregninga. I 1987 utgjør dette 250 millioner kroner mens andre to avgiftene bidrar med tilsammen 18 millioner kroner. Også på dette punktet var den politiske enigheten stor. Høyres Erik Tandberg og APs Kåre Myhre argumenterte begge iherdig mot denne tappinga av lysverket, og pekte på at en kunne unngått mye av strømprisøkninga hvis abonnentene hadde sluppet med å dekke lysverkets egne utgifter. Men etter at de hadde argumentert mot, satte de seg pent ned og stemte for. På dette punktet ble ekstraskatten vedtatt med 74 stemmer. Det var Fremskrittspartiet som stemte likt med RV her. Venstre skilte seg ut nok en gang ved å foreslå at ekstraskatten over strømregninga skulle økes med 100 millioner kroner i tillegg til byrådets forslag.

Usosialt

Fordi ekstraskatten er en del av strømregninga, så øker skattelegginga i takt med strømforbruket. En minstepensjonist som bor i ei kald leilighet i indre by og er nødt til å bruke mye strøm for å holde det varmt, vil dermed få høyere skattetrykk enn en som bor i en moderne, godt isolert leilighet av samme størrelse. En lavinntektsfamilie må betale like mye ekstraskatt som en person med det flerdobbelte i inntekt, så sant de har samme strømforbruk.

Oslo bystyre har altså funnet en form for ekstraskattelegging som bryter fullstendig med enhver tanke om sosial fordeling av skattetrykket og med enhver idé om progressiv beskatning. Den brede oppslutninga - fra SV til Høyre - betyr at det skal mye og hardt press til for å få slutt på ordninga.

2.6 6-TIMERSDAG PÅ SYKEHJEM - EN EKSTRAAVAGANSE VI IKKE HAR RÅD TIL.

«Et slikt forsøk som det her er snakk om, vil måtte medføre at andre høyt prioriterte oppgaver måtte utsettes. Det ville også se underlig ut for omverdenen om Oslo kommune så seg råd til dette. I tider med innstramning alle andre steder, skulle altså Oslo ha råd til en slik ekstravagant ordning.»

Med disse klare ord fastslo byråd Ingeborg Midttun (H) 4. mars 1987 at det ikke kommer på tale å gjennomføre et forsøksprosjekt med 6-timersdag ved Lindeberg sykehjem. I samme bystyremøte lanserte byråd Midttun en særskilt gunstig og særskilt kostbar pensjonsordning for seg selv, byrådets øvrige medlemmer og 16 andre heltidspolitikere. Den ekstravagansen hadde bystyret råd til.

Tilsynelatende fikk 6-timersdagsprosjektet ved Lindeberg sykehjem nokså bred støtte i bystyret. Nærmere undersøkelser viser imidlertid at nesten hele bystyret blir skeptisk til 6-timersdagen når det kommer til spørsmålet om å bevilge penger.

Helt tilbake i desember 1984 gjorde Oslo bystyre et vedtak som knapt kunne misforstås eller fortolkes bort: «Bystyret henstiller til formannskapet å la utarbeide en plan for forsøk med 6-timersdag i Oslo kommune. Forsøket bør omfatte flere ulike etater med så vel ordinær kommunal arbeidstid som etater med turnus- eller skiftordninger».

Kan dette bety noe anna enn en ferdig utarbeida plan for hvordan forsøket skal gjennomføres ?

Det viste seg at vel halvparten av det den gang enstemmige bystyret ikke mente alvor. Det dokumentet som drøyt to år seinere kom fram til bystyrebehandling var ikke en plan for 6-timersdag. Det var tvert i mot ei argumentsamling mot forsøk med 6-timersdag. Det var attpåtil ei samling med til dels usanne argumenter.

Byrådets hovedpoeng var at det blir for dyrt. Lønnskostnadene vil øke med 33 prosent, påstod byrådet. Prosjektgruppa ved Lindeberg påviste at dette er uriktig. Etter arbeidstidsforkortinga ved siste årskifte er arbeidstida 37,5 timer pr. uke for dagarbeidere, 35,5 timer for de som har to-skifts-ordninger og 33,6 timer for de som går i helkontinuerlige skiftordninger. Reduksjon til 6-timersdag og 30 timersuke vil dermed bety 20 prosents arbeidstidsreduksjon for de som arbeider dagtid. Det kan umulig øke lønnsutgiftene med 33 prosent.

Lindeberg sykehjem hadde videre lagt fram et grundig erfaringsmateriale som viste at å arbeide i sykehjem i dag er så hardt at de færreste klarer heltidsstilling over lengre perioder. Videre viste de at det er godt håp om at sykefravær og dermed vikarutgifter vil gå ned om det blir en mer menneskelig arbeidstidsordning. Dermed ville økninga i lønnskostnadene bli under 20 prosent. De påviste også at en skiftplan basert på 6-timersdag

ville gi langt bedre muligheter til å behandle sykehjemsbeboerne med omsorg og menneskelighet. Fordi de ville beholde et langt nattskift og korte ned dag- og kveldsskiftene samt legge inn et nytt 6-timers skift på ettermiddag og tidlig kveld, ville de både få en god bemanning ved middags- og kveldsmåltidet og de ville få en helt ny mulighet til å legge til rette for aktivisering av beboerne. Fordelene som dette ville bringe med seg for de gamle, kan ikke måles i kroner.

Hvor mye kommunens lønnsutgifter virkelig ville øke med 6-timers-prosjektet på Lindeberg sykehjem får vi foreløpig ikke vite. Bystyrets flertall vil ikke prøve. Ingen skal imidlertid tro at motargumentene bare var av økonomisk art.

Byrådet har også en kvinnepolitiske begrunnelse:

- Det er ulik oppfatning om hva som gir et meningsfylt liv, og det er ikke sikkert at full deltakelse i arbeidslivet er løsningen for alle. Dersom kvinnes bidrag totalt sett kunne oppvurderes, vil den diskriminering mange kvinner i dag er utsatt for på grunn av manglende deltagelse på det lønnede arbeidsmarked, forhåpentligvis avta.

Om dette oversettes til litt enklere språk, er budskapet slik: Det kvinner trenger nå er ikke 6-timersdag, men en generell oppvurdering av det ulønnede omsorgsarbeidet som kvinnene sliter med.

Byrådet tenkte også på hele familien i sin begrunnelse for å si nei til forsøk med 6-timersdag:

- Normalarbeidsdagen er for lang til at begge voksne i familien kan delta på like fot i arbeidslivet med full satsing på yrkeskarriere. Ønsker begge voksne å satse på barn samtidig med yrkeskarriere, må holdninger skapes som går på at både mann og kvinne på lik linje må sette sine egne behov og karriereplaner til side sett i forhold til barns behov.

Hva betyr egentlig dette ? Så vidt vi kan se mener byrådet egentlig at barns utviklings- og oppvekstvilkår er en privatsak og at arbeidstakere med barn ikke er fullverdige arbeidstakere. At det i Oslo er over 20 000 familier som består av en voksen og barn, synes å være likegyldig for de som argumenterer slik.

Til slutt har byrådet argumenter mot 6-timersdagen fordi en slik reform kan være farlig i seg selv. Byrådet medgir at «muligens kan 6 timers arbeidsdag være med på å bidra til større likestilling i samfunnet». Men likestillingens pris kan bli for høy: «For andre igjen vil det kunne bli problematisk med en så drastisk endring av livssituasjonen over så kort tid. Mange har i dag en forankret livssituasjon til jobben og vil ha problemer

med mere fritid.»(!) Tenk etter selv, hvilke dramatiske problemer kunne ikke den enkelte bli påført, både ved Lindeberg sykehjem og andre steder ? Hva vil ikke en pleieassistent på sykehjemmet kunne finne på hvis «forankringen» til jobben ble redusert til 6 overkommelige timer pr. dag ?

AP hadde heller ikke råd

Kravet om 6 timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon innen 1992 er vedtatt bl.a. av en rekke fagforbundslandsmøter. Den tverrpolitiske oppslutninga som har vokst fram i kvinnebevegelsen og fagbevegelsen er imidlertid ikke tilstede i Oslo bystyre. I bystyremøtet 4. mars 1987 fremma RV et forslag om at Oslo kommune skal innføre 6-timers arbeidsdag med full lønnskompensasjon innen 1992 for alle kommunalt ansatte. Både dette og forslaget om at «flere forsøk med 6-timersdag gjennomføres i Oslo kommune» ble for sterkt for såvel AP som Venstre. Sammen med Høyre, Frp og Krf sikra de et bredt nei-flertall.

Det eneste AP kunne være med på, var å gi støtte til RV-forslaget om at forsøket på Lindeberg skulle igangsettes umiddelbart. her mangla det en fattig stemme på å få flertall. Det var Kristelig Folkeparti som avgjorde saken og sikra nok et nei-flertall. De vendte det døde øret til alle argumenter om at forsøket ville gi langt bedre omsorg og levekår for beboerne ved sykehjemmet.

Selv APs støtte til prosjektet hang i en tynn tråd. I bystyrets budsjettmøte tre måneder tidligere sto partiet på et negativt standpunkt også når det gjaldt Lindeberg-forsøket. RV foreslo at det skulle settes av inntil 8,5 millioner kroner på 87-budsjettet til å dekke merutgiftene ved Lindeberg-forsøket. Dette stemte såvel AP som SV og Venstre imot.

Den oppfatninga at Oslo «ikke har råd» til 6-timersdag eller 6-timersdags-forsøk er altså enda mer utbredt enn 4. mars-avstemninga om Lindebergforsøket kan tyde på.

Ta 6-timers dagen ?

En ting ble imidlertid gjort klart om noen hadde tvilt: Det er kvinnebevegelsen og fagbevegelsen som må aksjonere og slåss 6-timers dagen igjennom, på samme måte som 8-timers dagen i sin tid ble erobra gjennom såvel lovlige som ulovlige demonstrasjoner, streiker og aksjoner. En slik aksjon under parolen «Ta 6-timersdagen» fant sted 8.mars, bare 4 dager etter bystyrets rungende nei.

Derfor var det helt naturlig at RV fremma forslag i bystyret om å støtte aksjonen og oppfordre såvel bystyremedlemmer som kommuneansatte og andre arbeidstakere til å gå fra jobben etter 6 timer på den dagen. Dette enkle forslaget skapte skarp strid i Sosialistisk Venstrepartis bystyregruppe.

Flere av jentene der var enig med RV, og en stund så det ut som at dette også var gruppas standpunkt. Da ordfører Nordengen tok forslaget opp til votering var det flere som reiste seg sammen med RVs to representanter. Men gruppeleder Per Eggum Mauseth satt, sammen med bl.a. formannskapsmedlem Marika Kolbenstvedt. Og så satte de seg de andre også - unntatt Vivi Lassen som sto på sitt og på at 6-timers dagen må tas hvis det skal være noe håp om å nå fram. Dermed fikk årets «Ta 6-timers dagen»-aksjon støtte fra tre av bystyrets medlemmer, «RV og 1 SV» som det så presist er formulert i bystyrets protokoll.

2.7 SIMPELT TJUERI I RÅDHUSET. MINSTEPENSJONISTER FRATATT HUSHOLDNINGSPENGER

Ved en simpel sammensvergelse i Rådhuset 11. desember 1986 ble en minstepensjonist fratatt kroner 322,-. Det var penger som hun skulle brukt til å kjøpe mat for i januar. Gjerningsmennene er kjent, men forholdet er ikke anmeldt. De som er ofre mener det er nytteløst å anmelde. De sier de har opplevde det samme så mange ganger.

Nærmere undersøkelse viser at over 15 000 minstepensjonister er blitt offer for den samme banden. Tilsammen er det nær 58 millioner kroner som er blitt tatt fra minstepensjonistene.

Det dreier seg om levekåra til den gruppa av befolkninga som er aller høyest prioritert hver gang en gjennomsnittspolitiker fra AP eller Høyre uttaler seg offentlig: Minstepensjonistene.

Det er nå drøyt 15 000 av dem i Oslo. Fordi minstepensjonen verken er til å leve eller dø av og fordi det er ekstra høye levekostnader i Oslo, ble det i 1972 innført en kommunal tilleggspensjon til minstepensjonistene. Den ble fastsatt til kr. 132,- pr. måned. Den gangen var dette et beløp som det gikk an å kjøpe noen middager for.

I bystyrets møte 11. desember 1986 foreslo RV for 5. gang at denne tilleggspensjonen skulle økes i takt med prisstigninga. Ettersom beløpet hadde stått uendra siden 1972, var det nå nødvendig å øke månedsbeløpet med kr. 322,- for en enslig minstepensjonist og tilsvarende for ektepar.

Både Høyre, Fremskrittspartiet, Venstre, Kristelig Folkeparti, Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti fant at dette var uansvarlig. Som SVs Gunhild Emanuelsen sa det da hun begrunna hvorfor hennes parti måtte stemme mot dette og en del andre velmente forslag: «SVs budsjettforslag påviser at det er mulig å forene hensynet til et realistisk budsjett, med hensynet til sosialt forsvarlig kommunepolitikk.» Hun presiserte at SV som et ansvarlig parti ville «avvise urealistiske forslag til påplussinger, som ikke bringer Oslo kommune ut av de problemer som byen nå står oppe i.»

Derfor kunne ikke SV gå inn for at minstepensjonistene skulle få igjen det de hadde tapt ved å bli akterutseilt år etter år. SV markerte likevel

Et av ofrene for det store pensjonistranet og to av gjerningsmennene, forevige av Klassekampens tegner M.

den lille avstanden til Høyre og andre, ved å fremme et eget forslag om at

hver minstepensjonist skulle få den månedlige tilleggspensjonen økt med kr. 13,20!

Rådhusranet i tørre tall:

Kommunal tilleggspensjon pr. mnd i 1972	132,-
For å ha samme kjøpekraft i 1987 trengs	454,-
Månedlig tap for hver minstepensjonist i 1987	322,-

RVs forslag: Økning med 322 kroner til 454,- kr. pr. mnd

SVs forslag: Økning med 13,20 til 145,20 kr. pr. mnd

AP,H,Krf,Frp og V foreslo ingen økning.

Årlig tap for hver minstepensjonist $322 \times 12 = 3\,864,-$

Årlig tap for 15 000 minstepensjonister tilsammen: 58 mill.

Hovedpoenget i saken er at den viser i hvor stor grad minstepensjonistene er blitt en salderingspost i Oslo-budsjettet. Ved å nekte denne fattigste befolkningsgruppa enhver kompensasjon for prisstigninga har bystyrets flertall klart å redusere bykassas årlige utgifter med nær 58 millioner kroner. Et talleksempel: På tre år sparer Oslo kommune like mye på å nekte minstepensjonistene priskompensasjon som det kommunen har tapt på Selmer-Furuholmens og kommunens eget slurv ved bygginga av Sentrum T-banestasjon. (se kapittel 1.5).

En annen sammenheng - som også bør trekkes fram - er de pensjonsvilkår Rådhuspolitikerne bevilger seg sjøl. I bystyrets møte i mars 1987 ble det bestemt at 23 heltidspolitikere, som har gasjer opp til drøyt kr. 370 000,- i tillegg skal få rett til full alderspensjon etter bare 12 års opptjeningstid. Alle vanlige komuneansatte må jobbe i 30 år for å få full pensjon. Den nye pampepensjonen påfører komunen årlige og langvarige merutgifter. Dette vedtaket ble gjort med Høyres, Arbeiderpartiets og Kristelig Folkepartis stemmer; altså mange av de samme som nekta å gi minstepensjonistene fattige kr. 322,- pr. måned for å dekke det de har tapt på grunn av prisstigninga.

Kommunen sparer så mye på å snyte minstepensjonistene at det ikke byr på noen problemer å dekke ekstraavgiftene til pampepensjonene. Vi tar med navnene på de av de 23 som både stemte mot priskompensasjon til minstepensjonistene og for spesialpensjon til seg selv:

Kommunalråd Gro Balas (A)

Kommunalråd Siri Bratlid (H)

Kommunalråd Bernt Bull (A)

Kommunalråd Kai Ekanger (A)

Kommunalråd Ole Jacob Frich (A)

Byråd Jo Frisch (H)
Kommunalråd Olaf Holmsen (A)
Byråd Karin Holmsen (H)
Byråd Ole B. Hovind (H)
Kommunalråd Merete Johnsen (H)
Varaordfører Tove Heggen Larsen (AP)
Byråd Sveinung Lunde (H)
Byråd Ingeborg Midttun (H)
Ordfører Albert Nordengen (H)
Byrådsleder Hans Svelland (H)
Kommunalråd Anne Marie Tannæs (AP)
Byråd Michael Tetzschner (H)
Kommunalråd Martha Seim Valeur (H)
Kommunalråd Robert Wright (Krf)
Kommunalråd Sigurd Østen (H)

Hver av Oslos minstepensjonister ble i 1987 snytt for kr. 322. pr.mnd. fordi bystyret har nektet å øke tilleggspensjonen i takt med prisstigninga.

2.8 DET UVERDIGE SPILLET MED ELDREOMSORGSPENGENE

«Pasientene lever på et eksistensminimum. Pleiepersonalet arbeider i stadig konflikt med etiske retningslinjer, personlig overbevisning og Arbeidsmiljøloven.»

Dette sitatet er henta fra en resolusjon om Oslos eldreomsorg, vedtatt 10. april 1985. Vedtaket var enstemmig. Resolusjonsmakerne var Oversykepleierrådet ved kontoret for eldreomsorg.

I brevet som fulgte resolusjonen skrev Oversykepleierrådet bl.a.:

«Bemanningssituasjonen ved sykehjemmene i Oslo er i dag så kritisk at vi fristes til å tro at Oslo kommune ønsker å nedprioritere sykepleien til eldre til ren mekanisk pleie. Menneskeverdet respekteres ikke. Systemet gjør sykehjem til eldrefengsler.

Oversykepleierrådet kan ikke akseptere at eldre pasienter behandles som rettsløse individer. Det er vårt ansvar å rope ut om det vi daglig opplever. Vi er de første til å se at livsgnisten visner hen før det er nødvendig. Å være vitner til denne situasjonen er en sterk påkjenning for pasienter, pårørende og personale.

Mangel på tilfredsstillende omsorg er i strid med Verdens helseorganisasjons definisjon av helse. Kombinasjonen av tung pleie og dårlig tid på et stadig sviktende etisk og moralsk grunnlag skaper økende frustrasjon og vantrivsel på arbeidsplassen. Resultatet er høy «turnover» og økende fravær».

Denne resolusjonen ble, som så mange andre liknende uttalelser og nødropsendt den kommunale tjenestevei fram til kommunalråd Martha Seim Valeur (H) og andre av de som styrer byen. Rådhusoppenes viktigste forsvar mot en slik kritikk er en årviss topprioritering av eldreomsorgen. Når kommunebudsjettforslaget legges fram om høsten, sies det alltid i utgangspunktet at eldreomsorgen er høyest prioritert. I tillegg er det vanlig at bystyrets toneangivende politikere likevel synes at eldreomsorgen ikke er prioritert høyt nok. Derfor vedtas det påplusninger i alle fall på investeringsbudsjettene og kanskje også på driftsbudsjettene. Slike påplusninger får alltid stor omtale i aviser og radio.

Når denne ekstra oppprioriteringen er vedtatt i budsjettmøtet kommer hverdagen. Og eldreomsorgens hverdag er akkurat slik som året før: Selv de pengene som er bevilga blir ikke brukt opp. Etterhvert som månedene

går blir ti-talls millioner overført fra eldreomsorgen og til andre formål, men dette skjer uten mediaoppmerksomhet.

Ved et slikt sinnrikt samspill mellom politikere, toppadministrasjon og massemedia lykkes det å opprettholde et mediabilde av en topprioritert eldreomsorg.

1985 som eksempel

Vi skal ta eldreomsorgens driftsbudsjetter i 1985 som et tilfeldig eksempel. 19. september det året la Sosialrådmannen fram et forslag om at 28,5 millioner kroner som var bevilget, men ikke kom til å bli brukt til eldreomsorg, skulle flyttes til andre formål:

Drøyt 1,1 millioner kroner ble brukt til å dekke hull i ungdomskontorets budsjett. Hele 6,4 millioner ble anvendt til å skjule at bystyret hadde bevilga alt for lite til sosialhjelp. Fordi bystyret hadde gjort et helt urealistisk vedtak om å dytte inn flere unger enn det er plass til i barnehagene og også budsjettert med foreldrebetaling fra disse ungene som ikke fikk barnehageplass, var det blitt et hull i barnehagebudsjettet på vel 8,5 millioner, som nå ble tetta igjen med penger fra eldreomsorgen. Det aller største enkeltbeløpet - nesten 11,5 millioner kroner - gikk imidlertid til bidragsfogdens etat. Her hadde bystyret også gjort opp regning uten vert og forutsatt at Willoch-regjeringa skulle dekke bidragsfogdens driftsutgifter over statsbudsjettet. Da det ikke ble noe av var det praktisk å kunne ta litt fra Oslos gamle.

Ett av de andre billige knepene ble brukt da bystyret i april 1986 vedtok byrådets forslag til «Strakstiltak» i eldreomsorg og helsevesen. Ett av strakstiltakene var bevilgning av 23 millioner kroner til trygdeboliger på Jordal, Ruseløkka og Grunerløkka. Dette vedtaket kosta ikke kommunen fem øre i 1986, og ikke en eneste trygdet fikk tak over hodet. For ingen av tomtene kunne bli byggeklare før tidligste en gang i 1987. Men dette siste var det ingen av avisene som nevnte da strakstiltakene ble lovprist.

Sykehjemsbeboere og minstepensjonister er Oslobusjettets største salderingspost. (Foto; Hans Aarsund)

Hvem er verst ?

Det er uhyre sjelden at AP og Høyre kritiserer hverandres opptreden i saker som gjelder eldreomsorg. Årsaken er enkel: De er enige om det aller, aller meste. RVs bystyregruppe gjennomførte en sammenligning av Høyres og Arbeiderpartiets forslag og stemmegiving under behandlingen av fire års eldreomsorgsbudsjetter. Resultatet var nedslående, uansett fra hvilken synsvinkel en måtte se det: Forskjellen mellom de to partiene dreide seg for 4-års-perioden under ett om en fjerdedels promille. Og det var Høyre som kom best ut. De hadde foreslått bitte lite granne mer enn AP. Hovedregelen var imidlertid total enighet. Ingen av dem hadde gjort forsøk på de fire årene på å fremme forslag som tok utgangspunkt i de eldres behov.

RVs undersøkelse gjaldt budsjettene fra og med 1981 til og med 1984. Da budsjettet for 1985 skulle vedtas tok AP en noe annen holdning og fremma flere forslag som i alle fall var merkbart bedre enn Høyres. Forskjellen i kroner var i overkant av 49 millioner med sykehjemmenes lønnsbudsjetter som den helt dominerende enkeltposten. Denne høsten var det også slik at APs forslag hadde alle muligheter til å bli **vedtatt**. Utbryteren Jarl Eik fra FrP gjorde det nemlig klart at han ville ta alvorlig på de løfter som var gitt om å gjøre noe i eldreomsorgen. Eiks forslag gikk mye lenger enn AP var villig til å følge med, men fordi Eik var i såkalt vippeposisjon i bystyret, ville han støtte APs forslag etter at hans egne forslag var nedstemt.

Dette førte til krisemøte på Rådhuset. Gruppelederne i H, AP og FrP laga en avtale om å fravike vanlige avstemningsregler under budsjettbehandlinga. Alle forslag fra hvert parti skulle nå stemmes over under ett. Dermed ville en unngå at Eik ved såkalt subsidiær stemmegivning kunne sikre flertall f.eks. for APs påplusninger i eldreomsorgen.

Representantskapet i Oslo Faglige Samorganisasjon henvendte seg i et særskilt vedtak til gruppeleder Thorvald Stoltenberg og ba om at AP måtte gå vekk fra denne pakkeavstemningsavtalen. Men alle oppfordringer prellet av. APs ledelse ønska åpenbart ikke at deres påplusninger i eldreomsorgen skulle bli vedtatt.

De udekkede behovene i eldreomsorgen er - sammen med minstepensjonistenes levekår - den største salderingsposten i Oslo kommunes budsjetter.

2.9 DA THORVALD STOLTENBERG a»FRIGJORDE MIDLERa» FRA SMÅBARN FAMILIENES HUSHOLDNINGSBUDSJETTER

3. januar 1985 måtte Thorvald Stoltenberg - Arbeiderpartiets gruppeleder i Oslo bystyre - gå til fysisk angrep på gruppens nestleder Tove Heggen Larsen for å hindre at hun resten og av partigruppa stemte for Arbeiderpartiets eget forslag om frysing av barnehagetakstene.

Dette ble et slags høydepunkt - eller vendepunkt - i APs barne- hagepolitikk. Fram til januar 1985 hadde Høyre, sammen med Fremskrittspartiet, stått aleine på en barnefiendtlig argumentasjon for ekstraordinære hevinger av barnehageprisene. Høyre har ment at foreldrebetalinga må økes mer enn alle andre avgifter, fordi det skal være barnehageforeldrenes ansvar å skaffe penger til å bygge flere barnehager. I virkeligheten er det slik at utbyggingstakten har blitt redusert når foreldrebetalinga har økt.

Høyreargumentasjonen er derfor bare en snik-argumentasjon for å få til så høye barnehagepriser i Oslo at selve prisnivået får folk til å la være å søke. Prisheving skal kutte ned køen, det er Høyres linje.

Det oppsiktsvekkende er at dette nå også er blitt offisiell AP-politikk.

Våren 1982 kom daværende Høyre-politiker Ida Fossum Tønnesen - i dag direktør for Park- og idrettsvesenet - med et klart løfte til barnehageforeldrene. Heretter skal foreldrebetalinga ikke øke mer enn det som tilsvarende prisstigninga. Løftet ble gitt enda mens Høyre-politikerne kjente pusten fra Foreldreforeningas vellykkede betalingsaksjon i nakken. Foreldreforeningas betalingsboikott mot 40 prosent prisøkning fikk stor oppslutning og bred mediadekning. Men dette løftet ble brutt på det groveste. Høsten 1984 lanserte Høyre nok en gang forslag om prisøkning, hele 33 prosent denne gangen. Etter at Fremskrittspartiets sosialpolitiker Jarl Eik hadde sagt fra under sosialstyrets budsjettmøte at han ikke kunne stemme for dette, var det klart at Høyre bare hadde støtte fra et mindretall på 42 i bystyret.

Arbeiderpartiet lanserte for sin del forslag om fastfrysing av gjeldende betalingssatser. Men samtidig med dette inngikk gruppelederne i Arbeiderpartiet, Høyre og Fremskrittspartiet en avtale om å fravike vanlige avstemningsregler i bystyret.

Hensikten var helt klar: De tre partilederne ville forhindre at splittelsen i Fremskrittspartiet skulle føre til at en del av Arbeiderpartiets forslag innen helse- og sosialsektoren skulle bli vedtatt !

I bystyrets budsjettmøte ble det derfor bare en avstemningsrunde, til tross for at det forelå flere hundre forslag. Alle forslag fra AP ble stemt over under ett, alle forslag fra Høyre under ett, osv. Slik ble det manipulert fram et falskt flertall.

Men i barnehagesaka var ikke Høyre fornøyd med sitt 33-prosentsforslag. I selve bystyremøtet, like før votering, fremma de et helt nytt forslag om graderte satser som betydde at mange ville få enda større prisøkning enn de tidligere varsla 33 prosent. Rød Valgallianse protesterte skarpt på dette, og oppnådde at ordføreren til slutt bøyde av og gikk med på at saka om gradering av barnehagebetaling skulle trekkes ut av budsjettmøtet og behandles som særskilt sak i neste bystyremøte.

Dermed var også grunnlaget lagt for å få barnehagebetalinga ut av den tvangstrøya som pakkeavstemningsavtalen var. Trodde svært mange.

Det viste seg imidlertid at APs gruppeleder var en ordholden mann-overfor sine medspillere i Fremskrittspartiet og Høyre.

Den nye bystyredebatten 3. januar 1985 ble et klart nederlag for Høyre. Jarl Eik gjorde det klart at han ville støtte APs frysingsforslag for å få en avgjørelse i saken. Høyre sto ribba tilbake med et mindretall bak seg i bystyret og barnehageforeldrene som hadde varsla betalingsboikott mot Høyre-forslaget sto foran en avgjørende seier.

Da grep Thorvald Stoltenberg inn

Først fremma ordfører Albert Nordengen et provokatorisk forslag om å avbryte behandlingen av saken og sende det hele tilbake til en nyrunde i formannskapet. Etter hissig debatt skulle dette forslaget opp til avstemning. Ei lang rekke av Arbeiderpartiets representanter reiste seg for å stemme ned Nordengens kuppforsøk. En av de som reiste seg, var nåværende varaordfører Tove Heggen Larsen.

Da tro Thorvald Stoltenberg til: Han satt ved siden av Heggen Larsen, reiste seg litt og tok fatt i hennes høyre arm og dro henne med fysisk makt ned i stolen igjen. Det gikk et gisp gjennom salen. Jentene i AP-gruppa så sjokkert på hverandre. Noen satte seg igjen, noen ble stående med bøyde knær, men fem av AP-representantene ble stående oppreist.

Ordfører Nordengen kunne rolig telle opp at kuppet hadde lyktes. Saken var sendt tilbake til formannskapet for nye rådslagninger.

Hvis Thorvald Stoltenberg her ikke hadde grepet inn med fysisk makt, men i stedet stemt i samsvar med APs egne forslag, ville fastfrysing av foreldrebetalinga blitt vedtatt. Da saka kom opp for tredje gang - i bystyremøtet deretter - ble resultatet at 33-prosentsforslaget ble omgjort til et vedtak om 10 prosents prisheving.

Denne episoden fikk etterspill innad i AP. Oslo bystyre har vel aldri sett en mer åpenlys og grov nedverdiggelse av en kvinnelig politiker. Bystyrets budsjettbehandling høsten 1986 viste likevel at det var Thorvald Stoltenberg som trakk det lengste strået i den interne partistriden om foreldrebetalinga i barnehageene.

På direkte spørsmål om hvorfor AP hadde forlatt sitt tidligere «frys»-standpunkt svarte Thorvald Stoltenberg slik i bystyret 11. desember 1986:

«Dette er et vrient spørsmål og vi har hatt en lang diskusjon om akkurat dette. Jeg skal fortelle deg hvorfor vi kom ut av det akkurat som vi gjorde. Vi var i den situasjonen at vi brutalt hadde valget mellom å gjøre det bedre for de som allerede har barn i barnehagene og å fryse takstene, som vi tidligere har også har holdt på, eller frigjøre midler for å bygge nye plasser til barnehager. Vi har i år valgt å satse som du ser av barnehageplanen vår på å bruke de midler som vi i det hele tatt kan greie å skaffe for å fjerne barnehagekøen. Dette er en diskusjon vi har tatt. Begge deler tror jeg ikke er realistisk. La meg derfor si det slik: Begge deler har ikke vært noe tegn på at noen, verken i Arbeiderpartiet eller

i en borgerlig regjering har greid å løse, og heller ikke deler av byen har greid å løse dette, og da var det vi sa: Må vi nå ikke se denne virkelighet i øynene og se hvordan vi kan hjelpe folk som ikke har fått barn i barnehagen, til å få det. Vi har bitt i det sure eplet og tatt den støyten som ligger i det»

Sa Thorvald Stoltenberg. Og ingen av de andre AP-representantene sa noe som helst.

Legg merke til at det ikke bare er selve standpunktet som er blitt likt det Høyre sto alene om. Selve begrepsbruken er også Høyres. Kraftig heving av foreldrebetaling omtales av denne AP-politikeren som «å frigjøre midler». At det ikke ble flere barnehager av dette, skulle være unødvendig å tilføye.

Dette linjeskiftet i AP er viktig. Når Arbeiderpartiet mener det ikke er det offentliges plikt, men tvert imot forelderernes ansvar å skaffe penger til å bygge nye barnehager, betyr det at partiet har tatt avstand fra selve grunnlaget for den barnehagepolitikken partiet selv sto for tidligere. Kampen mot nye prishevinger og mot annen utarming av barnehagene blir derfor mye vanskeligere mot slutten av 80-tallet enn det vi opplevde fram til 1985.

Høyre-byrårets forslag til bystyrets møte 21. mai 1987 er bygd over samme lest. Tilsynelatende har byrådet nå gått inn for å øke grunnbemanninga i barnehagene til tre ansatte pr. avdeling. Men istedetfor å styrke bemanninga, foreslår de at ei gradvis opptrapping i løpet av fire år til tre faste stillinger skal finansieres ved en tilsvarende nedtrapping av ekstrahjelps- og vikarbudsjetten. Dermed er en like langt når det gjelder antall utførte timeverk hver avdeling vil ha til rådighet, selv om det jo er en forbedring at flere av de ansatte får faste og ordna ansettelsesvilkår.

Konklusjonen er nokså klar: AP er enig med Høyre i at Oslo kommune har så dårlig råd at foreldrene må finansiere eventuelle nye barnehager med ekstraordinær prisøkning. Høyrebyrådet følger opp med å foreslå at en beskjeden økning i antall faste stillinger fra høsten 1987 skal finansieres med å inndra ekstrahjelp og vikarstillinger. Om AP i tida fram til kommunevalget skulle komme til å argumentere skarpt mot dette siste Høyreforslaget, skal du huske på at det er kort tid siden AP med store ord og fakter ba velgerne om støtte til APs «frys barnehagesatsene»-standpunkt.

2.10 EKSTRASKATT PÅ ARBEIDSREISER - DET ER NESTEN ALLE FOR

Høsten 1984 laga Oslo Høyre en av de mest villedende vervekampanjene

som hittil har sett dagens lys. Høyres markedsførere grep fatt i bilbrukernes berettigede forbannelse mot forslag som ble lansert om å innføre en slags kommunal særskatt på bilbruk i Oslo. Kampanjen fikk litt vind i seilene, ikke minst ved hjelp av et utrolig utspill fra Sosialistisk Venstreparti. SV foreslo at det å eie motorvogn registrert i Oslo i seg selv skulle kvalifisere til å betale ekstraskatt i bykassa, og at det skulle innkreves dagsavgifter fra utenbysboende som tok med seg bilen over kommunegrensa og inn i Oslo !

Høyre spredde titusenvís av ferdigtrykte blanketter påskrevet «JEG ER MOT KJØREAVGIFT OG MELDER MEG INN I HØYRE».

Det Høyre påpasselig unnlot å nevne var at Høyre var og er helt enig med SV og AP i at det skal innføres en ekstra bilskatt i Oslo. Uenigheten dreide seg bare om innkrevmåten. Enigheten var total når det gjaldt hvor med som skal betales og hvem som skal betale.

Skattekåtheta var stor i bystyret denne høsten. Prinsippet om ekstrabeskatning skjult vannavgiftene var nettopp vedtatt med 83 mot 2 stemmer (se kap. 2.5). Rød Valgallianse var det eneste partiet som gikk i mot å legge en ny kommunal skatt på folks arbeidsreiser. Dette var såpass pinlig for noen at ordfører Albert Nordengen prøvde seg med avstemningsknep for å gjøre det formelt umulig å stemme mot den nye skatten !

Fra 1990 eller 1991 vil denne ekstraskatten utgjøre 2-300 millioner kroner pr. år.

Saken om ekstra bilskatt i Oslo har samme bakgrunn som en rekke andre framstøt for å overføre hundretalls millioner fra husholdningsbudsjettene og til bykassa: Staten satsa steinhardt på å bygge opp den statlige utenlandsformuen, kommunene fikk seg diktert økonomiske «rammer» som var hellige og ukrenkelige. Samtidig ble kommunalpolitikerne oppmuntra til oppfinnsomhet når det gjaldt å lage seg nye inntekter.

Ved siden av dette almenne forholdet var bystyret også pressa av det faktum at staten nekta å finansiere den vesle riksveistubben som skal bygges i tunnell fra området ved Vestbanestasjonen og til Bispelokket som ligger mellom Postgirobygget og havna. Det tykke heftet med sakspapirer og utredninger om den nye bilskatten het derfor «Alternativ finansiering av Grunnlinjen» da saken kom på bystyrets bord i oktober 1984. Senere har jo veistubben skifta navn fra Grunnlinja til Fjellinja og blitt både brattere, lengre og mye dyrere.

Enigheten i bystyret var like stor som den uenigheten som ble oppkonstruert i mediadekninga av saken. AP, SV og Venstre mente at ekstraskatten på bilbruk burde innkreves ved at alle som kjører bil i Oslo innenfor Kirkeveien skal pålegges å betale en kjøreavgift. Kjøring på den nye E 18 gjennom sentrum - Grunnlinja som senere ble til Fjellinja - skulle derimot være avgiftsfri. Rent praktisk ville dette kreve oppsetting av et betydelig antall bompengestasjoner på alle veier som krysser Kirkeveien inn mot

Sentrum.

Høyre og Fremskrittspartiet ville derimot kreve inn det samme beløpet på den omvendte måten ved å kreve inn avgift fra alle som kommer til å bruke den nye E 18 for å kjøre til og fra eller forbi byen. Dette ble kalt bompenger.

Det er sannsynlig at den siste innkrevingsmåten ville oppmuntre til å kjøre gjennom gatene i indre by istedetfor å bruke den nye motorveitunnellen. Hvis en først er enig om at riksveibygging ikke er et statlig ansvar, går det derfor an å argumentere for SV/AP/V-varianten ut fra hensynet til bomiljø i indre by.

Kristelig Folkepartis standpunkt bør vel også nevnes. De var for forslaget fra AP/SV/V om kjøreavgift innenfor Kirkeveiringen, men slo også fast at hvis den daværende Høyre-regjeringa ikke ville godta dette, så skulle KrF være greie og være med på gjennomføring av den andre innkrevingsmåten med avgift bare for de som kjører den nye motorveien. Ettersom KrF var i vippeposisjon i denne saken, var det klart allerede i utgangspunktet at bystyrets vedtak ville ha liten eller ingen praktisk betydning.

Avstemningsknep

Da saken kom opp i bystyret første gang, foreslo RV at «det tas særskilt votering for og mot kjøreavgift og for og mot bompenger, fordi dette er den eneste avstemningsmåten som viser om den ene av finansieringsformene virkelig har et flertall bak seg i bystyret».

Ordfører Nordengen likte ikke dette. Han nekta slik avstemning og pressa igjennom en såkalt «alternativ votering» mellom kjøreavgift og «bompenger». Det ble da knapt flertall for det første alternativet, men så knapt at saka måtte behandles en gang til.

Før neste runde i bystyret tok RV kontakt med Kommunaldepartementet og fikk medhold i at ordføreren hadde lagt opp avstemninga på en ulovlig måte. Noe motstrebende måtte Nordengen derfor godta at det skulle stemmes for og mot hvert av forslagene i neste møte. Resultatet ble da 43 stemmer for «kjøreavgift» (A,SV,V og KrF) og 40 stemmer for «bompenger» (H og Frp).

Hvem skal betale ?

I tråd med demokratiets beste tradisjoner er det senere blitt «bred» enighet om at finansieringa av Fjellinja skal baseres på bompenger, på tvers av bystyrets flertallsvedtak i november 1984. Disse bompengene blir i praksis en ekstrabeskatning på de som bruker bil til og fra jobb. Det meste av trafikken på E 18 er arbeidsreiser.

Fra 1990 blir det hvert år nødvendig å kreve inn 2-300 millioner kroner

i bompenger. Avgiftsinnkrevinga vil vare ved inntil de bankene som finansierer byggelånene, har fått sin kapital tilbake med renter og renters rente. Det betyr en innkrevingsperiode på minst 10 - 15, kanskje 20 år eller mer. For bankene er dette sikker investering med sikker avkastning. For bilistene er situasjonen ikke bare den at de blir pålagt en varig ekstraskatt, de blir til og med nødt til å betale skatt til storbankene istedetfor til stat og kommune.

Høyre og SV

Om det var noen som beit på Høyres markedsføringskampanje under slagordet «JEG ER IMOT KJØREAVGIFT OG MELDER MEG INN I HØYRE», så bør de nå med henvisning til lovreglene om falsk markedsføring ha all mulig grunn til å kreve medlemskontigenten tilbake, med renter. Den stort oppslåtte uenigheten mellom AP og Høyre høsten 1984 var i innhold ikke annet enn en innkrevningsteknisk uenighet. Den ble gjort til en kjempesak, fordi de fleste partiene hadde interesse av å trekke oppmerksomheten bort fra sakas kjerne: Kraftig skjerping av skatte- og avgiftstrykket for de fleste som kjører bil til jobben.

SV hadde likevel sin «vri» på saken som var noe anna og noe mer enn det AP og Høyre laga formaldebatt om. 19. november 1984 lanserte SV følgende forslag i fullt alvor:

«Det innføres en kjøreavgift for alle som har motorvogner registrert i Oslo med kr. 50,- pr. kvartal. Folk utenbys fra som kjører i Oslo avkreves en måneds/dagsavgift».

SV anslo at dette på årsbasis skulle gi en ny avgiftsinntekt på 60 millioner kr. Hvor mye det skulle koste å rigge opp innkrevingsanlegg for «dagsavgift» på alle veier som krysser fylkesgrensa mellom Oslo og Akershus sa ikke SV noe om.

2.11 RETTSSIKKERHET FOR SOSIALKLIENTER - POLITISK FARLIG OG ALT FOR DYRT

I oktober 1981 ble ei 18 år gammel jente grovt utnyttet av en ansatt ved Sosialsentralen - Oslos sosialkontor for bostedsløse. Den fulle sosialarbeideren låste henne inne på et kontor, trua henne med pisking hvis hun ikke adlød og bedrev forskjellig seksuell mishandling av henne i tre-fire timer. 18-åringen var kommet til sosialkontoret for å søke sosialhjelp og var på utpekulert vis blitt narra til å tro at denne voldsmannen var den saksbehandleren som skulle hjelpe henne.

Dette er ett av de rettsovergrepene som ble avdekket etter at bladet Hverdag og Rød Valgallianse begynte å rulle opp Sosialsentralskandalene i 1982. Bystyret reagerte på dette med et enstemmig vedtak 2.mai 1985 der

sosialrådmannen ble pålagt å utarbeide en plan for å styrke rettssikkerheten for Oslos sosialklienter. Planen var ferdig utarbeida i begynnelsen av februar 1986 og skulle behandles i bystyret for så å bli satt ut i livet.

Da grep det nytiltrådte byrådet og kommuneadvokaten inn. Erstatningskravet fra 18-åringen som ble så grovt misbrukt inne på sosialkontoret, ble avvist. Den ferdige planen for å styrke rettssikkerheten ble stansa og lagt i en skuff. Der har den foreløpig ligget i femten måneder, mens kommunens toppledelse forbereder å kjøre steinhard forretningsjuss mot voldsofferet fra Sosialsentralen.

Oslos toppledelse frykter tydeligvis at rettssikkerhet for sosialklienter kan bli for dyrt både politisk og økonomisk.

Saken til «Solveig» er kjent fra avisenes omtale av Sosialsentralsaken de siste fem åra. Dette til tross fikk hun ingen som helst hjelp til å komme seg etter skadene hun ble påført før fire og et halvt år etter overgrepene. Det er mange som har politisk ansvar for dette. Kommunalråd Martha Seim Valeur - i en årrekke leder av sosialstyret - ble første gang gjort kjent med saken i slutten av mars 1982. Nåværende byrådsleder Hans Svelland står i en særstilling blant de politisk ansvarlige. Som kommunalråd og Høyres gruppeleder ble han i august 1982 oppnevnt som medlem av Koren-utvalget som skulle granske misforholdene ved Sosialsentralen. Dette utvalget fikk utlånt alle politidokumentene fra etterforskningen av «Solveig-saken». Senere ble Hans Svelland varaordfører og deretter byrådsleder. Ingen hadde som han både førstehånds informasjon om overgrepene mot «Solveig» og politisk makt og ansvar helt på toppplan. Han er medansvarlig for at Koren-utvalget ga en fordreid framstilling både av hendelsesforløpet og av det som kom fram i politidokumentene.

Selv om «Solveig» selv ikke fikk noen hjelp fra kommunens sosiale hjelpeapparat før utpå våren 1986, skapte offentligheten om saken mange reaksjoner. Et enstemmig bystyre erkjente at det var skjedd krenkelser av klienters rettigheter ved Sosialsentralen og følgende enstemmige vedtak ble gjort i bystyrets møte 2.mai 1985:

«Sosialrådmannen bes legge fram en plan for å styrke rettssikkerheten i sosialavdelingen, herunder styrking av den juridiske kompetanse i avdelingen».

Sosialrådmann Ragnvald Dahl satte planarbeidet i gang og kunne legge fram resultatet av sitt arbeide i februar 1986. Han hadde da innhenta uttalelser fra de ulike sosiale etater og foreslo at det nå skulle settes ned en arbeidsgruppe i hver av de sju etatene og i hver av de fire prøvebydelene. I hver gruppe foreslo han at det såvidt mulig skulle tas med en representant for brukerne. For å samordne arbeidet foreslo han å engasjere en kvalifisert jurist utenfra, foreløpig for ett år.

Forslaget gikk ut på at hver arbeidsgruppe skulle ha til oppgave å definere rettssikkerhetsbehovet i egen etat. Gruppene skulle kartlegge hvilke

behov som var udekkede og fremme forslag til hvordan disse behovene kunne dekkes. Gruppene skulle bl.a. uttale seg om behovet for profesjonell arbeidskraft, herunder juridiske stillinger, om opplæringsbehov og hvordan disse kan dekkes og om sammenhengen mellom rettssikkerhet og tjenestens organisering. Det siste punktet var jo forøvrig en hovedårsak til at «Solveig» kunne bli utsatt for så grove overgrep. Sosialsentralen var slik organisert at enkelte ansatte kunne «plukke ut» personer i venterommet, tilby dem sine private tjenester, og møte dem flere ganger uten at dette ble registrert i noe som helst dokument ved Sosialsentralen.

Planforslaget viste at sosialrådmannen tenkte å ta bystyret på alvor. Faktisk var det utført en del sosialrettslig nybrottsarbeide i månedene etter det enstemmige bystyrevedtaket.

Sosialrådmannen hadde lagt arbeide i å formulere en detaljert definisjon av rettsikkerhetsbegrepet, sett fra klientsynsvinkel. Sannsynligvis er det første gang det i et kommunalt dokument er laga en såpass grundig punktvis oversikt over de juridiske rettigheter en sosialklient kan påberope seg når hun møter fram til et sosialkontor.

Vi gjengir derfor planens avsnitt om «rettssikkerhetsbegrepets innhold» slik det var formulert av sosialdirektør Ragnvald Dahl i februar 1986, og gjør oppmerksom på at hele plandokumentet ble hemmeligstempla fra førte dag:

«1. Rett til fysisk og psykisk integritet.

En hver har rett til respekt for sin integritet og verdighet. Prinsippet har alminnelig tilslutning, men hvor langt denne rett går innenfor insitusjoner og spesiell omsorg er lite utredet.

2. Rett til forutberegnelighet.

Denne rett er tradisjonelt knyttet til en forestilling om at alminnelig tilgjengelige regler skal binde avgjørelsene. Slik skal rettssystemet fremstå med fasitsvar på den enkeltes situasjon. En kan innrette seg i trygg forvisning om at menneskelig svikt eller andre uforutsette forhold ikke skal ødelegge regnestykket.

3. Rett til riktige avgjørelser.

Dette forutsetter at noe er definert som riktig. Retten knytter an til definerte rettigheter gjennom et regelverk. Det er styringsverkets redskap til å nå ut med sin vilje. Has ikke kunnskap om regelverket, faller det etablerte styringssystem ut og erstattes av saksbehandlernes rutiner. Det samme gjelder selv om kunnskapene er til stede hvis ikke vilje til å anvende reglene foreligger. Både kunnskap og holdninger er forutsetninger for riktige avgjørelser.

4. Rett til å få lik sak behandlet likt.

Denne rett er knyttet til en forestilling om likhet og rettferdighet. Men i en sammensatt virkelighet kan det være forbundet med de største vanskeligheter å se hva som er likt. Derfor blir kravet sett i forhold til definerte kriterier. Er disse like, blir saker avgjort likt uansett om de reelt sett kan være høyst ulike. Denne rett kan derfor lett bli misbrukt til å presse reelt ulike saker inn i en formell likhet.

5. Rett til rask behandling

Klienten har rett til å få sin sak avgjort når hjelpebehovet foreligger. Det er en naturlig del av rettssikkerhetsbegrepet. Effektivitet og rettssikkerhet kan derfor supplere hverandre. Men vektlegges effektivitet som ensidig vekt på å presse flest mulig avgjørelser over kortest mulig tid, vil hensynet til den individuelle behandling fortrenses. Da er det ikke langt igjen til at enkeltindividets rett fortrenses til fordel for et best mulig totalresultat. Det aksepteres at en feil gjøres nå og da for å få ned saksbehandlingstiden. En slik holdning kan ikke unnskyldes overfor den som utsettes for rettsovergrepet.

6. Rett til innsyn og deltakelse.

Klienten kjenner best hvor skoen trykker, er den beste informant og den beste kontrollør av at vedtaket baserer seg på riktig grunnlag. Rett til å se hva saksbehandlingen bygger på, rett til å bli forelagt hva undersøkelser bringer inn fra andre og rett til alminnelig deltakelse i behandlingen av egen sak blir derfor sentrale for rettssikkerheten.

7. Rett til kontroll

Innsyn og deltakelse er avgjørende for det siste punkt i opplistningen; kontroll og overprøving gjennom klage. Reell kontroll forutsetter klageregler klientene behersker. For det første må det foreligge skriftlig vedtak. Derneft må vedtaket være begrunnet. Begrunnelsen må være slik at klienten skjønner den. Klienten må vite om sin klagerett, hvem som er klageadressat og hvordan det gås fram. Enkle klageregler er avgjørende for at akseptabilitet og tillit skal bestå mellom service-instans og klient.

8. Oppsummering

Foranstående kriterier skal ikke karikeres. Kjørt for langt kommer de i strid med hverandre. Rett til rask behandling tåler ikke all mulig innsyn og kontroll. Rett til riktig avgjørelser kan forutsette undersøkelser som truer klientens integritet m.m. Det er et ansvar for sosialavdelingen gjennom jevnlig systematisering av egne erfaringer å finne fram til de rimelige avveininger. Dette har avdelingen så langt ikke laget gode nok felles rutiner for. Barnevernssjefen er inne på det i sin høringsuttalelse. En tjeneste i

forandring vil til en hver tid ha behov for å ajourføre sin fortid. Det er kun gjennom erfaringer fra denne en kan utvikle en trygg, rettferdig og lovlig behandling, en behandling som fremstår som et godt svar på brukerbehov.»

Sosialstyrets rolle

Sosialrådmannen ga også en juridisk begrunna beskrivelse av hvilken rolle sosialstyret og sosialsektorens fagadministrasjon skal ha. Dette kan ved første gangs lesing virke svært naturlig, men i Oslo kommune er dette en av de aller heiteste sakene.

Sosialrådmannen ordla seg slik:

«En hensiktsmessig organisering av tjenesten.

Lovgiver har sett det som viktig å bygge opp sterke kommunale sektorenheter for sosial omsorg. Dette er tilstrebet gjennom:

* Et sterkt folkevalgt organ - sosialstyret. Dette skal ha representativ sammensetning fra fagnemndene og forene innsikt i klientbehandling, tilsynsfunksjoner, plan- og forebyggende ansvar og budsjettansvar.

* En sterk fagadministrasjon som kan legge profesjonelle premisser og bistå sosialstyret i oppbygging av en fagpolitikk.

Disse enheter er lovens redskap for en helhetlig sosialpolitikk hvor også relevant tilbud skal kunne gis hver enkelt hjelptrengende. Loven kjenner ikke ansvargrenser såfremt det ikke er utfyllende ansvarsorganer og tar i prinsippet avstand fra særomsorg. Den klient som ikke får omsorgsbehov dekket fordi serviceorgan avviser å behandle saken, utsettes for et rettsbrudd.»

Sosialrådmannens påpekte også at Oslo kommune fortsatt mangler den lovbestemte plan for sosialstyrets virksomhet. Sammen med understrekninga av den tunge rollen sosialstyret skal ha, skapte dette automatisk sterke reaksjoner i Rådhusets toppsjikt.

Sosialrådmannens rettssikkerhetsplan kom nemlig på bordet samtidig med at topplederne i bystyret avslutta arbeidet med innføring av det nye styringssystemet der sosialstyret i praksis var avskaffa. Ulykkeligvis ble ikke rettssikkerhetsplanen ferdig før 7. februar 1986, to dager etter at det nye byrådet hadde tiltrådt. Dermed kunne ikke sosialrådmannens plan sendes fram til bystyrebehandling på den gamle måten. Planen skulle først behandles i byråd og byrådet skulle avgjøre om den så skulle legges fram for bystyret.

Det gikk så galt som det kunne gå. Planen kom ikke en gang til behandling i byrådsmøte. Den ble stansa i et uformelt formøte, og Ragnvald Dahl - som nå hadde fått tittelen sosialdirektør - fikk muntlig beskjed om hvorfor byrådet ikke var fornøyd med rettssikkerhetsplanen.

Han fikk beskjed om å ta den med seg tilbake og gjøre forandringer...

Siden har planforslaget ligget i arkivet - eller mer presist - det har blitt sendt fram og tilbake meklom arkivskuffene. I november 1986 prøvde sosialdirektør Dahl å sende planen til byrådet på nytt, uten merkbar reaksjon. En muntlig purring til byrådets kontor i januar 1987 resulterte bare i en opplysning om at byrådet ikke kunne se å ha mottatt planen. Dermed sendte sosialdirektøren en skriftlig purring vedlagt rettssikkerhetsplanen som dermed ankom byrådets kontor for tredje gang. Men heller ikke dette ga resultat. Planen ble på nytt sendt tilbake til sosialdirektøren med beskjed om at den må endres, uten at den var formelt behandla i byrådets møte.

Hvorfor ?

Denne gjennomgangen viser at byrådet setter mye inn på å hindre iverksetting av den rettssikkerhetsplanen som et enstemmig bystyre har bedt om å få utarbeida. I Aftenposten 7.mai 1987 sier byrådssekretær Kim Nesselquist at byrådet er «misfornøyd med sosialdirektørens rettssikkerhetsplan». Han avviser at «byrådet bevisst skal ha drevet med noen form for trenering og sier det er absurd å trekke paralleller til den pågående «Solveig-saken». Noen begrunnelse for disse påstandene gir byrådssekretæren imidlertid ikke.

Det er sannsynlig at vi har å gjøre med i alle fall tre forskjellige årsaksforhold, som også kan ha virka gjensidig til å styrke hverandre:

1) Det nye styringssystemet medførte et klart brudd med sosialomsorgslovens krav til såvel sosialstyrets som sosialsjefens eller fagadministrasjonens rolle. Sosialdirektør Dahls rettssikkerhetsplan er uakseptabel fordi den holder fast på at de deler av sosialomsorgsloven som nå er brutt, skal gjelde også i Oslo.

2) «Solveig-saken» er jo en del av årsaken til at bystyret ville ha en rettssikkerhetsplan. Helse- og sosialbyråd Ole B. Hovind har opplyst at han begynte å arbeide med «Solveig-saken»s dokumenter allerede før jul 1985, dvs. en og en halv måned før han tiltrådte som byråd. Det viste seg raskt at byrådet og byrådets advokat la seg på en helt steil forretningsjuss-prega avvisning av «Solveig»s erstatningskrav. Uten å gå inn på detaljene her, kan vi slå fast at kommuneadvokatens argumentasjon mot «Solveig» i forberedelsen til erstatningsrettssaken bygger på en diametralt annerledes rettsoppfatning enn det som er utvikla i sosialdirektør Dahls rettssikkerhetsplan. Hadde planen blitt fremma og vedtatt i bystyret er det trolig at den ville bidratt til å styrke «Solveigs» argumentasjon for at hun har krav på erstatning.

3) Rettssikkerhetsplanen vil med det innhold rettssikkerhetsbegrepet er gitt, lett bli et redskap og hjelpemiddel for sosialklienter. Store deler av Oslos sosialvesen er på kraftig nedtur. Avvisning av klienter er vanlig både i helsevesen, på sosialkontorer og ved sosiale behandlingsinstitusjoner. Hvis avviste klienter skulle få mulighet til å påberope seg at slike avvisninger også er direkte rettsbrudd, ville presset for bedre organisering og økte bevilgninger trolig øke. Et betydelig antall klienter ville også få større sjanse til å reise erstatningskrav og få sine krav prøvd for retten.

Sett under ett har nok byrådet trukket en klar konklusjon: Sosialdirektør Dahls rettssikkerhetsplan er mere enn Oslos byråd har råd til, ut fra en økonomisk såvel som fra en politisk vurdering.

Vi gjør for ordens skyld oppmerksom på at hele rettssikkerhetsplanen fremdeles er et internt dokument, unntatt fra offentlighet. Sitatene vi har gjengitt i dette kapitlet skulle altså vært holdt hemmelig for såvel sosialklienter som andre av byens innbyggere - hvis det hadde gått slik byrådet tenkte.

I bystyrets møte 21. mai 1987 hevda byrådsleder Hans Svelland at rettssikkerhetsplanen ikke er en plan i det hele tatt, og varsle at den ikke skal forelegges bystyret. Byrådet vil altså trosse det enstemmige bystyrevedtaket fra 2. mai 1985.

En billig løsning for kommunen - men dyr for de mange sosialklienter som opplever rettsbrudd og krenkelse av sine rettigheter.

DEL III

3.0 HERSKERNE OG HVORDAN DE HERSKER

Oslo kommune styres med orden og system. De enkeltsakene som er omtalt i de to første delene av denne boka viser hvordan det kommunale systemet gir ganske forskjellig utslag - avhengig av hvem du er, hvilken posisjon eller stilling du har.

I del tre har vi prøvd å gå nærmere inn på hvilke metoder herskerne bruker og hvilke særtrekk ved Oslos herskersjikt som er årsak til at den kommunale hverdagen er full av slike eksempler som vi har beskrevet.

Vi mener det er særtrekk ved ledelsen i Oslo kommune som gjør Rådhusstoppene til noe helt spesielt. Såvel når det gjelder unntak for offentlighetsloven, som når det gjelder samarbeide med de ansattes tillitsvalgte, så har Oslo utvikla både lover, avatler og praksis som skiller seg ut.

Samtidig finner vi mer vanlige herskerteknikker. Splitt og hersk-metoden finnes i mange varianter - tilpassa de ulike partifarger. Partipisken brukes når det trengs, det vil si sjelden men hardt.

Rådhusets herskere spiller på et stort register. Denne oversikten vi har laga her og som vi legger fram i 16 punkter er sikkert ikke fullstendig. Mer kunnskap vil ettevert gi grunnlag for en enda mer presis beskrivelse. Vi tror også at mange lesere kan hjelpe til med kommentarer og synspunkter slik at vi blir i stand til å gi en skarpere og mer treffende beskrivelse.

3.1. OSLOS HERSKERE.

De viktigste kommunale beslutningene i Oslo blir tatt av et lite mindretall blant de heltidslønna politikerne i Rådhuset. For de fleste av de nesten femti menneskene som nå har kommunal partipolitikk som levebrød er det nesten ingen arbeidsplikt knytta til lønna.. De har bare betalt for å være der, dels som kulisser og dels som en slags buffersone mellom beslutningstagerne og omverdenen. Bystyrets menige medlemmer får bra betalt for å sikre at alle statistrollene til enhver tid er besatt.

Det er grunn til å undres over at så mange finner seg i å tusle rundt i Rådhusets korridorer med så få emningsfylte gjøremål. En må vel snakke med hver enkelt for å finne ut hvordan de rettferdiggjør en slik tidsbruk, overfor seg selv og andre. Her skal vi bare gi noen antydninger.

Å være heltidspolitiker i Oslo kommune gir svært gode økonomiske kår. De fleste har lønninger fra 342 000 kr. og opp til 379 000kr. Dette gir et sorgløst liv , i økonomisk forstand. Dessuten følger det mange frynsegoder med. studiereiser[□], lunsjer, mottagelser og ulike gratistytelser. Dette gir en følelse av å være med[□] der det skjer noe viktig. Så avfinner man seg heller med at man i ytterst liten grad gjør noe som er av politisk betydning.

ing.

Til og med det menige bystyremedlem får mer enn smuler fra herskernes bord. Minstehonoraret er 30 000kr. pr år, et tillegg til årslønna som merkes for de som måtte ha vanlig lønnsnivå. For de som skikker seg vel, vanker det jo dessuten både utenlandsturer og annet i årets løp.

Hver enkelt frynsegode er i seg selv ikke avgjørende. At hvert bystyremøte bespises for ca. 25 000 kr. og at de representantene som ønsker det får gartis pils etter ønske og behov før de alvorlige forhandlingene begynner, det betyr vel ikke så mye. At hver enkelt kommunalråd og byrådsmedlem med et visst ansvar for kollektivtrafikkens elendighet - disponerer et personlig tildelt rekvisisjonshefte og kjører gratis drosje så mye de vil, det er heller ingen avgjørende sak isolert sett.

Men summen av dette er et finmaska nett med luksus og frynsegoder, gradert etter den enkeltes verv og viktighet. Selvfølgelig finnes det innimellom hardt arbeidende enkeltpersoner med de beste motiver. Men systemet består upåvirket av dem. Hunden biter ikke den handa som gir den mat, og det flertallet av bystyremedlemmer som liten eller ingen innflytelse har på noen sak av viktighet, de holder kjeft og spiller den rolla de har fått tildelt. - Slik at en håndfull personer i Rådhusets bakrom får ta sine avgjørelser i ferd.

Rådhusets frynsegoder er ikke bare for politikere. Da finansdirektør Viggo Johannessen fikk sin nåværende jobb, stilte han krav om særvilkår, som det ifølge kommuneloven bare var bystyret som kunne innvilge. Det tok ikke ordfører Nordengen noen notis av. Nokså personlig og på egen hånd ga han tilsagn om følgende spesielle vilkår:

- I tillegg til tjenestebil skal kommunen dekke utgiftene til en privatbil for finansdirektøren.

- Kommunen skal betale alle privattelefoner, uten noen som helst begrensning.

- Når Johannessen blir 60 år, kan han slutte hvis han eller kommunen ønsker det. Han skal da beholde 90 % av sin etterfølgers lønn til han blir 67 år, og skal deretter ha pensjon som om han hadde vært i full stilling hele tida og som om han hadde full kommunal opptjeningsstid for alderspensjon.

Slike frynsegoder skaper utvilsomt lojalitet.

3.2 DET SOSIALE FELLESSKAPET.

De sentrale Rådhuspolitikkerne er så nært knytta til toppsjiktet i Oslos bankvesen og øvrige næringsliv at det er umulig å se hvor kommunen slutter og den private kapitalistiske virksomheta begynner. En administrere-

rende direktør i et betydningsfullt konsern har kortere vei til de som tar kommunale beslutninger enn en aktiv tillitsvalgt på grunnplanet i Arbeiderpartiet eller Høyre. Og direktøren har tusen ganger større sjanse til å få sine ønsker innfridd.

Det er ikke så ofte dette kan dokumenteres ved å lese gjennom vedtakene som blir gjort i kommunens formelle organer. Det er så mye man kan bli enige om uten formelle vedtak. Thorvald Stoltenberg var en av dem som så dette under sin korte gjesteopptreden som Arbeiderpartiets gallionsfigur i kommunalpolitikken. Han innførte noe som han kalte frokostmøter², der venner og nøkkelpersoner kunne møtes i den riktige uformelle atmosfære og snakke rett ut. Investeringselskapet Oslo Vekst - i kap 1.4. omtalt som Oslo Tap - ble skapt gjennom slike uformelle initiativer. Dette er mulig fordi toppolitikerne og næringslivets nøkkelpersoner føler et grunnleggende sosialt fellesskap. Den fortrolige brevskrivningen fra ledelsen i Schibstedkonsernet til toppolitikerne i AP og Høyre om behovet for å rive det kommunale kontorbygget i Akersgata 55 viser det samme. Schibsteddirektørene og Rådhusstoppene snakker samme språk, de forstår hverandre. Eller sagt med Schibsteds egne ord:

Kontakten mellom representanter for våre to aviser og byens politikere og byplanmyndigheter har klarlagt at byens og bedriftens mål faller sammen....

3.4. SKATTEKÅTHETA - RÅDHUSPOLITIKERNES DYPESTE DRIFT ?

Toneangivende politikere i de fleste bystyrepartier opptrer som om skattekåtheta er blitt ders innerste og aller dypeste drift. Sannsynligvis er dette et slags svar på statens stadige krav om at kommunene skal bli flinkere til å skaffe seg egne inntekter og at kommunalpolitikkerne skal slutte å kreve økonomiske tilskudd fra staten.

Hver høst - før budsjettet for neste år skal behandles, går mange av de folkevalgte nærmest og verker med nye skattleggingsideer som de har tenkt ut. Selv om det dypest sett er det samme de er ute etter alle sammen, så må i alle fall noen partier ha sin egen vri. Særlig viktig er det å finne navn og form på de nye skattene som kan kamuflere at det egentlig dreier seg om å flytte titalls og hundretalls millioner fra husholdningsbudsjettene og til bykassa. Sosialistisk Venstreparti lanserte sin ide om en særskilt skatt for de utenbysboende som krysser bygrensa med bil (se kap. 2.10.). Venstre har gått i bresjen både for ekstra ferieskatt for de som reiser med danskebåten, og en ekstra parkeringsskatt for de som kjører bil til parkeringsplassene som finnes langs utkanten av Osloomarka og ved badeplassene langs fjorden. Mens AP og Høyre har konsentret seg om de formene for ekstraskatt og avgifter som virkelig teller: Øking av festeavgif-

ter (kap.2.1.), skjult skatt innebygd i strømregninga(kap.2.5.) og kraftig heving av kollektivtransporttakster og barnehagepriser. Fremskrittspartiet er med på mange av disse initiativene, men på grunn av sitt slektskap med partistifter Anders Lange - til sterk nedsettelse av skatter, avgifter og offentlige inngrep - har de et særskilt forknytt forhold til sin egen skattekåthet. Det ble f. eks. svært så vanskelig for gruppeleder Peter N. Myhre i 1984 da han skulle forklare hvorfor Fremskrittspartiet skulle stemme for å skjerpe eiendomsbeskatninga av husbankhus. Mange av partiets velgere hadde nok mere forståelse for utbryteren Jarl Eik som stemte **mot** hardere beskatning - og dermed falt i unåde hos partiledelsen.

3.5. UNDER ITALIENSK INNFLYTTELSE?

Forhandlinger med organisasjonene er blitt en egen hersketeknikk. Rådhusets maktelite har de seinere åra vært framsynt og satsa store resurser for å få fagforeningenes tillitsmannsapparat til å bli en del av den kommunale etats - og bedriftsadministrasjonen. ASU-avtalen som nå gjelder i Oslo, er trolig 80-åras klareste uttrykk for den korporativistiske samfunns-teorien. De som skapte dette avtaleverket ser ut til å ha vært under italiensk innflytelse. Med fredelige midler har de klart det Mussolini aldri fikk til å fungere. Vel å merke hvis det lykkes å nedkjempe den lokale fagforeningsmotstanden mot avtalen.

Avtalen om samarbeidsmiljø- og samarbeidsutvalg (ASU) er et studium verdt. Med medbestemmelse og samarbeidsorganer som lokkemat er det skapt et formelt system der tillitsmannsapparatet i den enkelte fagforening skal smelte mer og mer sammen med bedriftens eller etatens ledelse. De tillitsvalgte blir - hvis de følger avtalens ånd og bokstaver - mer opptatt med å omgås arbeidsgivermotparten i ulike fora, enn med å stille opp for medlemmene på deres vilkår og krav. En skulle tro ASU-avtalen var inspirert av italiensk lovgivning fra 20-tallet. 3.april 1926 fikk Benito Mussolini lovfasta at arbeidgivernes og arbeidernes syndikater(foreninger) ved hjelp av sentrale enhetsorganer skulle forenes til et høyere, felles embetsverk. Det er dette som er satt i system i Oslo kommune, på en modernisert og effektivisert måte, sammenlikna med Mussolinis noe tungroddede opplegg. At mange fagforeninger stadig slåss **mot** ASU-avtalens korporativisme og prøver å gjenvinne sin uavhenigighet, endrer ikke en tøddel ved hva som er avtalens innhold og hensikt.

Et par tilfeldige eksempler kan vise hvordan avtalesystemet virker i praksis. ASU ved Trafikksjefens etat gikk i august 1985 uten noen forbehold med på trafikksjef Teslis opplegg for å slippe det private Intrum-Justitia inn på parkeringsgebyrmarkedet (kap.1.9.). Da de fagorganiserte ved kemnerkontoret nekta å avfinne seg med dette, og det attpå til dukka opp korrupsjonsmistanke i pressa, ble saken bragt inn for ASU-enens Hovedutvalg.

Der skrev Kommuneforbundets Osloleder, Bjørgulv Froyn, under på at Hovedutvalget og dermed også Kommuneforbundet anså seg ferdig med saken (kap.1.10.).

Barnehagestreiken 21. mai 1987 var i form retta mot Byrådets forslag om å finansiere en gradvis økning av barnehagenes grunnbemanning med tilsvarende reduksjon i barnehagenes ekstrahjelpsbudsjett (kap.2.3.). Men i innhold var de to fagforeningens streik like mye retta mot en protokoll som var undertegna av Kommuneforbundets og Lærerlagets sentrale forhandlere. De hadde nemlig i all hovedsak godtatt Byrådets opplegg og falt sine egne medlemmer i ryggen.

3.6 HEMMELIGHETSKREMMERI.

Spesialloven som Stortinget vedtok om Oslos nye styringssystem 21. juni 1985 har en bestemmelse som delvis setter offentlighetsloven ut av kraft. For byrådet er dette ikke nok. De har innført sin egen praksis som forbyr kommunale saksbehandlere å svare på spørsmål fra bystyrets medlemmer. Med dette er hemmeligholdelse blitt en viktig kommunal styringsmetode.

Spesiallovens tekst sier at dokumenter utarbeidet av kommunaldirektøren (dvs. finansdirektør Viggo Johannessen) til kommunerådet (dvs. byrådet) anses som utarbeidet for den interne saksbehandling i forhold til reglene i offentlighetsloven og forvaltningsloven. Dette er ille nok i seg selv. Hos Fylkesmannen i Oslo og Akershus ligger det nå flere klagesaker fra journalister som mener denne bestemmelsen misbrukes. Men Byrådet har i tillegg fortolka dette slik at saksbehandlere i kommunens ulike etater ikke skal ha lov til å svare på henvendelser fra bystyrets medlemmer om opplysninger i bestemte saker. Dette blir ikke praktisert blindt. Noen etater opptrer sjølstendig og med fornuft. RVs bystyregruppe er imidlertid ikke alene om å ha blitt avvist når vi ber om opplysninger.

I arbeidet med saken om Medinors sykehjemsprosjekt på Smedstad (se kap. 1.12.) bad RVs gruppeleder om å få kopi av en del dokumenter fra kontoret for eldreomsorg. Det var en helt kurant henvendelse, og saksbehandleren var hjelpsom. Etter et par timer ringte han imidlertid tilbake og forklarte at han ikke fikk lov å la RVs bystyregruppe få kopi av dokumentene. Skulle vi ha dokumenter derfra måtte vi først snakke med byrådet, som så måtte snakke med finansdirektøren, som så måtte snakke med eldreomsorgsdirektøren som så måtte snakke med saksbehandleren - som så kunne sende kopi i posten.

Eksemplet er typisk. Det RV ba om å få se var ikke et dokument utarbeida av finansdirektøren, slik som nevnt i spesialloven. Det var tvert imot brevveksling mellom et privat firma og Oslo kommune. Og dessuten, selv om et dokument skulle kunne unntas fra offentlighet, så er det ikke dermed noen hjemmel for at kommunens ledelse kan nekte bystyrets

medlemmer å se det.

Dagens styringssystem i Oslo kommune er avhengig av lovstridig hemmelighetskremeri for å kunne fungere. Det mener i alle fall de som sitter på toppen og bestemmer hva som skal holdes hemmelig.

3.7. NEKTE FOLK Å AVGJØRE SINE EGNE SAKER

På nesten østeuropeisk vis har kommunale byråkrater og politikere oppnemnt seg sjøl til å ivareta folks interesser. Byfornyelsesarbeidet er det feltet der dette praktiseres aller grovest. Når Oslo Byfornyelse - som er et kommunalt selskap - fornyer en gård eller et kvartal, er beboerne henvist til statistenes og betalernes roller.

Eksemplet fra Eriksgate 6 (kap. 2.4.) er lærerikt, men ikke enestående. Selskapet Oslo Byfornyelse er lite - sett i forhold til oppgavene i byfornyelsesarbeidet. Selskapets praksis viser at beboere oppfattes som og behandles som problematiske, unyttige og til dels dumme. Mange prosjekter er på gang samtidig. Oslo Byfornyelse må derfor engasjere private byggeledere, som så igjen tar på seg flere oppdrag enn de er i stand til å skjøtte. Dette gir fritt spillerom for useriøse entreprenører som FINO-bygg og Asbjørn Skavåsen, som begge ved sine konkurser har påført beboerne i Eriks gate 6 og andre gårder både ekstra utgifter og store problemer. Oslo Byfornyelse skal - på papiret - ivareta beboernes interesser overfor entreprenørene, men gjør altså det stikk motsatte i praksis.

Aksjonskomiteen i Gamlebyen har vært føre var og drevet et iherdig arbeide for at folk sjøl skal få styre fornyinga av sine egne boliger. Ingen av partiene i bystyrets byutviklingskomite (Ap, H, Fr.p, SV og Kr.f.) har støtta dette kravet. De mener nok alle at befolkninga på Oslos indre Østkant trenger formyndere til å styre byfornyingsarbeidet.

3.8. Å SPLITTE FOR Å KUNNE HERSKE

Fordi bystyrets maktposisjon er avhengig av at grupper i befolkninga blir spilt ut mot hverandre, har de ulike partiene utvikla hver sine splitt-og-hersk-teknikker, tilpassa sin egen partifarge.

I eiendomsskattesaka (se kap. 2.2.) opplevde vi at SV's Per Eggum Mauseth gikk i bresjen med en argumentasjon for at privateide husbankhus burde skattelegges hardere enn de som var med i borettslag. Dette er en sosialistisk vri på gammel splittelsesteknikk. En grovere og mer borgerlig variant så vi i saken om barnehagebemanninga våren 1987 (se kap. 2.3.) der både Ap og Høyre gikk inn for at unger med øremerka ekstrahjelp skulle fratas denne hjelpa for dermed å få grunnbemanninga i barnehagene til å se bedre ut - i alle fall på papiret. Fremskrittspartiets spesielle variant er å sette de unge opp mot de gamle, men er heller ikke særlig troverdig,

ettersom Fremskrittspartiet selv er med i første rekke når det gjelder å ta fra de gamle i Oslo. (Se kap. 2.7. og 2.8.)

Dette er den hersketeknikken som brukes oftest i hverdagslige saker. Enhver fagforening eller befolkningsgruppe som stiller krav, kan regne med å møte splitt-og-hersk-argumentasjonen i en eller annen forkledning.

3.9. PARTIPISKEN

Partipisken tas i bruk når mye står på spill og de andre styringsmekanismene i bystyret svikter. (Se pkt. 3.1. foran). Til gjengjeld brukes den hardt når det trengs.

3. januar 1985 viste Thorvald Stoltenberg helt konkret hva partipisk er. Han hadde gjort en underhåndsavtale med Høyre for å berge Høyre og Fremskrittspartiet ut av en kritisk situasjon (se kap. 2.9.). Mange i Ap's bystyregruppe var uenig i dette. For å få det slik han ville, brukte Stoltenberg fysisk makt for å tvinge Tove Heggen Larsen til å sette seg igjen, etter at hun først hadde reist seg for å stemme.

Høyres bystyregruppe opplevde noe tilsvarende for noen år siden da den omstridte Schafteløkkasaka fra Frogner skulle avgjøres i bystyret. Høyres bystyregruppe var dypt splitta. Det sto om få stemmer. Til slutt kanskje bare om én. Et av Høyres bystyremedlemmer ble da pressa til å holde seg vekk fra bystyrets møte til etter at denne saka var avgjort. Valget var hennes: Enten holde seg heime eller delta i bystyremøtet og stemme mot sin overbevisning. Hun valgte det første - og ankom bystyresalen med rødkantede øyne kort tid etter at avstemninga var over. Den tilkalte vararepresentanten kunne dermed få fri og hun kunne gjeninnta sin plass. I dag er hun ute av politikken. Har blitt direktør i Park- og Idrettsvesenet.

3.10. PULVERISERING AV ANSVAR

Det nye styringssystemet i Oslo skulle klargjøre ansvarsforholdene. Det virker ikke slik i praksis. Byrådet har tvert imot sett seg nødt til å gjøre ansvaret for feil og fusk så uklare som overhodet mulig.

Dette har gitt seg mange utslag. Byrådets uvilje mot å styrke rettssikkerheta i sosialsektoren (se kap. 2.11.) er trolig den saken der flest enkeltpersoner blir ramma av uklare ansvarsforhold.

I parkeringsgebyrsaken så vi det mer rendyrka (se kap. 1.10.). Da det ble nødvendig for byrådslederen å innrømme at han hadde snakka usant i bystyret, presterte han og byrådet i fullt alvor å hevde at det var et slags unnskyldende moment at han bygde på opplysninger han hadde fått fra trafikkjef Jan Tesli, samferdselsdirektør Thorleif Haug og finansdirektør Viggo Johannessen.

At disse tre personene avfinner seg med å bli uthengt på en slik måte,

det er en sak for seg. Verre er det at byrådet på denne måten hevder å ikke ha et selvstendig og fullstendig ansvar for å undersøke riktigheten av de opplysninger det legger fram for bystyret. Fremskrittspartiet bygde hele sin argumentasjon for å ikke kaste byrådet i denne saken, nettopp på dette poenget. De mente byrådet ikke skulle stå til ansvar fordi det angivelig var en eller flere av de tre nevnte personene som hadde gitt byrådet gale opplysninger. Konstitusjonelt er dette aldeles uholdbart. Det er uansvarlighet satt i system.

3.11. LATTERLIGGJØRING OG TRENERING

Innad i bystyret brukes mer og mindre åpenlys latterliggjøring kombinert med trenering som en metode for å hindre at ubehagelige saker blir grundig undersøkt og drøfta.

Vi kan her nøye oss med et hyggelig eksempel, dvs. et tilfelle der metoden ble brukt, men uten hell. Da RV i bystyret 12. november 1986 la fram dokumentbevis for at anbudskonkurransen i parkometergebyrsaka var fingert, svarte byrådslederen med en raljerende tilbakevisning av RVs kritikk. (Se kap. 1.10.) Han gikk så langt at han med all den tyngde som byrådsledervervet gir, hevda at det var RV som drev med fusk og at RV til og med sammenstilte dokumentutdrag på feilaktig vis for å få fram det bestemte resultatet som RV ønska seg. Denne latterliggjøringa av RVs kritikk ble så fulgt opp med trenering av kravet om at bystyrets samferdselskomite skulle få tilsendt alle anbudsdokumenter. Det som imidlertid ikke ble trenert var underskrivinga av kontrakten med Intrum-Justitia - det svenske inkassobyrådet som dermed fikk inngangsbilletten til det norske parkeringsgebyrmarkedet gitt rett opp i handa.

Så ulikt som maktforholdet er mellom et menig bystyremedlem og byrådet, har en slik byrådsopptreden stor mulighet til å lykkes. En del kritikere foretrekker trolig å holde sine kritiske merknader for seg selv.

3.12. DOBBELTSPILL - NÅR DET ER NØDVENDIG

Noen ganger er det nødvendig å kjøre to løp på samme tid. Tilsynelatende behandles en sak på ordinær måte i de formelle og folkevalgte organer. Mens de virkelige avgjørelsene i den samme saken tas helt andre steder, der venner og nøkkelpersoner møtes på noe mer uformelt vis, men med større beslutningstyngde enn de formelle styringsorganene har.

Medinor's vei til sykehjemskontrakten på Smedstad illustrerer dette (se kap. 1.12.). Samtidig som finansutvalg, formannskap og bystyre høsten 1985 bevilga penger til Smedstad sykehjem som et vanlig kommunalt byggeprosjekt, kunne firmaet Medinor - etter drøftinger med daværende varaordfører

Hans Svelland - arrangere sin egen anbudskonkurranse. Overfor en av anbyderne ble det påpekt at det kommunale eldreomsorgskontoret ikke måtte få vite om anbudskonkurransen. Firmaet hadde neppe lagt ned ressurser i dette hvis de ikke hadde fått signaler som ga dem grunn til å regne med at det som formelt ble vedtatt i de nevnte kommunale organer, senere kom til å bli omgjort. Høsten 1986 var det akkurat det som skjedde. Gjennom misbruk av kommunelovens hasteparagraf satte Oslo formannskap alle tidligere vedtak om et kommunalt byggeprosjekt på Smedstad til side, for å gi rom for Medinor.

Eksemplet er neppe enestående, men det ligger nærmest i sakens natur at det er både vanskelig og tidkrevende å skaffe fram beviser for slikt dobbeltspill.

3.13. MØTE KRITIKK MED TROSKYLDIGHET

Kommunale toppolitikere opptrer gjerne med en forferdet troskyldighet når visse typer misforhold blir avslørt. De gambler med at folk ikke skal huske at det ble reagert på akkurat samme måte da samme slags misforhold ble avslørt²⁴ forrige gang. De satser på at både massemedia og velgere skal la seg lure av politikernes påtatte troskyldighet.

Det er i handterenga av kommunens hospitstrafikk at dette er best dokumentert. Etter en rekke avsløringer i Dagbladet av kommunalt samrøre med hospitseieren Olaf Thompson, uttalte daværende kommunalråd Eldrid Nordbø (Ap) 19. november 1973 at virksomheten var "betenkelig", og lovet at "vi vil se om saksbehandlingen for slike bevillinger (til hospitsdrift) er tilfredsstillende". Senere har liknende avsløringer kommet og gått med noen års mellomrom. I kap. 1.11. er det vist noen bruddstykker fra forretningsmannen Nils Riises utrolige hell i hospitsforretninger med Oslo komme.

Da det i mars 1987 ble en ny runde med mediablest rundt gamle opplysninger om Riises samarbeid med Oslo kommune, som Klassekampen og RV hadde offentliggjort et halvt år tidligere, var både byråd Ole B. Hovind (H) og kommunalråd Gro Balas (Ap) virkelig sjokkert. At det var så ille, det hadde de virkelig ikke trodd noen av dem. Bortsett fra endrede ord og uttrykk var det omtrent som å lese Dagbladets intervju med Eldrid Nordbø i oktober 1973 på nytt.

I mai 1987 presterte imidlertid både Balas og Hovind med åpne øyne å gå rett inn i en ny hospitskontrakt som var en nøyaktig repetisjon av tidligere kommunale feil. Advokat og gårdeier Tor Lauritzsen kjøpte i 1986 eiendommen Eilert Sundts gt. 55 for 3,5 mill. kr. Oslo kommune ville nemlig ikke bruke sin lovfestede forkjøpsrett. Nå - ett år senere - tilbyr Lauritzsen at Oslo kommune kan få leie gården for 2,5 mill. kr. pr. år. For hver enkelthybel blir dette drøyt 65 000 kr. pr. år uten oppvarming. Det gir en

kvadratmeterpris som er 10 prosent høyere enn det Selmer-Furuholmen beregner seg for utleie av kontorer i det nye forretningspalasset de har under bygging like ved Oslo sentralstasjon. Ren ågerleie med andre ord.

Både byrådet og Arbeiderpartiet sa ja takk til dette tilbudet², for nå ønsker de å drive kommunalt hospits i denne gården som kommunen i 1986 sa nei takk til å kjøpe. Det var faktisk full enighet i bystyrets helse- og sosialkomite om at man måtte si ja-takk til tilbudet fra Tor Lauritzsen.

Sannsynligvis blir Ole B. Hovind og Gro Balas på nytt troskyldig sjokkert etter hvert som folk får vite om hva slags hospitskontrakt de denne gangen har sagt ja-takk til.

Vi skal for ordens skyld føye til at SV skifta standpunkt fra ja til nei, mens saken var underveis fra helse- og sosialkomiteen og til bystyret. I bystyrets møte 21. mai ble saka utsatt fordi RV delte ut et notat om Lauritzsen-tilbudets forhistorie.

3.14. DE SMÅ USANNHETENE

Noen ganger er det nødvendig å lyve litt. Ikke mye, bare noen små, velplasserte usannheter, slik at man får frisert aldri så lite på et helhetsinntrykk som ellers kunne bli umulig å leve med for helt sentrale toppolitikere.

Dette er kanskje mere en forsvarsmetode enn en hersketeknikk. Når det er herskere som forsvarer seg med usannheter, hører det likevel med i en gjennomgang av deres teknikker.

Byrådsleder Hans Svelland har måttet ty til den slags flere ganger. I kap. 1.6. har vi sett på de små usannhetene han brukte for å skjule hvor tett han var innblanda i private forretninger med T-baneentreprenør Selmer-Furuholmen. I kap. 1.10. så vi på hvordan samme teknikk ble benytta da det kommunale samrøret med svenskeide Intrum-Justitia ble avdekket.

Det **uvanlige** er at det i de to nevnte sakene har lyktes å avsløre usannhetene. Det vanlige er at bystyret godtar en toppolitikers ord uten nærmere undersøkelser.

3.15. KORRUPSJONSLIKNENDE FORBINDELSER

Mellom deler av kommunens ledelse og enkelte private firmaer har det utvikla seg korrupsjonsliknende forbindelser. Kombinasjonen av Høyres privatiseringsiver og omfattende hemmeligholdelse av kommunal saksbehandling skaper et objektivt grunnlag for korrupsjon.

Daværende varaordfører Hans Svellands dobbeltrolle i forhold til firmaet Selmer-Furuholmen i mai 1985 (se kap. 1.6.) er av slik art at det trolig ville blitt karakterisert som korrupsjonsliknende, hvis det bare hadde skjedd i utlandet, fortrinnsvis sør for Danmark.

Trafikksjefens utrolige hjelpsomhet overfor inkassofirmaet Intrum-Justitia er av liknende art, selv om det her foreløpig ikke foreligger opplysninger om at noen også har drevet private forretninger med Intrum-justitia.

I 1982 avslørte Rød Valgallianse at kontoret for eldreomsorg i en anbudskonkurranse brukte en konsulent som selv hadde vært varamedlem i styret for et av anbyderselskapene. Konsulentens selskap vant anbudskonkurransen, men etter at RV tok opp saka i bystyret ble kontrakten sagt opp og ny anbudskonkurranse avholdt.

Sannsynligheta for at liknende forhold skal utvikle seg, øker etter hvert som mer og mer av tidligere kommunal virksomhet skal overføres til private næringsdrivende.

3.16. VI TILKALLER POLITIET!

Når bystyrevedtak ikke kan gjennomføres på fredelig vis, blir politiet tilkalt. Det gode forholdet mellom kommunen og politiet bekreftes også ved at politiet får en håndsrekning tilbake om det trengs.

Det er logisk at det er slik. Stat og kommune er borgerskapets redskap for å styre samfunnet og tilegne seg de verdiene som arbeiderklassen skaper. Når den fredelige måten ikke virker, må også bystyrets vedtak gjennomføres ved hjelp av køller og politimakt. Eksemplene er mange.

19. mai 1987 skulle de bebodde og brukbare husene i Hedmarksgt. 7, 9 og 11 rives. Vålerenga Vel, en rekke lokale høringsinstanser og de som bor i husene, har satt seg mot riving. Derfor ble politiet tilkalt samtidig med gravemaskiner og namnsmannen, som i slike tilfeller representerer lov og rett². Fordi politiet sa fra at de nødvendig ville ha enda en konfrontasjon med befolkninga akkurat nå, få dager etter politiaksjonen mot Stortorvets Gjestgiveri, ble rivinga utsatt.

For å tekkes ledelsen i Grønland Byfornyelse A/S, som ønsker å rive mest mulig av boligbebyggelsen på Grønland, omgjorde bystyret 21. mai 1987 et tidligere vedtak om at gårdene Grønland 30, 32 og 34 skal utbedres. Nr. 34 var på dette tidspunktet forlengst revet - i strid med bystyrets utbedringsvedtak. Det er veldokumentert at Fritjof Johansen, daglig leder i Grænland Byfornyelse har opptrådd i strid med tidligere bystyrevedtak. Politiet er likevel ikke blitt satt inn mot han. Derimot er politiet bestilt til å storme den okkuperte gården, slik at beboerne kan kastes ut og boligene rives. Kanskje er rivinga fullført innen denne boka er ferdig.

Dette er ikke nytt. Politibrutalitet er heller ikke nytt. I november 1976 innførte Oslo-politiet unntakstilstand i Hammersborgområdet for å gjennomføre den politiske vedtatte rivinga av Hammersborg skole. Politifolk med køller og hunder sloss mot småunger som forsvarte fritidsklubben sin. Da politiet i Oslo første gang opptrådte på gata med sine nyinnkjøpte kampskjold, var det for å gjennomføre et bystyrevedtak. De velholdte leie-

gårdene Markveien 35 og 37 på Grünerløkka skulle rives, uten massiv politiinnsats var det umulig.

Under demonstrasjonene mot forsvarsminister Caspar Weinbergers besøk i Norge 14. mai 1987 fikk vi et eksempel på at samarbeidet politi - kommune går begge veier. Noen demonstranter som var blitt bitt av politihunder, hadde klart å unnslippe. Politibetjent Utgård i Hundetjenestens 3. divisjon fortalte til en av gjestene på Stortorget Gjestgiveri at politiet derfor hadde bedt om å få beskjed hvis noen oppsøkte den kommunale legevakta og ba om behandling for hundebitt. Den som på grunn av dette ble arrestert mens han var til behandling på Legevakta, var en tilfeldig kafegjest som var blitt bitt ved en misforståelse. Dermed ble det også avklart at legevakta-angivelig uten legevaktssjefens godkjenning - hjalp politiet med å pågripe personer, klart i strid med legelovens taushetspliktsregler.

Politiet er bystyrets garantist for at vedtak kan gjennomføres. Til gjengjeld bryr ikke kommunes politikere seg med at politiet jevnlig behandler enkelte ungdomsmiljøer som et slags fritt vilt. Det stroe mediaoppstusset etter politiaksjonene i forbindelse med forsvarsminister Weinbergers besøk, skyldes ikke politiets brutalitet og vilkårlighet i seg selv. Mediaoppmerksomheten skyldes at politivilkårligheta nå gikk ut over en del av oss etablerte samfunnsmedlemmer som er vant til å få gå i fred for politiet. Fredelige kveldsturgåere og kafegjester med dress og slips fikk for én kveld oppleve bitte lite grann av de politimetoder som er hverdagskost for gatebarn og ungdom i noen av pønpermiljøene. Derfor vil mediablesten også roe seg ned når politiet igjen begrenser slike metoder til de miljøer der samfunnet godtar at de brukes.

«*Det store pensjonistranet*» er skrevet av Erling Folkvord. Han er 37 år og jobber som verneassistent på en av kommunens avrusningsstasjoner. De siste fire åra har Erling Folkvord vært bystyrerepresentant for Rød Valgallianse i Oslo sammen med Liv

Finstad. Gjennom sitt arbeid i bystyret er han blitt kjent som «mannen bak» store saker som sosialsentralsaken, T-baneskandalen og kommunens forretninger med tvilsomme hospitseiere. Disse sakene har det til felles at de avdekker fundamentale mangler ved det kommunale styringssystemet i hovedstaden. Erling Folkvord står sammen med Kate Rasch og Athar Ali øverst på RVs Oslo-liste ved kommunevalget høsten 87.

UTGITT AV
RØD VALGALLIANSE I OSLO